

OKVIRNI NASTAVNI PLAN I PROGRAM

**za treći razred devetogodišnje
osnovne škole**

Decembar, 2009. godine

Nakon provedene evaluacije okvirnih nastavnih planova i programa za prvu trijadu, usvojene su odredene korekcije tako da Okvirni nastavni plan i program za 3. razred devetogodišnje osnovne škole ima sljedeći sadržaj:

Sadržaj

Okvirni nastavni plan za drugi razred devetogodišnje osnovne škole..... 3

Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost.....	4-17
Matematika.....	18-24
Moja okolina.....	25-35
Muzička kultura.....	36-43
Likovna kultura.....	44-54
Tjelesna i zdravstvena kultura.....	45-60
Engleski jezik.....	61-64
Njemački jezik.....	65-70
Francuski jezik.....	71-77
Arapski jezik.....	78-84

REDNI BROJ	OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	SEDMIČNI BROJ NASTAVNIH ČASOVA	GODIŠNJI BROJ NASTAVNIH ČASOVA
1.	Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost	4	140
2.	Strani jezik	2	70
3.	Matematika	3	105
4.	Moja okolina	3	105
5.	Muzička kultura	2	70
6.	Likovna kultura	2	70
7.	Tjelesna i zdravstvena kultura	2	70
UKUPNO:		18	630
	Izborni, fakultativni predmeti		
.			
	UKUPNO OPTEREĆENJE UČENIKA :		

BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI
JEZIK I KNJIŽEVNOST

Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost

140 nastavnih časova

Čitanje i pisanje

Usavršavanje tehnike čitanja: pravilno i izražajno čitanje

Rad na poboljšanju razumijevanja pročitanog

Usvajanje štampanih slova ciriličnog pisma

Sricanje, čitanje riječi, rečenica štampanih ciriličnim pismom

Čitanje kraćeg teksta štampanog ciriličnim pismom, reprodukcija pročitanog

Napomena: Usvajanje štampanih slova cirilice se može realizovati u prvom ili u drugom polugodištu, po izboru nastavnika.

Čitanje i interpretacija

književnog teksta

Štiva u čitankama

L e k t i r a

Jezik

Rječnik

Gramatika

Pravogovor

Pravopis

Kultura izražavanja

Narativni i deskriptivni oblici

Pričanje

Prepričavanje

Medijska kultura

Filmske vrste: Igrani film (film za djecu)

Izražajna sredstva filmske umjetnosti: filmska slika, zvuk, tišina, muzika
(književno djelo-film, uporedba)

Glumac, uloga, gluma

ČITANJE I PISANJE
ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I ZADAĆE – OČEKIVANI REZULTATI

SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja, vještine, sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<p>U latiničnom pismu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usredotočenost pažnje na sadržaj, prepoznavanje ortografskih znakova i njihove uloge, posebno u glasnom čitanju - Mogućnost razumijevanja i reprodukcije - Mogućnost uočavanja uporišnog mjesta u tekstu - Sposobnost uopćavanja - Čitanje rečenica usebi, razumijevanje smisla - Čitanje kraćeg teksta usebi, odgovori na postavljena pitanja o toku događaja, o likovima, zaključivanje o poruci - Čitanje poslovice, objašnjavanje smisla - Pisanje pisanih latiničnih slova, pravilno povezivanje u strukture riječi 	<ul style="list-style-type: none"> - Knjiga nije samo poruka, nego i radost, užitak - Čitanjem sakupljemo obavijesti, proširujemo znanje, poboljšavamo komuniciranje - Ne čitamo samo knjige - Čitamo tragove - Čitamo misli - Čitamo geografske karte - Prepoznajemo namjere (čitamo) - Prepoznajemo osjećaje - Čitamo da bismo razumjeli sebe i svijet oko sebe - Knjige su važne i u sticanju iskustva (Čitamo upute, poruke, obavijesti) - Čitamo iz knjiga, s TV ekrana, plakata, reklamnih panoa, kompjuterskog zaslona - Pismo je veoma važno u komuniciranju - Komputer ne može zamijeniti naše pisanje - Lijepo pisanje je znak poštovanja, uvažavanja osobe kojoj pišemo - Pismo je dio jezičkog i kulturnog identiteta - Važno je znati iskazati misao u usmenom i pisanim obliku 	<ul style="list-style-type: none"> - Kombinuje riječi i pokrete radi prenošenja poruke - Predstavljaju situacijski kontekst neverbalnim znacima (pogledom izražavam sumnju, strah, nježnost) - Izrazom lica pokazuju kako se osjećao lik u priči, kako je izgledao u situaciji razočarenja, izgubljenosti ili kad je bio sretan - Sastavljanje rečenica od ispremetanih riječi, a da rečenica nosi mudrost i da je poticaj za razmišljanje - Riječ do riječi-poruka Štampane riječi, rečenice, tekst prepisujemo pisanim slovima - Pisanje poruka pisanim slovima - Pisanje o iskustvu /nekoliko rečenica/ (Desilo mi se, Vidio sam, Uplašio sam se) 	<ul style="list-style-type: none"> - Mogu se usredotočiti na sadržaj, slušati s ciljem da čuju obavijesti, priču, pjesmu - Rješavaju zadatke tipa: <ul style="list-style-type: none"> - pročitaj i objasni što to znači; - pročitaj i dopuni nepotpunu rečenicu; - pročitaj i objasni svojim riječima; - dopiši izostavljene riječi i rečenice; - sastavi rečenice od napisanih riječi; - uspostavi pravilan redoslijed riječi u rečenici; - pročitaj i ispričaj što si pročitao; - pročitaj i kaži što je izostavljeno u rečenici, priči. - Rečenica može zadržati smisao ako u njoj jednu riječ zamijenimo drugom ili ako neke riječi izostavimo - Razumjet će što znači čitati s namjerom da dođu do određenih informacija - Znaju naći u rječniku riječ, pojam - Znaju u knjizi (analiziranjem sadržaja) doći do tražene stranice, odnosno naslova - Znaju povezati pronađene informacije - Čitat će rado i bez zahtjeva odraslih <p>U pisaju</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znaju latinična slova na nivou automatizovane radnje, pišu lijepo - Povezuju slova, a pisanje već ima lični pečat. - Usvojili su štampana slova ciriličnog pisma, sriču, čitaju riječi, rečenice, tekst i razumiju pročitano.
<p>U ciriličnom pismu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zna štampana cirilična slova, sriče riječi rečenice, čita - Razumije smisao pročitanog i reprodukuje 			

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Čitanje i pisanje sadržaja pisanih latiničnim pismom

Čitanje naglas i čitanje usebi

Dalji rad na razvijanju i usavršavanju **tehnike čitanja (pravilnosti, brzine i izražajnosti)**

- Čitanje proznog teksta, priče, bajke
- Čitanje dramskog teksta
- Čitanje poetskog teksta
- Čitanje stripa
- Usvajanje štampanih slova cirilice i pravilno čitanje riječi i rečenica

Razumijevanje sadržaja štampanih latiničnim pismom i u opsegu:

- Razumijevanje sadržaja na nivou reprodukcije pročitanog
- Razumijevanje na nivou uočavanja glavnog događaja, glavnih i sporednih likova
- Razumijevanje na nivou uopćavanja i formulisanja podnaslova logičkim cjelinama u književnom tekstu
- Razumijevanje kao ishod uviđanja uzroka i posljedice

Razumijevanje sadržaja štampanih ciriličnim pismom

- Razumijevanje na nivou uočavanja događaja
- Na nivou mogućnosti odgovaranja na postavljena pitanja
- Dopunjavanje nepotpunih rečenica
- Mogućnost ilustrovanja pročitanog

Pisanje

Dalji rad na usavršavanju tehnike pisanja

Usavršavanje estetske strane rukopisa

- *Pisanje riječi i rečenica uz ilustrovane sadržaje iz direktno datog okruženja*
- *Pisanje rečenica o pročitanim sadržajima*
- *Pisanje o sadržajima mašte*
- *Prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta*
- *Pisanje po diktatu (diktat s komentarom, objašnjeni diktat, diktat s prepričavanjem grešaka, izborni diktat, stvaralački diktati, kontrolni diktat)*

ČITANJE I INTERPRETACIJA KNJIŽEVNOG TEKSTA ODGOJNO – OBRAZOVNI CILJEVI, ZADACI I REZULTATI UČENJA

SPOZNAJNO PODRUČJE <i>Znanja, vještine.</i>	AFEKTIVNO PODRUČJE <i>Stavovi, vrijednosti, interesi</i>	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<ul style="list-style-type: none"> - Opažanje bitnih misli u tekstu - Izdvajanje rečenica koje upućuju na poruku - Opažanje međusobne povezanosti rečenica i dijelova teksta - Uočavanje logičkih cjelina u tekstu - Formulisanje podnaslova dijelovima teksta - Izražavanje doživljaja teksta na svoj način - Pokazati inventivnost u izboru riječi u prepričavanju - Uočavanje opisa prirode, lika, pojave u književnom tekstu - Povezati pjesničku sliku, likovni izraz, muziku - Iskustvo lika i moje iskustvo - Pisanje dijaloga iz teksta s novim obrtima <p>Uporedba tekstova:</p> <ul style="list-style-type: none"> - U kojim se tekstovima pojavljuju pozitivni likovi? - U kojim smo pričama upoznali sebične osobe? - U kojoj smo priči prepoznali pravdu? - Moja omiljena priča 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici su svjesniji značaja knjige - Čitamo s ciljem prikupljanja obavijesti o ljudima i događajima, o pojavama i okruženju - Vjerovanje u važnost osobina: - poštenja, - međusobnog uvažavanja osobina koje su važne za uspjeh: rad, upornost, saradnja i kooperativnost, samokontrola - Ponašanje u situacijama neuspjeha - Usklađenost riječi i djela - Vrijednost otvorenosti, vadrine, optimizma u životu - Sposobnost razumijevanja smisla života: živimo da bismo razumjeli smisao, znali doživljavati ljepotu i stvarati lijepo, da doprinесемо razvoju ljudske zajednice i humanijem životu. - Sila ne vodi ničem i nikamo - Razgovorom se može mnogo postići - Prijateljstvo je važno - Mudrost je važna i mogućnost predviđanja posljedica određenog postupka 	<ul style="list-style-type: none"> - Pisanje o pojedinostima iz književnog teksta - Prepisivanje rečenica, karakterističnih kraćih dijelova teksta - Opis predmeta, likova prirodnih pojava, pretvara u slike, boje crteže, stripove - Izmjena toka događaja u priči ilustrovanjem - Razrješavanje situacije pomoću stripa - Predstavljanje dominantnih osjećanja bojom. - Crtanje u funkciji razrješavanja konflikta u priči - Dio teksta zamjenjuje ilustracijom - Ponuđenu ilustraciju stavljamo u kontekst priče - Ilustrujemo ključne riječi u priči - Neverbalnim znacima pokazujem prevladavajući osjećaj lika 	<ul style="list-style-type: none"> - Tekst štampanim latiničnim pismom čita pravilno i izražajno - Čita rado, radi zadovoljstva - Razumije upute: čitaj brže, sporije, pročitaj usebi i kaži što si pročitao, čitaj tako da ti se u glasu prepoznaće nježnost, strogost, neka to bude grub glas, čitaj tako da se u glasu osjeća radost, tuga - Razumjet će poruku i može ju iskazati u obliku kratke rečenice - Može prepričati tekst na reproduktivnom nivou - Može u prepričavanju uključiti elemente kreativnosti: promjenom toka događaja u priči (uvodenjem novog lika u priču), promjenom završetka ili unošenjem elemenata opisa (proširivanje teksta) - Može samostalno pročitati tekst i odgovoriti na zadatke koji se odnose: <ul style="list-style-type: none"> - na tok događaja, mjesto i vrijeme, glavni događaj u priči; - na osobine glavnih i sposrednih likova; - na formulisanje podnaslova dijela teksta - Zna šta je priča, razlikuje bajku i basnu - Zna šta je pjesma, stih, kitica (strofa) - Prepoznaće dramske testove - Prepoznaće strip i zna predstaviti dijelove teksta ili događaje i likove stripom

Čitanje i interpretacija književnog teksta / programski sadržaji /

Priča:

- tok događaja,
- mjesto i vrijeme radnje,
- uočavanje najvažnijih trenutaka u priči.

Likovi u priči: glavni i sporedni

Osobine likova: osobine likova u priči

Logičke cjeline u priči

Formulisanje podnaslova dijelovima (logičkim cjelinama) teksta

Priča u stripu, dramatizacija priče u stripu

Bajka

Pjesma:

* Dijelovi pjesme (stih, kitica)

Književnoteorijski pojmovi:

(Orijentacione naznake opsega i dubine)

Priča pjesma (prepoznavanje u toku rada i interpretacije na nastavnim časovima).

U pričama čitamo o događajima i doživljajima, o životinjama, pisci maštaju i pišu priče. Priču možemo prepričati. Možemo ilustrovati pročitano. Iz priče učimo o životu. U priči najčešće nema nadnaravnih bića i čudesnih događanja.

Priča ima sadržaj

Priča je ispričana određenim redoslijedom: ima početak, glavni dio i završetak.

Lik u priči i basni

Postoje glavni i sporedni likovi. Najviše se govori o glavnom liku. Priča u nama izaziva **osjećaje**.

Čitajući priču, mi doživljavamo radost, tugu, bude nam lijepo, ugodno ili neugodno.

Doživljaj možemo izraziti riječima, pokretom, crtežom, slikom, zvukom.

Basna je kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, a ponekad i biljke i predmeti. Basna ima sadržaj i pouku.

Pjesma: Pjesmu čitamo, učimo napamet, recitujemo. I pjesma u nama izaziva različite osjećaje.

Pjesmu ne prepričavamo.

Igrokaz: U igrokazu likovi razgovaraju na pozornici. Glumci predstavljaju likove, **igrom** na pozornici prikazuju tekst. Prava pozornica postoji u pozorištu.

Gledalište, pozornica, publika-gledatelji (objašnjenja u kontekstu dramske radnje i realizacije dramskog teksta).

Književni tekstovi

Alija H.Dubočanin:	Želja
Ahmet Hromadžić:	Plamena
Luko Paljetak:	Rijeka
Jevrejska narodna pjesma:	Izgubljeno stado
Ešref Berbić:	Čuvar
Branko Čopić:	Bosna
Bisera Alikadić:	Na pijaci
Azra Mulalić:	Lastavice
Oton Župančić:	Zlatna kantica
Jermenska priča:	Ćup sa zlatom
Nasiha Kapidžić-Hadžić:	Trčimo za suncem
Stanislav Femenić:	Carevo treće uho
Rizo Džafić:	Skrovište
Zoran Jovanović:	Drug
Šimo Ešić:	Kako je procvjetala prva visibaba
Šukrija Pandžo:	List na putu
Narodna basna :	Vrba i trn
Ferida Duraković:	Važnost
Fikreta Kenović-Salihović:	Asja
Stanko Rakita:	Cvjetovi
Ivica Vanja Rorić:	Čudesna pjesma
Dani Rodari:	Ribar iz Cefalua
Grigor Vitez:	Zima se razboljela

Lektira

Nasiha Kapidžić-Hadžić :	Pjesme (po izboru)
Šimo Ešić:	Vezena torbica
Ahmet Hromadžić:	Zelena šuma (Priče: Ledena gora; Prijatelji; Miš vitez)
Stanislav Femenić:	Idi pa vidi

J E Z I K
ODGOJNO – OBRAZOVNI CILJEVI , ZADACI I OČEKIVANI REZULTATI

SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja,vještine,sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<ul style="list-style-type: none"> - Jačati saznanje o značaju riječi i jezika u komunikaciji i ukupnom učenju - Riječ-smisao-poruka Riječ ima mnogo značenja, sasvim određeno značenje ima u rečenici (uočavanje na primjerima) - Poznavanje abecede - Razlikuje imenice i glagole u opsegu koji je naznačen u programskim sadržajima - Prepoznaće gramatički pravilnu od gramatički nepravilne rečenice - Pravilno artikuliše sve glasove, posebno glasove č, č, dž, đ, h, te glasovne skupove je i ije u rijećima - Jasno izgovara riječi - Izgovara rečenice jasno i tempom koji osigurava slušanje i razumijevanje izgovorenog - Zna gdje treba napisati veliko slovo - Razvijanje jezičkih sposobnosti - Razumijevanje upotrebne vrijednosti jezika 	<ul style="list-style-type: none"> - Poticanje interesa za jezik analizom književnih djela - Promjenom lingvodidaktičke osnove pri usvajanju sadržaja jezika i književnosti - Poticati interes i uticati na saznanje o širokim mogućnostima govornog i pisanog izraza - Znanje o jeziku i umijeće pisanja u službi razvoja sposobnosti samostalnog izražavanja - Poznavanje značenja riječi pomaže u orientaciji i u drugim područjima - Razumiju pojmove: -tekst, djelo -naslov teksta -pisac pjesnik -dio teksta -sadržaj priče - Šta je tačka, zarez, upitnik, uskličnik -Znanje daje sigurnost,a sigurnost jača motivaciju za dalje učenje, jača samopoštovanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Razumijevanje značaja usmenog i pisanih načina izražavanja - Pokušaji uskladivanja izražavanja u usmenom i pisanim obliku - Postepeno oslobađanje i odvajanje od reproduktivnog pristupa i slobodnije lično izražavanje - Poboljšanje koncentracije na bitne elemente sadržaja - Razvijanje kulture slušanja sagovornika bez obzira na razlike u jeziku, nivo razvijenosti komunikativnih sposobnosti - Uvažavanje posebnih potreba sagovornika (govorne teškoće, smetnje, oskudan rječnik, sporost u pisanju, crtanj) - Pomoći i saradnja u prepoznavanju zahtjeva 	<ul style="list-style-type: none"> - Vidljiv je i mjerljiv napredak u izražavanju s obzirom na izbor izražajnih sredstava i spretniju upotrebu riječi u usmenom i pisanim izražavanju - Znaju napamet abecedu - Razlikuju pojmove: Imenica (vlastita, opća, rod i broj imenice i da li označavaju nešto umanjeno ili uvećano) Glagol – prepoznavanje glagola i glagolskih vremena u tekstu (glagolska vremena: prošlo, sadašnje i buduće vrijeme) - Znaju da rečenica može biti izjavna, upitna, usklična, u potvrđnom i odričnom obliku - Pišu pravilno riječcu ne i riječcu li uz glagol - Poznavaju interpunkcijske znake u obimu koji je predviđen Programom i pravilno ih upotrebljavaju u pisanim radu, odnosno uvažavaju u čitanju - Uočavaju i ispravljaju greške u svom radu

JEZIK - PROGRAMSKI SADRŽAJI

U ovom su području sljedeće cjeline:

- Rječnik
- Gramatika /slovnica
- Pravogovor (orthoepija)
- Pravopis (ortografija)

Rječnik Gramatika

Abeceda

Samoglasnici i suglasnici (samoglasnik, suglasnik, slog)

Vrste riječi:

Imenice

Vlastite i opće

Broj i rod imenica

Umanjenice i uvećanice

Gлагoli: prepoznavanje glagola i glagolskih vremena u tekstu (glagolska vremena: prošlo, sadašnje i buduće vrijeme)

Rečenica: izjavna, upitna, usklična

PotvrDNA, odrična

Gramatički pravilan redoslijed riječi u rečenici (povezivanje riječi, rečenica u smislene cjeline: dopuni, promijeni riječ u rečenici da ona ne mijenja smisao, napiši riječi u niz koji ima smisao, složi rečenice prema slijedu događaja)

Vježbe koncentracije u službi trajnjeg pamćenja: od slova u nizu koji ne daje riječ sastavi riječ: roziver elet, itel, hejims. Koje su to vrste riječi?

Imaš niz riječi. Prepiši samo imenice i glagole. Imenice u žuta polja, glagole u plava polja.

Imaš riječi. Dopiši slovo i dobit ćeš novu vrstu riječi: vara (vatra), sad izostavi slovo i ponovo dobivaš riječ s novim značenjem. Učenici sami pronalaze nove primjere.

Pravogovor i pravopis

Veliko i malo slovo

Pisanje imena planina, polja, rijeka

Dvotačka u nabrajanju, tačka, upitnik, uskličnik na kraju izjavne, upitne, usklične rečenice

Pisanje odrične riječice **ne** uz glagole

Pisanje upitne riječice **li** u upitnim rečenicama

Glasovi i glasovni skupovi: č, č, dž, h, je i ije u izgovorenim i napisanim riječima

Pravilan izgovor i pisanje glasova č, č, dž i đ u umanjenicama (čamčić, prozorčić, lončić, ključić)

Izgovor i pisanje glasova č i č u imenicama za označavanje zanimanja: voćar, dimnjačar, bibliotekar, muzičar, učitelj, vodeničar, matičar.

KULTURA IZRAŽAVANJA

ODGOJNO-OBRZOVNI CILJEVI, ZADAĆE I OČEKIVANI REZULTATI

SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja, vještine, sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<ul style="list-style-type: none"> - Znaju šta je govor, šta razgovor - Memorisanje teksta i reprodukcija osnovnih informacija i poruka - Prepričavanje teksta na osnovu detaljnih i uopćenih pitanja - Prepričavaju tekst na osnovu zajednički sačinjenog plana: -u uslovima frontalnog rada -u grupi -u paru - Slikom predstavljen sadržaj ispričati riječima (sposobnost predviđanja, smisao za dedukciju (pretpostavljanje, pokušaj nadogradnje unošenjem elemenata ličnog doživljavanja) - Poticanje mašte (priča može imati i ovakav završetak) - Jačanje kompetencije još uvijek elementarnog jezičkog komuniciranja na usmenom i pismenom nivou 	<ul style="list-style-type: none"> - Svjesniji su ljepote jezika, govora, komuniciranja i uloge vježbanja, čitanja u izgradivanju kulture usmenog i pismenog izražavanja - Uočavaju da je kultura govora sastavni dio opće kulture - Naš govor govori o nama (poželjno u govoru, nepoželjno, kontrola izgovorenog) - Riječ može ohrabriti, oraspoložiti, može djelovati poticajno, obeshrabriti i uvrijediti - Izražavaju interes i želju za učenjem - Svjesni su razlika u načinima govora: -pred razredom, -pred nepoznatim slušateljima, -kada netko drugi govori, -kada oni govore. - Uče o potrebi prilagodavanja govora i ponašanja prilikama (jačina glasa, boja, brzina) 	<ul style="list-style-type: none"> - Izbor riječi koje će uljepšati priču - Prepisivanje riječi bez kojih ne možemo opisati predmet, govoriti o iskustvu - Prepisivanje rečenica s unošenjem promjena s obzirom na značenje - Promjene usmjerene na stil - Kraj priče predstavljamo pantomimom - Pokazujem izrazom lica prevladavajuće osjećanje u priči - Može povezati sadržaj u cjelinu (vezani tekst) tako da su prepoznatljivi: uvodni dio, glavni i završni dio, i da je moguće prepoznati uzrok i posljedicu (koherencija i kohezija) - Kritički razmišlja i zna misao izraziti u usmenom i pisanom obliku (Ovo nije dobro jer....., Mislim da je ova poruka veoma mudra zato što....., Ljudi nedovoljno brinu o okolišu pa to može štetno za..... Objasnit ću.....) - Može kritički posmatrati vlastiti pismeni rad i procijeniti: uočiti dobre strane i one koje mogu biti bolje (rukopis mi je dobar, ali imam mnogo pogrešaka u ...) 	<ul style="list-style-type: none"> - Govori i piše gramatički tačno /zahtjevi Programa/ - Piše jasne rečenice i logički ih povezuje u cjelinu teksta - Uspješno prepričava tekst na osnovu uopćenih pitanja u usmenom i pisanim obliku - Može prepričati tekst : unošenjem elemenata kreativnosti: - promjenom toka događaja u priči (uvođenjem novog lika u priču), - promjenom završetka priče unošenjem elemenata opisa) - Može opisati situaciju, govoriti o iskustvu na jednostavan način - Može povezati sadržaj u cjelinu (vezani tekst) tako da su prepoznatljivi: uvodni dio, glavni i završni dio, i da je moguće prepoznati uzrok i posljedicu (koherencija i kohezija) - Kritički razmišlja i zna misao izraziti u usmenom i pisanom obliku (Ovo nije dobro jer....., Mislim da je ova poruka veoma mudra zato što....., Ljudi nedovoljno brinu o okolišu pa to može štetno za..... Objasnit ću.....) - Može kritički posmatrati vlastiti pismeni rad i procijeniti: uočiti dobre strane i one koje mogu biti bolje (rukopis mi je dobar, ali imam mnogo pogrešaka u ...)

Kultura izražavanja

Programski sadržaji

NARATIVNI I DESKRIPTIVNI OBLICI

Prepričavanje

Prepričavanje na osnovu uopćenih pitanja 1+1+1

Prepričavanje na osnovu zajednički sastavljenog plana 2+1+1

Prepričavanje s promjenom:

a) toka događaja 1+1+1

b) kraja priče 1+1 + 1

c) unošenjem elemenata deskripcije (proširivanje teksta) 1+1+1

Pričanje

Pričanje događaja predstavljenog slikom 1+1+1

Tematika

Sadržaji nastave kulture izražavanja su u direktnoj stvarnosti i iskustvu

(događaji i doživljaj, predmeti, biljni i životinjski svijet, igra, druženje, rad stvaralaštvo)

Slike i nizovi slika

Književni tekstovi

Sadržaji filma, radija i televizije

Sadržaji mašte

MEDIJSKA KULTURA
ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI, ZADAĆE I OČEKIVANI REZULTATI

SPOZNAJNO PODRUČJE Znanja,vještine,sposobnosti	AFEKTIVNO PODRUČJE Stavovi, vrijednosti, interesi	PSIHOMOTORIČKO PODRUČJE	OČEKIVANI REZULTATI
<ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje znanja o filmu - Percepcija i recepcija sadržaja filma - Razumijevanje igranoga filma (i u filmu je uočljiv tok događaja, mjesto i vrijeme radnje, likovi) - U književnom tekstu jezik je osnovno sredstvo - U filmu je to slika, riječ, zvuk, tišina - Sposobnost razlikovanja filma za djecu i filma za odrasle - Glumci tumače uloge - Oni glume u filmu - Šta znači oznaka RP? 	<ul style="list-style-type: none"> - Film je veoma privlačan, nudi korisne informacije o ljudima, životu, prirodi, ali može biti veoma štetan ako ne znamo napraviti izbor - Postepeno djelovati na stavove: nije dobro sve što je privlačno i draga - O svemu valja razmisliti - Razvijanje pozitivnih stavova prema filmovima koji su umjetnička djela 	<ul style="list-style-type: none"> - Priču iz čitanke pretvaramo u filmsku priču (ilustrujemo slike, dijelimo uloge, igramo pred razredom) - Reprodukcija snimljenog govora i pokazivanje ilustrovanog sadržaja - Možemo osmislit i muziku koja prati prikazivanje - Poređenje likova iz književnih tekstova i likova iz filmskih priča 	<ul style="list-style-type: none"> -Učenici će znati da jeigrani film priča koja ima svoj tok, uzbudljiva mjesta - Filmsku sliku prate: muzika, zvuk, tišina - Uloge tumače glumci - Likovi u filmskoj priči mogu biti dobri, hrabri, pošteni, ali i loši, kukavice, prevaranti, baš kao i u priči u čitankama, kao i u životu - Moći će govoriti o toku događaja - Kritički govoriti o likovima - Znaju zašto postoji napomena prije projekcije: RODITELJSKA PAŽNJA - Šta to znači? Koje i kakve sadržaje djeca ne smiju gledati? Zašto? - Imat će toliko snage da kažu sebi: «Neću gledati taj film. Bolje je da uradim zadaću ili pročitam koju stranicu, ili da to vrijeme...»

Medijska kultura

Programski sadržaji

Filmske vrste: igrani film (film za djecu)

Izražajna sredstva filmske umjetnosti: filmska slika, zvuk, tišina, muzika

(književno djelo-film, poređenje)

Glumac, uloga, gluma

**U SLUŽBI REALIZACIJE PROGRAMSKIH SADRŽAJA I OSTVARIVANJA
POSTAVLJENIH ODGOJNO-OBRAZOVNIH CILJEVA I ZADATAKA SU:**

Specifične metode i postupci i oblici rada	Oblici jezičke komunikacije	Komunikacijski postupci	Estetske aktivnosti, sadržaji i sredstva
<p>U čitanju i pisanju: - Grupna i monografska obrada štampanih slova ciriličnog pisma (drugo polugodište)</p> <p>Ščitavanje Citanje Analiza na reproduktivnom nivou Analiza usmjerenja na kreativnu produkciju</p> <p>- Sveobuhvatna i detaljna analiza, upoređivanje - Jezička i stilska analiza - Etička analiza - Analiza likova - Gramatička analiza - Induktivna i deduktivna metoda - Heuristička metoda - Rješavanje problema</p> <p>Grupni oblik rada: - rad u parovima, frontalni rad - individualni rad - individualizovani rad - igraonice-maštaonice - igraonice-radionice - igraonice- pričaonice</p> <p>Individualni programi u učionici za sve</p>	<p>Aktivnosti RECEPCIJE</p> <p>Pretpostavke: - Tišina i usredotočenost pažnje prema izvoru informacija.</p> <p>Aktivnosti PRODUKCIJE</p> <p>/Usmene/pismene/</p> <p>Pretpostavke: - odgovarajuća motivacija; - poznavanje sadržaja; - posjedovanje odgovarajućeg leksičkog bogatstva.</p> <p>INTERAKCIJA</p> <p>- Uzajamno djelovanje učesnika koji koriste produkciju i interakciju. Razmjena informacija.</p> <p>Pretpostavke: - pažljivo slušanje; - međusobno uvažavanje; - mogućnost anticipacije (predviđanja) reakcije.</p> <p>MEDIJACIJA (Usmena /pismena)</p> <p>- Istodobno prisustvo recepcije i produkcije u službi prenosa informacije nekoj trećoj osobi (prepričavanjem teksta učenik je posrednik između teksta i onog komu prepričava; pisanjem obavijesti posreduje između onog koji obavještava i onih koje se obavještava itd.).</p> <p>Pretpostavke: - poznavanje sadržaja; - posjedovanje adekvatne terminologije; - sposobnost selektiranja sadržaja po važnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Posmatranje, slušanje, doživljavanje, izražavanje - Govorne igre u službi brzine mišljenja i reagovanja - Neverbalno i verbalno - Riječ i pokret, gest, mimika - Pokreti i radnje, značenje - Na osnovu glasa prepoznajemo osjećaje - Mašta kao komunikacija - Ljepota nam govori, s ljepotom razgovaramo (cvijet na kamenu, cvijet na livadi, ubrani cvijet; drvo u šumi, drvo u gradskoj vrevi ... Rijeka moru govori) - Igre riječi - Pišemo reklame, oglase (obične, duhovite) - Upozorenje kao komunikacija - Slušamo glasove u prirodi i oponašamo 	<ul style="list-style-type: none"> - Slike događaja, predmeta, bića, pojava - Čitanje, recitovanje, pjevanje - Igranje uloga - Čitanje, prepričavanje - Opisivanje - Slikanje - Kreativno pisanje <p>Sadržaji: priče, bajke, basne, naučno-popularni tekstovi, uspavanke, stripovi</p> <p>- Filmovi u službi razvijanja estetskog senzibiliteta</p> <p>- Dramski tekst i interakcija</p> <p>Sredstva: -govor, -likovni sadržaji, -gluma, -muzika, -pokret.</p>

U I i II razredu učenici su usvojili štampana i pisana slova latinice, čitanje i pisanje.

U prvom i drugom razredu učenici su usvojili štampana i pisana latinična slova, čitanje i pisanje.

Treba nastaviti rad na usavršavanju kvaliteta čitanja (pravilno čitanje, čitanje brzinom koja odgovara karakteristikama teksta, unošenje elemenata izražajnosti), čitanje s razumijevanjem, kritičko čitanje i uočavanje uporišnih mesta. Vježbati čitanje naglas i čitanje usebi.

U pisanju latiničnim pismom treba realizovati vježbe primjerene učenicima III razreda koje su navedene uz programske sadržaje. Raditi na estetskoj strani rukopisa i istovremeno ne zaboraviti da u trećem razredu učenički rukopis počinje poprimati obilježe njegove osobnosti.

U drugom polugodištu usvajaju štampana slova cirilice, ščitavaju i čitaju. Prestaje potreba oponašanja tuđeg pisanja. Dijete formira vlastiti i prepoznatljiv rukopis.

Isto se događa i sa drugim aktivnostima. Učenici čitaju, pa su samim tim samostalniji u učenju. Tek će samostalna komunikacija s tekstom uticati na emocionalno otvaranje učenika prema knjizi i prihvatanje knjige srcem. To je presudno u razvoju čitalačke samostalnosti i otvorenosti prema knjizi.

U interpretaciji književnog teksta još je uvijek u prvom planu doživljaj književnog djela, uočavanje i izražavanje onih elemenata koji su učeniku III razreda, s obzirom na ukupne značajke, najbliži: događaj, tok radnje, upečatljiva mesta, likovi i njihove karakteristike. Postepeno ih počinjemo navikavati na uopćavanja, pa određujemo i podnaslove dijelovima teksta. To je istodobno priprema za časove kulture izražavanja i prepričavanje teksta na osnovu plana. Još uvijek učenike ne treba opteretiti složenijim pojmovima. **Neka čitaju i čitaju.** Čitanje će ih obogatiti, pa će kasnije i pojmove bez teškoća razumjeti. Moramo čekati vrijeme i spremnost učenika (u psihološkom smislu) za recepciju sadržaja koji su suviše uopćeni.

Sadržaji nastave bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika, posebno sadržaji kulture izražavanja, morali bi biti u službi doživljavanja bogatstva i ljepote ljudskog govora. Nastavnik im to pokazuje i vlastitim govorom, demonstrira nijanse u tonu, jačini i boji glasa, rečeničnim ritmom i intonacijom, a ukupan uspjeh posmatra samo u kontekstu promjena na planu komunikacije shvaćene u najširem značenju riječi.

Nastava bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika je u funkciji razvoja općih sposobnosti, svijesti o jeziku i kulturi. To je moguće postići jasnim određenjem ciljeva i posredstvom sadržaja koji su povezani sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

Evo i primjera moguće podjele nastavnih časova po područjima, s tim što nastavnik ima slobodu da u procesu planiranja, na osnovu procjene potreba njegovog razreda, odstupi od ovog modela.

Čitanje i pisanje /38/

Usavršavanje tehničke čitanja: pravilno i izražajno čitanje

Rad na poboljšanju razumijevanja pročitanog

*Usvajanje štampanih slova ciriličnog pisma
Sričanje, čitanje riječi, rečenica štampanih
ciriličnim pismom*

*Čitanje kraćeg teksta štampanog ciriličnim
pismom.*

Čitanje i interpretacija /40/ književnog teksta

Štiva iz čitanke 28

Lektira 12

Kultura izražavanja /25/

Narativni i deskriptivni oblici

Prepričavanje (16) Pričanje (3)

Jezik / 30 /

Rječnik

Pravogovor

Gramatika

Pravopis

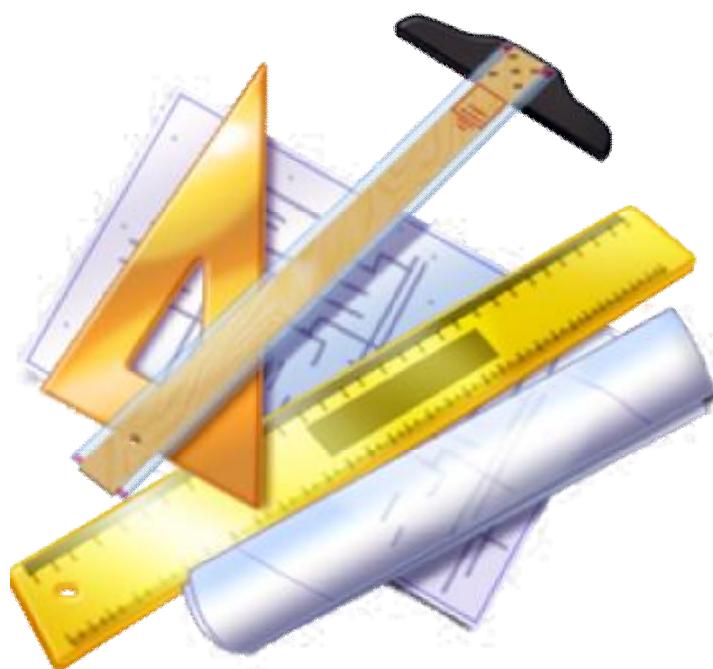
Medijska kultura /10/

Filmske vrste:igrani film (film za djecu)

Izražajna sredstva filmske umjetnosti: filmska slika, zvuk, tišina, muzika
(književno djelo-film, poređenje)

Glumac, uloga, gluma

MATEMATIKA

Programski sadržaji

Programska struktura predmetnih područja

1. Sabiranje i oduzimanje do 100
 2. Ravne i zakrivljene plohe (površine) likovi, linije
 3. Množenje i dijeljenje do 100
 4. Mjerenje, upoređivanje i procjenjivanje
-

1. Sabiranje i oduzimanje do 100

- Sabiranje i oduzimanje brojeva unutar desetica (oblici kao: $50+4$, $54-4$, $73+4$, $77-4$)
- Upoznavanje relacija \leq i \geq
- Određivanje nepoznatih brojeva ($x < 14$, $40 < x < 50$)
- Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka manji od 10 (**$ab+cd$** , **$b+d < 10$**) i odgovarajuća oduzimanja
- Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka jednak 10 i odgovarajuća oduzimanja
- Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka veći od 10 i odgovarajuća oduzimanja
- Sabiranje više sabiraka. Zgrade
- Oduzimanje više brojeva. Zgrade
- Veza sabiranja i oduzimanja
- Zadaci sa dvije operacije
- Brojevni izrazi. Rješavanje jednostavnijih jednačina
- Izračunavanje nepoznatog sabirka
- Izračunavanje nepoznatog umanjenika
- Izračunavanje nepoznatog umanjioca
- Jednostavniji tekstualni (problemски) zadaci
- Rimski brojevi od XI do XX
- Redni brojevi do 100
- Parni i neparni brojevi do 100
- Stotine prve hiljade

2. Ravne i zakrivljene plohe (površine), likovi i linije

- Pravac, polupravac, duž, ugao – crtanje i obilježavanje
- Crtanje paralelnih i okomitih pravaca
- Upoređivanje duži

3. Množenje i dijeljenje do 100

- Množenje kao sabiranje jednakih sabiraka
- Znak «•» (puta). Množilac, množenik (množenje broja i množenje brojem) i produkt umnožak.
- Činitelj ili faktori
- Množenje brojeva (i množenje brojem) prve desetice
- Tablica množenja
- Broj 1 i broj 0 činitelj množenja
- Osobine proizvoda: zamjena mjesta činitelja (komutativnost i asocijativnost)
- Pisanje dvocifrenog broja u obliku $a10+b$
- Djeljenik (broj koji se dijeli), djelitelj (broj kojim se dijeli), količnik (ishod dijeljenja)
- Dijeljenje brojevima prve desetice
- Količnik čiji je djeljenik broj 0
- Količnik čiji je djelitelj broj 1. (dijeljenje nulom nema smisla)
- Tablica dijeljenja
- Veza množenja i dijeljenja
- Množenje zbira i dijeljenje zbira
- Osobine dijeljenja: distributivnost
- Izvantablična množenja i izvantablična dijeljenja ($30:2, 20:10$)
- Rješavanje jednačina oblika $3X=18, X_4=24, 45:X=5, X:9=8$)
- Računske operacije prvog i računske operacije drugog reda. Red računanja u izrazima s više računskih operacija. Upotreba zagrada.

4. Mjerenje, upoređivanje i procjenjivanje

- Mjerenje dužine. Jedinice za dužinu (1m, 1 dm, 1 cm)
- Mjerenje mase. Jedinice za masu (1kg, 1 dag, 1 g)
- Jedinice za tekućinu (1 l, 1 dl, 1 cl)
- Jedinice za vrijeme (godina, mjesec, sedmica, dan, sat, minuta)
- Jedinice za novac (KM, KF)

MATEMATIKA

Za III razred devetogodišnje osnovne škole
(3 časa sedmično)

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI UČENJA
Znanje	<p>Sticanje znanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upotreba simbola; - predstavljanje prirodnih brojeva do 100 na brojevnom pravcu; - povezivanje broja i skupa; - formiranje brojnjog niza do 100; - zna rimske brojeve do XX; - osnovne računske operacije u skupu brojeva do 100; - usvajanje osnovnih mjera i mjernih jedinica, upoznavanje njihovih međusobnih odnosa; - crtanje i označavanje osnovnih geometrijskih figura (prava, poluprava, duž...). 	<p>Učenici bi trebali znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristiti matematički jezik i simbole za osnovne matematičke operacije u skupu brojeva do 100; - rješavati složenije tekstualne zadatke; - uočiti vezu i redoslijed između osnovnih računskih operacija i vršiti provjeru jedne operacije pomoću druge; - mjeriti, upoređivati i procjenjivati pomoću jedinica za dužinu, masu, vrijeme...
Sposobnosti i vještine	<p>Razvijanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - logičkog i kritičkog mišljenja; - sposobnosti kritičkog vrednovanja vlastitih rezultata i njihovo poređenje sa rezultatima drugih; - sposobnosti predviđanja, mjerjenja, upoređivanja i procjenjivanja. 	<ul style="list-style-type: none"> - da uz pomoć nastavnika procjenjuje, uporeduje i u jednostavnim situacijama donosi zaključke; - koristi kreativnost i maštu za rješavanje njima primjerenih problema; - koristiti jednostavni matematički jezik za saopćavanje ideja.
Vrijednosti i stavovi	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prema sebi samome; - prema drugima; - prema okolini; - prema učenju. 	<ul style="list-style-type: none"> - pokazivati više samopouzdanja i odgovornosti; - poštovati različite stavove; - prepoznati ulogu i značaj matematike u svakodnevnom životu.

MATEMATIKA ZA III RAZRED DEVETOGODIŠNJE OBRAZOVANJA

SADRŽAJ	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
<p>1. Sabiranje i oduzimanje do 100</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sabiranje i oduzimanje brojeva unutar desetica (oblici kao: $50+4$, $54-4$, $73+4$, $77-4$) - Upoznavanje relacija i određivanje nepoznatih brojeva ($x < 15$, $40 < x < 50$) - Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačen jedinica sabirka manji od 10 ($ab+cd$, $b+d < 10$) i odgovarajuća oduzimanja - Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačen jedinica sabiraka jednak 10 i odgovarajuća oduzimanja - Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačen jedinica sabiraka veći od 10 i odgovarajuća oduzimanja - Sabiranje više sabiraka. - Zagrade - Oduzimanje više brojeva. - Zagrade - Veza sabiranja i oduzimanja - Zadaci sa dvije operacije - Brojevni izrazi. Rješavanje jednostavnijih jednačina - Izračunavanje nepoznatog sabirka - Izračunavanje nepoznatog umanjenika - Izračunavanje nepoznatog umanjitelja - Jednostavniji tekstualni (problemski) zadaci - Redni brojevi do 100 - Rimski brojevi od XI do XX - Parni i neparni brojevi do 100 - Stotine prve hiljade <p>2. Ravne i zakrivljene površi, likovi i linije</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pravac, polupravac, duž, ugao—crtanje i obilježavanje - Crtanje paralelnih i okomitih pravaca - Upoređivanje duži 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznavaju, zapisuju, čitaju i upoređuju brojeve do 100 - Sabiraju i oduzimaju sa i bez prelaza do 100 - Prepoznavaju podatke koji su poznati i koji su nepoznati u jednačinama i nejednačinama - Rješavaju jednostavne jednačine i tekstualne zadatke do 100 - Rješavaju jednostavnije nejednačine - Upotrebljavaju redne brojeve do 100 - Zna simbole I, V i X kao simbole pomoću kojih pišemo sve rimske brojeve do XX - Upotrebljavaju jednostavne tabele - Interpretiraju (pravilno) jednostavnije grafikone - Upotrebljavaju matematički jezik, rješavaju matematičke i logičke zadatke - Čitaju, zapisuju, upoređuju stotine prve hiljade - Opažaju i imenuju ravne i zakrivljene površine i klasifikuju ih - Prepoznavaju i imenuju pojmove: pravac, polupravac, duž, ugao, kružnica i krug - Razlikuju kružnicu i krug - Samostalno uočavaju, definišu, razlikuju linije i konstruišu ih - Crtaju pravac i polupravac - Rješavaju geometrijske zadatke - Vrednuju ishode cijelokupnog rada 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost upotrebe matematičkog jezika i simbola - Sposobnost primjene matematičkih znanja u svakodnevnom životu - Samostalno i timsko formulisanje zaključaka - Razvijanje logičke sposobnosti kroz igru i rješavanje matematičkih problema - Sposobnost za razmjenu informacija, rezultata i iskustava a drugovima/cama i nastavnikom - Sposobnost kritičkog vrednovanja vlastitih ishoda i upoređivanje s ishodima drugih (par, grupa, razred...) - Sposobnost uočavanja razlika između paralelnih i okomitih pravaca - Uočavanje likova oblika trougla, kvadrata, pravougla i kruga u okružju 	<ul style="list-style-type: none"> - Osposobljeni su za samostalan rad, rad u parovima, malim i velikim grupama - Pokazuju smisao, želju, zanimanje i odvaznost za otkrivanje i istraživanje novog i nepoznatog - Pokazuju zanimanje prilikom upoznavanja novih pojmoveva i proširivanja matematičkog znanja - Pokazuju zanimanje za učestovanje u matematičkim – kolektivnim – igrama - Rješavaju probleme kroz igru i zabavu, poštujući pravila - Vrednuju lične i stavove drugih - Razvijaju pozitivne stavove, ponašanja za rad i igru - Učestvuju u sastavljanju i rješavanju matematičkih zadataka iz svakodnevnog života - Množe i dijele u skupu brojeva do 100 	<ul style="list-style-type: none"> - Učestvuju u svim etapama i oblicima rada (grupa, tim, par) - Aktivno učestvuju u matematičkim igrama i primjenjuju ranije stečena znanja i iskustva - Čitaju i zapisuju brojeve do 100 - Predstavljaju odnose među brojevima, upotrebljavajući matematičke znake - Identifikuju prethodnika i sljedbenika zadanog broja - U računanju zbira koriste zamjenu mjesta sabiraka (osobina komutativnosti zbira) - Koriste simbole za računske operacije - Sabiraju i oduzimaju u skupu brojeva do 100 - Predviđaju približan ishod operacija - Rješavaju probleme sabiranjem i oduzimanjem - Računaju na različite načine, okomito i vodoravno, pomoću brojne ose - Koriste jednostavne grafikone i interpretiraju ih - Imenuju i zapisuju redne brojeve do 100 - Čitaju, zapisuju i upoređuju stotine prve hiljade - Procjenjuju vjerovatni rezultat u igrama na sreću - Putem dvaju čula osjećaju odnose granice/ruba i regije/područja, linije, površine i prostora - Samostalno crtaju paralelne i okomite pravce, upotrebljavajući 	<ul style="list-style-type: none"> - Sadržaje Nastavnog programa utvrđuje prema interesima i sposobnostima učenika i prilagodava zahtjeve postavljene programom kako bi bio uspješno ostvaren - Stavlja naglasak na razumijevanje osnovnih matematičkih pojmoveva - Pomaže djeci da poboljšaju izražavanje svojih matematičkih ideja i zapažanja - Prilagodava nastavu svakom učeniku pojedinačno - Primjenjuje pristupe i postupke kojima se uvažava stepen razvoja djeteta - Pomaže djeci da kritički sagledaju ono što su naučili - Tematski povezuje nastavne sadržaje unutar Nastavnog plana i programa - Uključuje matematiku u druge nastavne oblasti

<p>3.Množenje i dijeljenje do 100</p> <ul style="list-style-type: none"> - Množenje kao sabiranje jednakih sabiraka - Znak «•» (puta). Množitelj, množenik (množenje broja i množenjem brojem) i umnožak - Činitelj ili faktori. - Množenje brojeva (i množenje brojem) prve desetice - Tablica množenja - Broj 1 i broj 0 kao činitelji množenja - Osobine umnoška: zamjena mesta činitelja (komutativnost i asocijativnost) - Pisanje dvocifrenog broja u obliku $a10+b$ - Dijeljenik (broj koji se dijeli), djelitelj (broj kojim se dijeli), količnik (ishod dijeljenja) - Dijeljenje brojevima prve desetice - Količnik čiji je djeljenik broj 0 - Količnik čiji je djelitelj broj 1. (dijeljenje nulom nema smisla) - Tablica dijeljenja - Veza množenja i dijeljenja - Množenje zbroja i dijeljenje zbroja - Osobine dijeljenja: distributivnost - Izvantablična množenja i izvantablična dijeljenja (30:2, 20:10) - Rješavanje jednačina oblika $3X=18$, $X4=24$, $45:X=5$, $X:9=8$) - Računske operacije prvog i računske operacije drugog reda. Red računanja u izrazima sa više računskih operacija. Upotreba zagrada <p>4. Mjerjenje, upoređivanje i procjenjivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjerjenje dužine. Jedinice za dužinu(1m, 1dm, 1 cm) - Mjerjenje mase. Jedinice za masu (1kg, 1 dag, 1 g) (dag je oznaka za dekagram, 1 dag=10 grama) - Jedinice za tečnost (1 l, 1 dl, 1cl) - Jedinice za vrijeme (godina, mjesec, sedmica, dan, sat, minuta) - Jedinica za novac (KM, KF) 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznavaju znak “•” kao oznaku za množenje i znak “:” kao oznaku za dijeljenje - Znaju množiti i dijeliti u skupu brojeva do 100 - Prepoznavaju značenje termina “dvostruko više (dvostruki broj)” i “polovina” broja - Usvojili su tablicu množenja i dijeljenja do nivoa automatizma - Rješavaju jednostavnije jednačine i nejednačine - Samostalno sastavljaju i rješavaju jednostavne matematičke probleme putem jednačina i nejednačina - Ospozibili su za rješavanje matematičkih zadataka sa više računskih operacija, sa i bez upotrebe zagrada - Mjere uz korištenje dogovorenih jedinica i sprava; tačno izražavaju rezultate mjerjenja - Predviđaju ishode mjerjenja i provjeravaju rješenja zadataka u kojima se koriste mjerne jedinice - Koriste standardne jedinice za dužinu, masu, obujam, vrijeme i novac u svakodnevnom životu 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost razlikovanja značenja termina “jednakost” i “jednačina”, kao i “nejednakost” - Sposobnost samostalnog mjerjenja i zapisivanja rezultata 	<p>geometrijski pribor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obavljaju pripremne radnje za osnovne operacije - Sastavljaju i rastavljaju brojeve - Dovode u vezu odnose između brojeva i operacija - Brojne nizove izražavaju verbalno i simbolički - Interpretiraju operacije kroz transformacije - Koriste strelice, grafikone, tablice, simbole za operacije i brojne relacije - Pravilno interpretiraju grafikone i tabele - Uporabljaju množenje i dijeljenje u svakodnevnim radnjama i situacijama - Istražuju različite načine množenja i dijeljenja - Dijele na jednakе dijelove - Predviđaju približan rezultat - Vrednuju ishode - Poduzimaju mjerjenja i predviđaju ishode - Koriste mjerne instrumente - Mjere koristeći se mernim jedinicama - Izražavaju ishode mjerjenja - Koriste standardne jedinice za mjerjenje dužine, mase, obujma tekućine, vremena i novca. - Koriste mjerjenje za rješavanje problema - Logički zaključuju i računaju - Prikupljaju podatke iz stvarnih situacija - Vrednuju ishode mjerjenja - Koriste kreativne postupke za rješavanje svakodnevnih problema i objašnjavaju poduzete postupke - Pripremaju didaktički materijal - Samostalno smisljavaju zadatke 	<p>Pomaže učenicima da nauče pravilno koristiti geometrijski pribor pri crtanju i konstruisanju geometrijskih likova oblika trougla, kvadrata, pravougla i kruga</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjerjenje, upoređivanje i procjenjivanje objašnjavaju djeci, upotrebljavajući što više primjera i očiglednih sredstava iz okruženja
---	--	---	---	--

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE za III razred devetogodišnje osnovne škole

Za uspješno savladavanje programskih sadržaja u nastavi matematike za III razred devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja neophodno je napraviti uspješan spoj tradicionalnih i savremenih oblika i metoda rada. Pri tome je značajno voditi računa o spoznajnim mogućnostima učenika, o sposobnosti shvatanja i razumijevanja matematičkih zakonitosti, te o interesima i optimalnim igrovnim metodama kojima će se apstraktni pojmovi i činjenice približiti učeničkim spoznajnim mogućnostima.

- Ravnopravno zastupiti tri pristupa: skupovni, brojevni i perceptivno-predodžbeni (korištenje brojevnih slika) kod predstavljanja brojeva.
- Približiti sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka manji od 10 ($a+b < 10$, $b+d < 10$). Na primjer $2+3=5$, $3+4=7$.
- Objasniti sabiranje i oduzimanje s prelazom različitim metodama.
- Kroz poučavanje i učenje brojeva, a naročito množenja i dijeljenja, insistirati na razumijevanju, a tek kasnije na pamćenju.
- Produbljivanje i proširivanje pojma brojeva do 100, te stotica do 1000.
- U geometrijskim sadržajima učenika dovesti na nivo prepoznavanja, poimanja, imenovanja i označavanja (prava, duž, ugao, kružnica...).
- U domeni mjera i mjerena učenik treba da zna mjeriti, upoređivati, procjenjivati jedinice.
- Primjenjivati didaktički materijal s ciljem boljeg razumijevanja određenih matematičkih radnji.
- Kroz različite oblike rada poticati i razvijati samostalnost, kooperativnost, kreativnost i istraživački duh.
- Sakupljanje didaktičkog materijala iz okoline i njegova primjena u odgovarajućim situacijama.
- Ukazivati na oblike, slike i primjere predmeta u bližoj okolini.
- Nastojati uspostaviti što užu korelaciju unutar samog predmeta, a i sa drugim predmetima.

Spomenute programske zahteve realizovati kroz sva tri postupka: skupovni, brojevni i perceptivno-predodžbeni.

- Uz pomoć brojevne linije omogućiti očiglednost nizanja i niza brojeva prve stotine, i stotica prve hiljade.
- U domeni mjera i mjerena, osim praktičnih aktivnosti, učenik treba znati zapisati i pretvarati mjere.

MOJA OKOLINA

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
ZNANJE	Učenici znaju	
	<p><u>Sticanje znanja:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ o užoj i široj okolini, užem i širem zavičaju i dešavanjima u njima 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ osnovne pojmove vezane za uži i širi zavičaj ⇒ aktuelnosti u užem i širem zavičaju
	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ o međusobnoj zavisnosti među živim bićima ⇒ o čovjeku, njegovom zdravlju i odnosu prema prirodi ⇒ orientaciji u prostoru i vremenu, na geografskoj karti, privredi u zavičaju 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ razlike između žive i nežive prirode, sličnosti i razlike između živih bića ⇒ pravilan odnos čovjeka prema prirodi, njegovom zdravlju ⇒ odrediti glavne i sporedne strane svijeta pomoći sunca, kompasa i objekata u prirodi i na geografskoj karti ⇒ šta čini privrednu zavičaju
	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ naseljima i saobraćaju u užem i širem zavičaju, uzajamnoj zavisnosti ljudi 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ svojstva naselja u užem i širem zavičaju ⇒ uzajamnu zavisnost ljudi u užem i širem zavičaju
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p><u>Učenici će:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ posmatrati ⇒ samostalno ili u grupi izvoditi zaključke ⇒ razvijati kritičko mišljenje ⇒ samostalno ili u grupi planirati provoditi istraživanja ⇒ izvoditi mjerena ⇒ dobivati i prezentirati dokaze ⇒ razmatrati dokaze i procjenjivati prenosi informacije individualnim i timskim radom <p><u>kroz:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ traženje ideja i provođenje jednostavnih posmatranja i ogleda, te poređenje svojih predviđanja sa stvarnim rezultatima ⇒ sistematizovanje znanja ⇒ prezentiranje postignutih rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ primjenjuju prethodna iskustva ⇒ primjenjuju određene kriterije za prikupljanje i zapisivanje podataka ⇒ uz nastavnikovu pomoć razvijati plan istraživanja ⇒ pratiti redoslijed uputa pri istraživanju i mjerenu ⇒ uz nastavnikovu pomoć procjenjivati relevantnost podataka i informacija ⇒ praviti jednostavna poređenja, raspravljati o tome šta se događa i u kojim uslovima, te donositi odgovarajuće zaključke ⇒ primjeniti vlastitu kreativnost i maštu za rješavanje problema ⇒ koristiti jednostavan naučni jezik za priopćavanje ideja i za imenovanje i opis živih bića, tvari, pojava i procesa u prirodi i društvu
	<p><u>Učenici razvijaju pozitivne vrijednosti i stavove:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ prema sebi samima, prema drugima, svojoj porodici, okolini i učenju kao cjeloživotnom procesu 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ pokazivati više samopouzdanja i odgovornosti ⇒ poštivati različite stavove ⇒ prepoznavati ulogu nauke za razumijevanje svijeta u kojem žive i za poboljšanje kvaliteta života
VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE		

NASTAVNI SADRŽAJI / Teme

1. PRIRODA I PRIRODNI PROCESI

1. 1. BILJKE I ŽIVOTINJE; ŽIVOTNE ZAJEDNICE
1. 2. ZNAČENJE BILJAKA ZA ISHRANU LJUDI
1. 3. ZAVISNOST RADOVA LJUDI OD VREMENSKIH PROMJENA U PRIRODI
1. 4. ŽIVOTINJE; DOMAĆE I DIVLJE
1. 5. PTICE
1. 6. MEĐUSOBNA ZAVISNOST BILJNOG I ŽIVOTINJSKOG SVIJETA
1. 7. OBRADIVO I NEOBRADIVO ZEMLJIŠTE
1. 8. RAVNICE I POLJA U ZAVIČAJU
1. 9. POZNATE PLANINE U ZAVIČAJU
- 1.10. ŠUME U ZAVIČAJU
- 1.11. VODE U ZAVIČAJU

2. VRIJEME I PROSTOR

- 2.1. ORIJENTACIJA U PROSTORU (GLAVNE I SPOREDNE STRANE SVIJETA, STAJALIŠTE, VIDIK, VIDIKOVA LINIJA. RAZLIČITI NAČINI ORIJENTACIJE)
- 2.2. ORIJENTACIJA U VREMENU
- 2.3. GODIŠNJA DOBA
- 2.4. PRAĆENJE VREMENSKIH PROMJENA; KALENDAR PRIRODE

3. GEOGRAFSKA KARTA

- 3.1. IZGLED UŽEG I ŠIREG ZAVIČAJA; RELJEFNA OBILJEŽJA
 - 3.1.1. UMANJENO PREDSTAVLJANJE PREDMETA I UDALJENOSTI
 - 3.1.2. SKICA OKOLINE ŠKOLE
 - 3.1.3. SNALAŽENJE NA GEOGRAFSKOJ KARTI

4. DRUŠTVO

- 4.1. MOJA DOMOVINA BOSNA I HERCEGOVINA
- 4.2. PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST
- 4.3. NASELJA U ŠIREM ZAVIČAJU
- 4.4. PRIVREDA U UŽEM ZAVIČAJU
- 4.5. SAOBRAĆAJ U ŠIREM ZAVIČAJU
- 4.6. PRAZNICI

5. HIGIJENA

- 5.1. LIČNA HIGIJENA
- 5.2. ČISTOĆA I KULTURA STANOVARA

6. ZDRAVLJE

- 6.1. ZDRAVSTVENE USTANOVE
- 6.3. ISHRANA
- 6.4. DUHAN, ALKOHOL I DROGA
- 6.5. ZDRAV OKOLIŠ

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Dominantno mjesto u Programu imaju ciljevi i očekivani rezultati učenja u područjima znanja, razvoja sposobnosti, sticanja vještina, vrijednosti, stavova i ponašanja. Područje znanja čine sadržaji i procesi s kojima je tjesno povezan razvoj sposobnosti koje su od bitnog značaja za uvođenje učenika u istraživački rad i razvoj naučnog mišljenja.

U ovom razredu šire se znanja o školi i porodici, mjestu življjenja i njegovoj okolini, životu i radu ljudi, uzajamnoj povezanosti između živih bića.

Novi sadržaji se odnose na znanje o Bosni i Hercegovini kao domovini i državi, te na znanje i razumijevanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti kao toka vremena i dešavanja koje karakterišu međusobna povezanost i odnosi, znanje o geografskoj karti, širem zavičaju i dešavanjima u njemu.

Također se šire znanja i u dijelu koji se bavi izučavanjem prirode, kroz sadržaje o čovjeku i njegovom odnosu prema prirodi, te izučavanjem životinjskog i biljnog svijeta u bližem okruženju.

Ovakav izbor nastavnog gradiva i njegovo struktuisanje osigurava povezanost društvenih i prirodnih pojava i proučavanje prirode u njenom jedinstvu s različitim aspekata. U skladu s tim, potrebno je voditi računa i o međupredmetnoj korelaciji i planirati izradu zajedničkih školskih projekata.

Date teme treba razraditi kroz kontekst pojave i procesa koji su učenicima interesantni, uzimajući u obzir razvoj nauke, njenu primjenu i korištenje, te uticaj na društvo i okolinu, korištenjem metodologije aktivnog učenja. U smislu toga, predloženi model može poslužiti kao pomoć nastavniku.

PREDLOŽENI MODEL					
TEME	ZNANJE	SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
1. PRIRODA I PRIRODNI PROCESI 1. 1. BILJKE I ŽIVOTINJE; ŽIVOTNE ZAJEDNICE	Znanje: - o ljudima, biljkama i životinjama u različitim godišnjim dobima - o promjenama u prirodi i prirodnim procesima na biljkama i u životinjama u toku ljeta - o vrtu i radovima u vrtu u toku ljeta - na njivi i radovima na njivi u toku ljeta - o voćnjaku i vinogradu u toku ljeta - o voću i povrću koje dozrijeva u toku ljeta - o žitaricama i industrijskim biljkama, njihovom uzgajaju i upotrebi - o razlikama između zeljastih i drvenastih biljaka - o životnim zajednicama; o vrtu, voćnjaku, livadi, šumi	- Prepoznaju karakteristike ljeta, uočavaju promjene na biljnom i životinjskom svijetu u toku ljeta - Uočavaju razliku između vrta, voćnjaka, vinograda i njive - Razlikuju voće od povrća - Prepoznaju žitarice prema zrnjeviju - Razlikuju drvenaste od zeljastih biljaka - Posmatraju, prepoznaju, zaključuju	- Pozitivan stav o školi - Svakodnevno ispunjavanje školskih obaveza - Ponašanje u skladu sa kućnim redom i razrednim pravilima - Razvijanje svijesti o pripadnosti školskoj zajednici - Svakom pravu prethode obaveze - Higijena nije obaveza samo pojedinaca, već briga svih članova škole	- Ispunjavanje domaćih zadataka - Saradnja, posmatranje, sakupljanje informacija, dogovaranje, diskutovanje, razmjena iskustava, predviđanje - Sakupljanje materijala, sistematiziranje	- Planiranje, osmišljavanje igara i interakcijskog učenja - Komuniciranje sa učenicima/cama, diskutovanje - Upućivanje učenika na različite izvore znanja - Uključivanje roditelja i drugih uposlenika u školi u realizaciju programskih sadržaja - Motivisanje učenika za rad
1. 2. ZNAČAJ BILJAKA ZA ISHRANU LJUDI	- Učenici/ce znaju da ljudi uzgajaju različite biljne vrste: žitarice, voće, povrće, znaju njihov značaj za ishranu ljudi - Posjeduju osnovna znanja o uzgoju cvijeća, o očuvanju šuma, te o tome da su biljke proizvođači kisika koji je neophodan za život ljudi i životinja - Znaju uzajamnu zavisnost ljudi, biljaka i životinja – razumiju i objašnjavaju lance ishrane	- Učenici/ce su sposobni za jednostavnije radeve u vrtu, voćnjaku i na njivi - Samostalno ili u saradnji sa drugima uzgajaju cvijeće u učionici i ne zagadjuje životnu sredinu, brinu da ona uvijek bude čista i zdrava - Definišu lance ishrane	- Ispravan stav prema biljkama koje se koriste u ishrani ljudi - Ugovor i njegovanje jestivog bilja	- Sakupljanje, sistematiziranje, zaključivanje, izrada panoa - Pomaganje drugima	- Posmatranje i procjenjivanje - Osmišljavanje igara u učionici - Organizacija praktičnih vježbi - Saradnja sa roditeljima
1. 3. ZAVISNOST RADOVA LJUDI OD VREMENSKIH PROMJENA U PRIRODI	- Učenici/ce posjeduju znanja o jeseni kao godišnjem dobu - Znaju da se u jesen izvode radevi u vrtu, na njivi, u voćnjaku i vinogradu - Znaju da se u jesen vrši sjetva pšenice i još nekih biljnih kultura - Posjeduju znanja o značaju voća i povrća kao izvora neophodnih sastojaka za zdravu ishranu ljudi, te o berbi voća i njegovom spremanju za zimu	- Na osnovu posmatranja izvode logičke zaključke o jeseni, radevima u toku jeseni, promjenama u biljnom i životinjskom svijetu - Razlikuju voće od povrća po obliku i okusu	- Samostalno ili uz pomoć drugih, uzgajanje i briga o nekim vrstama jestivog bilja - Procjenjuje koje radeve i zbog čega ljudi izvode u određeno godišnje doba	- Učešće u radevima u okolini škole - Pomoć roditeljima - Posmatranje, izvođenje zaključaka, predviđanje	- Saradnja sa lokalnom zajednicom, korištenje njenih resursa za potrebe nastave - Procjenjivanje napretka učenika, podsticanje radoznalosti, maštice i razvoj kreativnosti
1. 4. ŽIVOTINJE-DOMAĆE I DIVLJE	- Imaju osnovna znanja o domaćim životinjama – znaju podjelu na krpne i sitne domaće životinje, o mladunčadima domaćih životinja i njihovim karakteristikama - Znaju da uzgoj domaćih životinja može biti nomadski i stajski - Prepoznaju i imenuju divlje životinje i njihovu mladunčad, znaju njihove karakteristike	- Razlikuju domaće od divljih životinja - Sakupljuju podatke, posmatraju, zaključuju, koriste dodatne izvore znanja	- Pozitivan stav o životinjama - Štiti životinje, svjestan je koristi koje pružaju divlje i domaće životinje	- Posjeta farmi, posjeta seoskom domaćinstvu - Crtanje domaćih i divljih životinja - Izrada panoa - Ispunjavanje domaćih zadataka	- Pripremanje, organizacija posjeta seoskim domaćinstvima i farmama za uzgoj stoke - Izrada didaktičkih materijala - Posmatranje i praćenje napretka učenika

1. 5. PTICE	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o pticama u zavičaju i njihovim karakteristikama 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju pojedine vrste ptica u zavičaju - Izvode logičke zaključke o pticama, njihovom životu, ishrani, brizi za potomstvo 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivan stav o pticama - U toku zime pomaže pticama stanaricama - Ne uništava gnijezda ptica 	<ul style="list-style-type: none"> - Posmatranje, zaključivanje - Izrada kućica za ptice 	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljavanje situacija za interaktivno učenje - Organizacija izleta - Podsticanje razvoja radnih i navika
1. 6. MEDUSOBNA ZAVISNOST BILJNOG I ŽIVOTINJSKOG SVIJETA	<ul style="list-style-type: none"> - Znaju da biljke i životinje zajedno čine živi svijet - Imaju osnovna znanja o životinjskom svijetu i njegovim značajkama - Znaju da ishrana ljudi i ishrana životinja zavise jedna od druge i da biljni svijet ima važnu ulogu za ishranu ljudi i životinja - Imaju znanja o vezi između biljaka i životinja 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju biljni od životinjskog svijeta - Uočavaju promjene i životne procese kod biljaka i životinja - Uspostavljaju logičke zaključke o uzajamnosti biljnog i životinjskog svijeta 	<ul style="list-style-type: none"> - Svojim ponašanjem ne narušava sklad između biljnog i životinjskog svijeta - Svesnost o značaju očuvanja biljnog i životinjskog svijeta 	<ul style="list-style-type: none"> - Posmatranje, bilježenje, prikupljanje, sistematizovanje prema zajedničkim osobinama 	<ul style="list-style-type: none"> - Planiranje, pripremanje i podsticanje učenika na kreativan i istraživački rad - Predlaganje i rukovođenje školskim projektom
1. 7. OBRADIVO I NEOBRADIVO ZEMLJIŠTE	<ul style="list-style-type: none"> - Znaju razlikovati plodno od neplodnog i obradivo od neobradivog tla - Imaju osnovna znanja o uticaju čovjeka na promjenu zemljišta- od neobradivog do obradivog zemljišta 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznaju plodno i neplodno tlo, obradivo i neobradivo tlo - Svojim aktivnostima neplodno tlo pretvaraju u plodno - Prikupljaju, sistematizuju, zaključuju 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne zagađuje obradivo zemljište otpadom - Ukazivanje drugima na značaj obradivog zemljišta - Učestvuje u akcijama pošumljavanja goleti 	<ul style="list-style-type: none"> - Učestvuje u akcijama pretvaranja manjih neobradivih u obradive površine - Posmatranje, bilježenja, zaključivanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje malih radnih akcija, motivisanje učenika
1. 8. RAVNICE I POLJA U ZAVIČAJU	<ul style="list-style-type: none"> - Znaju posmatrati geografska obilježja zemljišta u zavičaju i da zelena boja na geografskoj karti predstavlja ravnice - Znaju imenovati ravnice i polja u zavičaju - Imaju osnovna znanja o polju kao životnoj zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavaju geografska obilježja zemljišta u zavičaju - Prema boji na geografskoj karti pronalaze ravnice i brda - Uspostavljaju logičke veze u životnoj zajednici polja 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivan stav i odnos prema prirodnim ljepotama naše domovine 	<ul style="list-style-type: none"> - Posjet ravnicama ili polju u zavičaju, posmatranje, zaključivanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Planiranje, pripremanje, podsticanje, vođenje - Izrada edukativnih i didaktičkih materijala - Bilježenje, pomaganje, sistematiziranje - Saradnja sa lokalnom zajednicom i porodicom - Procjenjivanje postignuća

	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o planinama - Znaju imenovati planine u zavičaju - Znaju da je planina životna zajednica 	<ul style="list-style-type: none"> - Ne posredno uočavaju i opisuju karakteristike planine - Posmatraju, bilježe, izvode zaključke - Uspostavljaju logičku vezu u životnoj zajednici planine 	<ul style="list-style-type: none"> - Svestan je prirodnih ljepota planina u zavičaju - S roditeljima ili s razredom ide na izlete u prirodu 	<ul style="list-style-type: none"> - Posjeta najbližoj planini 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje interesovanja i poželjnih navika učenika - Praćenje zdravlja učenika - Motivisanje učenika na igre i sport
	<ul style="list-style-type: none"> - Posjeduju osnovna znanja o vrstama šuma i vrstama drveća - bjelogorično (listopadno), crnogorično (zimzeleno) - Da je šuma – životna zajednica - Imaju znanja o značaju i očuvanju šuma, pošumljavanju, opasnosti od požara, iskorištavanju šuma 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju crnogorično drveće od bjelogoričnog - Opisuju, navode značajke, prikupljaju, sistematizuju, zaključuju - Uspostavljaju logičku vezu u životnoj zajednici šume - Prepoznaju opasnosti od požara, otklanaju te opasnosti - Nabrajaju koristi od iskorištavanja šuma, vrše sadnju drveća u školskom dvorištu 	<ul style="list-style-type: none"> - Ispravan stav o šumskom bogatstvu domovine - Učestvuje u akcijama pošumljavanja - Svestan je značaja šuma za opstanak čovjeka i životinja 	<ul style="list-style-type: none"> - Posjeta šumi u blizini škole, prikupljanje, posmatranje, zaključivanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacija izleta u šumu - Razvijanje ljubavi prema prirodnim ljepotama BiH - Motiviranje, praćenje, procjenjivanje
	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o karakteristikama vode - Znaju razlikovati stajače od tekućih voda - Posjeduju znanja o izvoru i toku rijeke, određivanju lijeve i desne obale, znaju šta je ušće - Znaju da život i zdravlje ljudi zavisi od vode - Imaju osnovna znanja o životnoj zajednici vode - Znaju uočiti vode na geografskoj karti 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju čistu od zagađene vode, tekuću od stajače - Posmatraju, zaključuju, izvode jednostavne ogledle - Bez problema određuju lijevu i desnu obalu rijeke - Uspostavljaju logičke veze u životnoj zajednici vode - Na osnovu boje na geografskoj karti prepoznaju vode 	<ul style="list-style-type: none"> - Svojim ponašanjem ne zagađuju čistu vodu - Učestvuju u akcijama uređenja izvora u prirodi 	<ul style="list-style-type: none"> - Posmatranje i uočavanje karakteristika vode - Izvođenje ogleda sa vodom - Učešće u uređenju izvora - Čišćenje korita potoka ili rijeke - Štednja vode 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacija i izvođenje različitih ogleda s vodom - Priprema materijala - Pripremanje cijelokupnog nastavnog procesa - Organizacija uređenja izvora
	<p>2. VRIJEME I PROSTOR</p> <p>2.1. ORIJENTACIJA U PROSTORU; GLAVNE I SPOREDNE STRANE SVIJETA, STAJALIŠTE, VIDIK, VIDIKOVA LINIJA. RAZLIČITI NAČINI ORIJENTACIJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o glavnim i sporednim stranama svijeta - Znaju da se u prirodi može orijentisati pomoći kompasa i elemenata iz prirode (panj, mahovina, zvijezda Sjevernjača) i građevinskih objekata (crkve, džamije) te grotbalja - Imaju znanja o stajalištu, vidiku i vidikovoj liniji 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomoći Sunca određuju glavne i sporedne strane svijeta - Znaju se orijentisati u prostoru pomoći kompasa i elemenata iz prirode (panj, mahovina, zvijezda Sjevernjača) i građevinskih objekata (crkve, džamije) te grotbalja - Pojmova stajalište, vidik i vidikova linija koriste pravilno - Posmatraju, bilježe, prikupljaju, 	<ul style="list-style-type: none"> - Izgrađen pozitivan stav u pogledu orijentacije u prostoru 	<ul style="list-style-type: none"> - Izlet u bližu okolinu škole - Orientacija u prostoru - Određivanje glavnih strana svijeta

		izvode zaključke			
2.2. ORIJENTACIJA U VREMENU	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti - Znaju se orijentisati u vremenu, svjesni su pojmove sat, dijelovi sata, dan, dijelovi dana, sedmica, dani u sedmici, mjeseci i godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Bez većih poteškoća se snalaze na kalendaru - Svjesni su trajanja kalendarske godine, mjeseca, dana... 	<ul style="list-style-type: none"> - Dnevni raspored rada sačinjava sam i pridržava se istog - Dan koristi za rad, a noć za odmor 	<ul style="list-style-type: none"> - Bilježenje uočenih promjena u toku dana, sedmice, mjeseca, godine - Izvođenje zaključaka - Izrada kalendara i modela sata - Odijevanje i obuvanje u skladu sa godišnjim dobima 	<ul style="list-style-type: none"> - Planiranje, pripremanje, podsticanje i rukovođenje u istraživanju - Pomaganje učenicima u izradi kalendara, plakata i drugog obrazovnog materijala
2.3. GODIŠNJA DOBA		<ul style="list-style-type: none"> -Prepoznaju godišnja doba na osnovu vremenskih prilika - Odijevaju i obuvaju se u skladu sa vremenskim prilikama - Na osnovu posmatranja izvode ispravne zaključke 			<ul style="list-style-type: none"> - Saradnja sa lokalnom zajednicom i porodicom -Planiranje, pripremanje, organiziranje -Praćenje, bilježenje, pomaganje
2.4. PRAĆENJE VREMENSKIH PROMJENA; KALENDAR PRIRODE	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o vremenskim promjenama i atmosferskim padavinama - Znaju se koristiti kalendarom prirode, prepoznavaju i pravilno koriste simbole 	<ul style="list-style-type: none"> - Prate vremenske promjene i bilježe ih u kalendar prirode - Izvode zaključke na osnovu praćenja - Opisuju vremenske promjene - Samostalno vode zidni kalendar prirode 	<ul style="list-style-type: none"> - Svjesnost o vremenskim promjenama i različitosti klime - Ispravno korištenje simbola za vođenje kalendara prirode 	<ul style="list-style-type: none"> - Učešće u posmatranju vremenskih promjena, bilježenje - Izvođenje različitih ogleda s vodom - Izvođenje zaključaka - Predviđanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Pripremanje i vođenje izvođenja učeničkih istraživačkih ogleda / projekata - Ukazivanje na koristi i štete vremenskih promjena

<p>3. GEOGRAFSKA KARTA</p> <p>3.1. IZGLED UŽEG I ŠIREG ZAVIČAJA; RELJEFNA OBILJEŽJA</p> <p>3.1.1. UMANJENO PREDSTAVLJANJE PREDMETA I UDALJENOSTI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Znaju posmatrati reljefna obilježja užeg zavičaja i izraditi jednostavan reljef - Razumiju omjer 1:10, znaju izraditi plan učionice i znaju se snalaziti na planu 	<ul style="list-style-type: none"> - Percipiraju prostor i skiciraju ga - Raspoznavaju geografske karte - Raspoznavaju reljef prema konfiguraciji tla - Predstavljaju geografske elemente na geografskoj karti - Prepoznaju kartu užeg zavičaja - Izrađuju najjednostavnije geografske karte - Umanjeno predstavljaju predmete i udaljenosti - Izrađuju tlocrt učionice 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivan stav o geografskoj karti i njenom doprinisu u razvoju nauke - Svjesnost o mogućnosti umanjenog predstavljanja objekata i udaljenosti u prirodi 	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada skica - Mjerenje, umanjeno predstavljanje predmeta i udaljenosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Priprema, organizacija i realizacija nastave - Praćenje napretka učenika i procjena postignuća
<p>3.1.2. SKICA OKOLINE ŠKOLE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Imaju osnovna znanja o izradi skice i znaju uraditi skicu školske okoline - Učenici se znaju služiti različitim materijalima i tehnikama za izradu najjednostavnijih geografskih karata 	<ul style="list-style-type: none"> - izrađuju skicu bliže okoline škole 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivan stav prema učenju i izvršavanju zadataka, te pozitivan stav prema nauci 	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada skice školske okoline 	<ul style="list-style-type: none"> - Priprema materijala za izradu skice - Izrada skice (demonstriranje)
<p>3.1.3. SNALAŽENJE NA GEOGRAFSKOJ KARTI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Direktno se orijentisati na geografskoj karti (odrediti strane svijeta) 	<ul style="list-style-type: none"> - bez većih poteškoća određuju strane svijeta na geografskoj karti - Prepoznaju osnovne kartografske znakove 	<ul style="list-style-type: none"> - Snalaze se na geografskoj karti, određuju strane svijeta, prepoznaju kartografske karte 	<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje strana svijeta na geografskoj karti 	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljavanje priprema, realizovanje programskih sadržaja

	<p>4. DRUŠTVO</p> <p>4.1. MOJA DOMOVINA BOSNA I HERCEGOVINA</p> <p>4. 2. PROŠLOST, SADAŠNOST, BUDUĆNOST</p> <p>4.3. NASELJA U ŠIREM ZAVIČAJU</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znaju granice Bosne i Hercegovine i prepoznavaju državna obilježja Bosne i Hercegovine - Razumiju pojam prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, imaju osnovna znanja za izradu trake vremena - Imaju osnovna znanja o naseljima u užem i širem zavičaju i uočavaju ih na geografskoj karti - Razlikuju grad i selo, znaju tipove sela, razumiju život u gradu i na selu - Razumiju kulturu življenja i imaju osnovna znanja o očuvanju životne sredine 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznavaju državna obilježja: grb, zastavu, himnu - Određuju događaje iz prošlosti, sadašnjosti, planiraju budućnost - Razlikuju privredne objekte i imenuju ih - Razlikuje različite grane privrede 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivan stav o Bosni i Hercegovini kao domovini - Izgrađen pozitivan stav o prošlosti - Pravilno ponašanje - Ispravna predstava o budućnosti - Ponaša se u skladu sa prilikama u kojima se nalazi - Cijeni urbanu i ruralnu sredinu pozitivno 	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada državnih obilježja: grba i zastave - Sakupljanje slika i tekstova koji govore o našoj domovini - Izrada panoa - Razgovor, zaključivanje, računanje sa jedinicama za vrijeme - Izrada trake vremena - Posjeta selu – gradu - Posmatranje, ilustrovanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje ljubavi prema domovini - Priprema materijala i vizuelnih sredstava za rad - Pomoći učenicima u samostalnom radu - Priprema materijala, interakcijskih igrica, pomoći učenicima u samostalnom i grupnom radu - Priprema i realizacija posjete selu – gradu
	<p>4.4. PRIVREDA U UŽEM ZAVIČAJU</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici/ce imaju znanja o poljoprivredi, ratarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, uzgoju ljekovitog bilja, uzgoju industrijskih i krmnih biljaka - Imaju znanja o stočarstvu u užem zavičaju, lovu i ribolovu - Znaju nabrojati fabrike i rudnike u užem zavičaju 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju privredne objekte i imenuju ih - Razlikuje različite grane privrede 	<ul style="list-style-type: none"> - Cijeni privredu u zavičaju i ima izgrađen stav o značaju privrede za razvoj društva uopće 	<ul style="list-style-type: none"> - Posjete, posmatranje, razgovor, zaključivanje 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacija nastave van učionice
	<p>4.5. SAOBRAĆAJ U ŠIREM ZAVIČAJU</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstava - Razumiju učešće djece u saobraćaju na putu od kuće do škole, imaju znanja o saobraćajnoj povezanosti naselja u užem i širem zavičaju, i to uočavaju na geografskoj karti - Pravilno se kreću putevima u naselju i van naselja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sposobni su se kretati putem u naselju i van naselja, odnosno putem koji ima trotoar i putem koji ga nema - Upotrebljavaju javni prevoz, prepoznavaju saobraćajna sredstva. 	<ul style="list-style-type: none"> - U saobraćaju se ponaša u skladu sa propisima. 	<ul style="list-style-type: none"> - Učešće u saobraćaju u različitim situacijama - Učešće u saobraćajnim simulacijskim igrama 	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljavanje interakcijskih saobraćajnih igrica - Saobraćajne vježbe van učionice.
	<p>4.6. PRAZNICI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znaju nabrojati vrste praznika (državni, vjerski, školski) - Pripremaju i slave praznike u lokalnoj zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju vrste praznika 	<ul style="list-style-type: none"> - Slavi državne i druge praznike i ima pozitivan stav o praznicima 	<ul style="list-style-type: none"> - Učešće u aktivnostima na obilježavanju praznika - Uputivanje čestitki - Organizovanje proslave rođendana 	<ul style="list-style-type: none"> - Učešće u pripremi organizacija proslave praznika
	<p>5. HIGIJENA</p> <p>5.1. LIČNA HIGIJENA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenici/ce posjeduju znanja o jutarnjoj, dnevnoj, noćnoj i sedmičnoj higijeni - Znaju nabrojati i koristiti 	<ul style="list-style-type: none"> - Održavaju ličnu higijenu i higijenu životnog prostora 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivan stav o ličnoj higijeni - Održava ličnu higijenu samostalno 	<ul style="list-style-type: none"> - Samostalno održavanje lične higijene 	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje preduslova za održavanje lične čistoće u školi

	sredstva za održavanje lične higijene, znaju da nečistoća izaziva zarazne bolesti - Znaju koje su najčešće bolesti školske djece i kako se čuva zdravlje		ili uz manju pomoć odraslih		
5.2. HIGIJENA I KULTURA STANOVANJA	- Znaju održavati čistoću stambenog prostora i okoline - Poštuju kućni red	- Održavaju čistoću stambenog prostora - Ispravno upotrebljavaju zajedničke prostorije u stanu i stambenoj zgradi	- Pozitivan stav o higijeni stanovanja - Ponaša se u skladu sa kućnim redom, ima izgrađene pozitivne stavove o kulturi stanovanja	-Održavanje čistoće stambenog prostora, čistoće zgrade (okoline kuće) - Ponašanje u skladu sa kućnim redom	- Saradnja sa drugim učenicima, lokalnom zajednicom, kućnim savjetima
6. ZDRAVLJE 6.1. ZDRAVSTVENE USTANOVE	- Razlikuju zdravstvene ustanove (ambulanta, dom zdravlja, poliklinika, bolnica) - Znaju da je neophodna redovna posjeta zdravstvenim ustanovama	- Čuvaju vlastito zdravljie - Prepoznaju zdravstvene ustanove i oznake na zdravstvenim ustanovama	- Redovno ide u posjetu zdravstvenim ustanovama radi kontrole i očuvanja zdravlja	- Posjeta zdravstvenim ustanovama - Razgovor sa zdravstvenim radnicima	- Priprema i organizacija posjeta zdravstvenim ustanovama
6.3. ZDRAVA ISHRANA	- Posjeduju znanja o hrani biljnog i životinjskog porijekla (raznovrsnost hrane) - Razumiju značaj ishrane ljudi	- Upotrebljavaju zdravu hranu - Samostalno postavljaju sto i pospremaju ga nakon objeda - Razlikuju zdravu od nezdrave hrane	- U ishrani koristi samo zdravu hranu	- Odabir i upotreba zdrave hrane - Sačinjavanje dnevnog jelovnika - Postavljanje i pospremanje stola	- Prikupljanje određenih količina zdrave hrane, njena priprema i konzumiranje
6.4. DUHAN, ALKOHOL I DROGA	- Znaju da su duhan, alkohol i droga štetni za ljudsko zdravlje	- Prepoznaju lica u alkoholiziranom stanju	- Svestan je štetnosti duhana, alkohola i droge, i na to upozorava druge	- Posmatranje, zaključivanje - Izrada panoa	- Omogućavanje posmatranja, prikupljanje materijala, pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu
6.5. ZDRAV OKOLIŠ 6.5.1. Zaštita i čuvanje okoliša 6.5.2. Otpad - kako otpad može biti koristan 6.5.3. Postupanje s otpadom u školi	- Znaju čuvati okoliš - Znaju prepoznati znak za reciklažu na ambalaži - Znaju razvrstati otpad i odložiti ga na za to predviđeno mjesto	- Čuvaju zdrav okoliš - Prepoznaju znak za reciklažu na ambalaži - Razvrstavaju otpad i odlažu ga na za to predviđeno mjesto	-Pozitivan stav o zdravom okolišu - Ponašanje u skladu sa zdravim okolišom	- Aktivno učešće u ekološkim aktivnostima odjeljenja, škole, zajednice	- Organizacija akcija očuvanja zdravog okoliša

MUZIČKA KULTURA

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI / ISHODI UČENJA
ZNANJE	<p><u>Sticanje znanja o:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - daljem radu na artikulaciji i intonaciji; - odgovarajućoj upotrebi gradacije u tempu (spor, umjeren, brz) i dinamici (p, mf, f); od soliste do hora; - odgovarajućoj upotrebi Orffovih muzičkih instrumenata uz pjevanje; - upoznavanju informativno orkestarskih instrumenata po grupama (gudački, duhački, drveni i limeni, udaraljke); - samostalnom sviranju na melodijskim instrumentima (metalofon, ksilofon, blok flauta, melodika); - sviranju kao pratinji pjevanju, izvođenju ritma brojalice, sviranju na osnovu partitura u slikama (sa simbolima); - prepoznavanju odnosa po visini, trajanju, boji, dinamici i tempu ; - izražavanju ritma, tempa i dinamike pokretom i plesom ; - prepoznavanju i svjesnom izvođenju mjera (2, 3 i 4-dijelnu-dobnu) i ritma brojalica; - upoznaje polovinku, cijelu notu i odgovarajuće pauze i razlikuje ih od četvrtinke i osminke kroz grafički prikaz i notni zapis. 	<p>Učenici bi trebali imati znanje i razumijevanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> -da zajedničko muziciranje treba vježbati i da lijepog muziciranja u horu nema bez tačnog pjevanja i uklapanja svakog pojedinca; - uočava i obrazlaže razlike između zvukova određene visine i adekvatno ih koristi u improvizaciji; - da je sviranje na instrumentima potrebno vježbati da bi muziciranje u orkestru bilo skladno; - da svaki instrument ima značajno mjesto u orkestru i da su odnosi među njima u sviranju i igri različiti; -o značaju i potrebi muzike u životu; - poznaje i razumije osnovne muzičke pojmove (melodija, ritam, tempo dinamika...); -razlikuje i pokazuje da razumije trajanje nota i odgovarajućih pauza (polovinke i cijele note, u odnosu na četvrtinke i osminke);
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p><u>Razvijanje muzičke sposobnosti i vještine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -uočavanja, saopćavanja i bilježenja razlika u grafičkom i/ili notnom zapisu; -kvalitetne interpretacije i prezentacije muziciranja; -memorisiranja muzičkih djela; -vrlo aktive muzičke interakcije sa okruženjem (kroz pjevanje i sviranje, brojalice, muzičke igre, narodna kola, muzičko-scenske igre i improvizaciju); - samostalnog eksperimentisanja, u paru i kroz timski rad-komunikaciju; -sistematizovanja muzičkih znanja, samostalno i/ili u grupi; - korištenja znanja u osmišljavanju ideja za kreativno ispoljavanje; - predviđanja rezultata u improvizaciji; - izražavanje doživljaja djela likovno, literarno i pokretom. 	<ul style="list-style-type: none"> - adekvatno koristiti prethodna muzička iskustva i muzičke termine; - postavljati pitanja kad se nade pred novim muzičkim zadatkom; - primjenjivati određene kriterije za izvođenje i/ili procjenu slušanog djela, improvizaciju; - slobodnije iznositi svoje mišljenje i ideje i praviti poređenja ostvarenog; - primjenjivati pravila muzičke igre, - ispravljati svoje i ukazivati na greške drugih u muziciranju; - samostalnije i originalnije improvizovati na instrumentima.

<p>VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE</p>	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> -prema sebi kao pjevaču i sviraču, a u odnosu na druge; -muziciranju u grupi, razrednom horu i orkestru; -o značaju glazbe u životu i potrebi učenja muziciranja kao cjeloživotnom procesu; -sve snažnije ispoljavanje dječje emocionalne i estetske osjetljivosti na kvalitet muzike; -ispoljavanje intenzivne želje za bavljenjem muzikom; -ispoljavanje interesa i ljubavi prema sadržajima muzičke baštine BiH; - ispoljavanje pozitivnog odnosa prema djeci koja su članovi muzičke sekcije; -pokazivanje posebnog zanimanja za djecu koja idu u muzičku školu; - razvijanje trajnih interesa i ljubavi prema muzici kako bi ona postala trajna potreba djece. 	<ul style="list-style-type: none"> - sve veće samopouzdanje u pjevanju; - odgovornost za kvalitet muziciranja iskazuje riječima i zalaganjem; - koriguje sebe i druge u skupnom muziciranju (horu, orkestru); - pokazuje da shvata i razlikuje kvalitet interpretacije; - najkvalitetnije izvođenje nagrađuje aplauzom; - poštuje i cijeni mišljenja i stavove drugih; - uviđa i objašnjava ulogu muzike u životu; - često traži da sluša muziku i/ili pjeva i sam i sa drugom djecom, što ukazuje na narastanje ove potrebe učenika; - sa primjetnim zadovoljstvom se uključuje i daje sve samostalniji doprinos u interakciji (projekti, koncerti, jubileji); - iskazuje sve veću želju i potrebu za posjećivanjem koncerata; - uključuje se u muzičke sekcije.
---	--	--

STRUKTURA SADRŽAJA

- I. PJEVANJE I SVIRANJE
- II. MUZIČKE IGRE
- III. BROJALICE
- IV. SLUŠANJE MUZIKE
- V. DJEĆIJE STVARALAŠTVO

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U III razredu nadalje raditi na ostvarivanju postavljenih muzičkih odgojno-obrazovnih ciljeva kroz navedene programske sadržaje, polazeći od nivoa postignuća svakog pojedinog učenika.

Pjevanjem i sviranjem treba obraditi najmanje **15 pjesama** u toku školske godine. Predložene pjesme odgovaraju opsegu dječjeg glasa, a po sadržaju i značenju zanimljive su i bliske djeci u III razredu. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika u cijelini, odnosno po kiticama, uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će (osim četvrtinke i osminke u II razredu) upoznati i polovinku i cijelu notu i odgovarajuće pauze, biti sposobni prepoznati i izvoditi mjeru (2, 3 i 4-dobnu) tempo i dinamiku (tri oznake), te pjesmu tačno interpretirati. Kreativnost u ovom području očitovat će se kroz učešće u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima.

U toku školske godine učenici treba da nauče najmanje **10 muzičkih igara** koje uključuju pokret. Pjesme i u ovom razredu imaju različit sadržaj koji, između ostalog, podržava život u prirodi i razne radove, tradicionalne narodne običaje i drugo. Igre i narodna kola pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije, jer se sastoje iz osnovnih pokreta: hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, te raznih kretanja ruku, pljeskanja, tapkanja, okreta. U takvim slučajevima koreografije okretnih igara i narodnih kola iz različitih krajeva svih naroda i narodnosti mogu imati utvrđene figure i kretanje.

U trećem razredu treba naučiti **12 brojalica** što je nešto manje nego u prethodnoj godini. Brojalice, koje su dječja igra, a istovremeno i dječje tradicionalno stvaralaštvo, imaju u ovom razredu veoma različit sadržaj, složeniji ritam i metriku, pa su u razvoju muzikalnosti djeteta ove dobi od izuzetnog značaja. Nastavnik u trećem razredu treba posvetiti posebnu pažnju organizovanju maštovitih načina njihove interpretacije sa i bez sviranja na instrumentima, poštujući i dječje prijedloge jer su oni dio njihove drage svakodnevne igre.

Slušanje pruža obilje mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature. Zato u III razredu treba upoznati **najmanje 15 kompozicija**, sa težištem na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu sve jasnije izraženi. Nakon doživljaja muzike, usvajanje muzičkih pojmoveva, koji su apstraktni djeci ovog uzrasta, treba se odvijati postepeno i nemametljivo, bez pretjeranog opterećenja muzičkom terminologijom. Slušanjem treba upoznati informativno orkestarske instrumente po grupama. I nadalje poticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

U oblasti **dječjeg stvaralaštva** učenike treba uputiti na samostalnije praćenje pjevanja, sigurniju i slobodniju individualnu improvizaciju, komunikaciju putem dijaloga: u paru, te grupnu i kolektivnu. Podsticati i pratiti nivo učešća u muziciranju: po zadatku, samoinicijativno, sve češće i sa zadovoljstvom, i sve većim interesom. Poticati djecu da izmišljaju priče ili naslikaju seriju slika koje će samoinicijativno i mnogo samostalnije uz pomoć instrumenata «oživjeti». U III razredu moguće je uraditi nekoliko muzičkih dramatizacija uz korištenje Orffovog dječjeg instrumentarija, priručnih i improvizovanih instrumenata, sa naglaskom na originalnost i raznovrsnost dječjih rješenja.

U središtu nastavnikovog interesa treba da bude korigovanje i otklanjanje problema koje dijete ima, razvoj opsega dječjeg glasa, poboljšanje kvaliteta pjevanja, tačnosti intonacije i opsega muzičke memorije. Treba nadalje raditi na razvoju osjećaja za ritam i metrike kroz brojalice i muzičke igre, na upoznavanju notnih znakova kroz svjesno pronalaženje razlika u trajanjima prikazanim u notnom zapisu. Učiti i poticati djecu da sa sve većom tačnošću zapažaju i određuju tempo, dinamiku, formu kompozicije, izvodače i sastave, muzičke instrumente orkestra po grupama, vrste glasova u horu. Razlike među učenicima bit će u skladu sa razlikama u samom startu i dinamici napredovanja u usvajanju znanja i vještina, te razvoju muzičkih sposobnosti u toku godine. Muzički sadržaji u sebi imaju sve elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savladavanje i ostalih sadržaja ovog razreda, pa je i korelacija sa drugim predmetima sasvim prirodna.

RAZRADA SADRŽAJA (TABLICA)

SADRŽAJ	ZNANJE I RAZUMIJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
<p>I. PJEVANJE I SVIRANJE</p> <p>Izbor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Maestral (Josip Stamac) 2. Vrste kiše (Damir Pjanić) 3. Proljećna pjesma (Staniša Korunović) 4. Šala, šalica (Ajka Kolaković) 5. Svemirac (Refik Hodžić) 6. Zaplovi barka (kanon) (Zlatko Grgošević) 7. Zekini jadi (Alfi Kabiljo) 8. Trčimo za suncem (Refik Hodžić-stihovi Nasiba Kapidžić-Hadžić) 9. Igrajmo se svi (Melisa Salihović-Ibrahimbegović) 10. Reci Bosno ljubavi (Asim Horozić) 11. Tri ciklame (Refik Hodžić-stihovi Nasiba Kapidžić-Hadžić) 12. Čestitka majčici (Josip Kaplan) 13. Kad se male ruke slože (Arsen Dedić) 14. Kišobran za dvoje (Đelo Jusić) 15. Želim (Nino Pršeš, stihovi Sanela Pršeš) 16. Zelen lišće goru kiti, narodna 17. Kad ja podoh na Bentbašu, narodna 18. Majka Smajlu pod đulom rodila (Mostar)- uspavanka 19. Spavaj, zlato, san te prevario (Kozarac) 20. Čemu služe roditelji 	<ul style="list-style-type: none"> -Ima veliki fond pjesmica, brojalica i muzičkih igara -Prihvata korekcije i poštuje pravila pjevanja (intonacija, artikulacija, diktacija) koja dovode do kvalitetnijeg skupnog muziciranja -Raspoznaje pojedine muzičke znakove u notnom zapisu (dinamika, tempo) i pauze po trajanju -Razlikuje i pronalazi osminke, četvrtinke i upoređuje ih sa polovinkama i cijelim notama i njihovim pauzama -Imenuje i koriguje greške u pjevanju i sviranju -Poznaje i objašnjava oznake za dinamiku (p, mf, f) i koristi ih u igri -Pronalazi i objašnjava tri oznake za tempo (spor, umjeren, brz) -Prihvata korekcije i shvata njihovu svrhu -kvalitet muziciranja u razredu - Samostalno pjevanje i sviranje u odnosu na druge - Samostalno snalaženje i istraživanje u sviranju kao pratnji pjesmi -Kad osjeti da mu treba traži, prihvata i pruža pomoć, te sarađuje sa drugima -Zna mogućnosti i adekvatno koristi Orffove instrumente i kombinuje ih sa priručnim - Muzicira samoinicijativno i bez podsticaja -Pokazuje visok nivo spremnosti u sviranju i improvizovanju - Samostalnije pjeva i svira Orffove instrumente i ima više povjerenja u sebe 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvija osjet za mjeru (dvodijelnu, trodijelnu i četverodijelnu), tezu i arzu, ritam (duge i kratke slogove), tempo i dinamiku - Upoređuje i koriguje vlastito pjevanje i sviranje u odnosu na druge - Samostalno snalaženje i istraživanje u sviranju kao pratnji pjesmi - Kad osjeti da mu treba traži, prihvata i pruža pomoć, te sarađuje sa drugima -Zna mogućnosti i adekvatno koristi Orffove instrumente i kombinuje ih sa priručnim - Muzicira samoinicijativno i bez podsticaja 	<ul style="list-style-type: none"> -Vidljivo se trudi da svoje muziciranje usaglaši sa grupom i kolektivom - Često pjeva i svira jer uviđa da treba vježbati ako se želi postići kvalitet - Procjenjuje sebe u odnosu na druge - Imaju pozitivnu sliku i razvija svijest o značaju svakog pojedinca u horu - Jasna mu je potreba uklapanja svog glasa u hor da doprinese boljem zvučanju - Svjesno obavlja muzičke zadatke, razumije obaveze i potrebu ispunjavanja, (kao pojedinac ili dio grupe) - Čuva i održava instrumente i pokazuje pozitivne stavove i vrijednosti prema muzici 	<ul style="list-style-type: none"> -Redovno učešće u pjevanju i sviranju: nastava, priredbe, izleti, kuća -Komunikacija i interakcija u muziciranju (improvizaciji) -Ponašanje u skladu sa pravilima muzičke igre -Stalna briga i čuvanje školskih muzičkih instrumenata -Samostalna izrada vlastitih improvizovanih instrumenata -Upotreba instrumenata u skladu sa zadacima pjesme - Pokazuje da muziku doživljava i cijeni kroz svoje ponašanje i učestalo muziciranje 	<ul style="list-style-type: none"> -Planira i osmišljava muzičke igre kao podsticaj za učenje -Organizuje pjevanje i sviranje u interakciji i učenje u školi, u porodici -Stalno komunicira sa djecom i upućuje ih na izvore znanja -Nenametljivo rukovodi aktivnostima i motiviše rad učenika - Aktivnim uključenjem u zajednički rad pomaže djeci u kolektivnom, grupnom i individualnom muziciranju -Prati i procjenjuje njihova individualna postignuća u poređenju sa rezultatima u drugom razredu

II. MUZIČKE IGRE Izbor:	<p>-Pokretom prati ritam pjesmice, odnosno izvodi zadatu koreografiju</p> <p>-Primjenjuje ranije znanje na novu igre</p> <p>-Pami i imenuje pojedine pjesme, igre i kola</p> <p>-Ispravno primjenjuje pravila muzičke igre</p> <p>-Pravilno izvodi igru, odnosno kolo</p> <p>-Prepoznaje pojedine tradicionalne nošnje</p>	<p>-Sigurno i samostalno pjeva i igra</p> <p>-Pokretima opisuje događaje u prirodi (život u prirodi, radovi, narodni običaji)</p> <p>-Izvodi zadane pokrete bez pomoći</p> <p>-Predlaže nove pokrete koji su adekvatni</p> <p>-Mnogo samostalnije igra u kolu i usvaja ih sa više sigurnosti</p> <p>- Samostalnije izražava kretnjama ono šta muzika sugerire</p> <p>- Veći osjećaj za mjeru, ritam i izražavanje kroz muzičko djelo</p>	<p>-Shvatanje značaja pokreta u plesu i kolu</p> <p>-Razvijanje svijesti o kolima kao tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu BiH sa utvrđenim pravilima (koreografija)</p> <p>-Podsticanje kreativnosti igrom, pokretom i pjevanjem</p> <p>- Slobodno i organizovano kretanje u prostoru</p> <p>- Razvijanje svijesti o kulturi ponašanja na koncertima i nastupima folklornih ansambala</p>	<p>-Izbor prikladne igre u učionici</p> <p>- Predlaganje muzičke igre za priredbe</p> <p>-Praktičan rad: zajedničko i pojedinačno izvođenje pokreta uz pjevanje, na raznim mjestima (u razredu, u dvorištu, vrtu, na izletu)</p> <p>-Uključenje u modeliranje narodnih nošnji (prema originalu ili slikama)</p> <p>- Izrada nošnji od različitih materijala u učionici</p> <p>-Crtanje (slikanje) narodnih nošnji</p> <p>-Rasprave o ponašanju u situacijama na koncertu</p> <p>- Učlanjenje u ritmičku i/ili folklorну sekciju</p>	<p>-Posmatra i prati učenika u radu</p> <p>-Osmišjava, priprema i organizuje igre, posebno tradicionalne u učionici</p> <p>-Vodi aktivnosti, demonstrira i usmjerava u pravcu interesa i mogućnosti djece</p> <p>-Stimuliše ih i direktnim učešćem u igrama i kolu</p> <p>-Upućuje, pomaže, pokazuje simulacije na kompjuteru</p> <p>-Saraduje sa roditeljima i uključuje ih u rad</p> <p>-Organizuje praktične vježbe i odlazak na probu u KUD</p>
-----------------------------------	--	--	--	---	---

<u>III. BROJALICE</u> Izbor : 1. En, den, dore 2. Patka patku pojela 3. Kiša, kiša 4. Jabućice crvena 5. Tike, tike tačke 6. Jedna mačka živa 7. Jedna kola žuta 8. Hajd izadi medvjede 9. Boc, boc iglicama 10. Mijau, mijau, mačka 11. Ide kolo naokolo 12. Jedan dodan, dimi, disi (Sarajevo) 13. Pipalica pipa (Jezero-Jajce)	<ul style="list-style-type: none"> -Razumije i izvodi brojalicu prema zadatku, precizno i tačno -Izvodi odgovarajuće pokrete u mjeri i ritmu na razne načine - Svira pravilno ritam na ritmičkom instrumentu po uzoru i na osnovu vlastitih ideja -Pokreti su precizni i tačni -Po sjećanju izvodi veći broj ranije obrađenih brojalica -Izgovaranjem i gledanjem u notni zapis određuje duge i kratke note (slogove teksta) - Ima veći fond djela koja prepoznaje prilikom slušanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Prema sloganima riječi brojalice, upoređuje note i trajanja - Uočava sličnosti i razlike kroz posmatranje i razgovor -Prepoznavanje ranije naučene brojalice na osnovu ritma bez teksta (zagonetka) - Tačno izvodi mjeru i ritam skandiranjem, odbrojavanjem rukom, koračanjem u koloni -Samostalno izvodi ritam sviranjem na instrumentima -Poigrava se s brojalicom, predlaže i izvodi pratnju, kombinuje instrumente 	<ul style="list-style-type: none"> -Pozitivno vrednuje brojalicu kao maštovitu igru i komunikaciju, koja razvija osjećaj pripadnosti grupi - Pamti i donosi u razred nove brojalice i izmišlja nove zajedničke igre -Uključuje se u izvođenje sa vidnim zadovoljstvom i raduje se novim iskustvima -Uči druge izvođenju ritma na instrumentima - Kroz kreativne načine ritmičkog izražavanja jača samosvijest -Shvata da je orkestar muzički uredena zajednica koja svira prema pravilima i znaku dirigenta 	<ul style="list-style-type: none"> - Pronalaženje i zapisivanje brojalica, sortiranje i izvođenje zaključaka -Dopunjavanje zidnog panoa novim zapisima -Izvođenje zapisa na originalnim i napravljenim instrumentima -Dopunjavanje razredne izložbe-stalna postavka -Osmišljava maštovite igre sa dječnjim instrumentima - Crtanje i fotografisanje instrumenata – doprinos prezentaciji 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomaže, upućuje koordinira rad – rukovodi po potrebi -Osmišljava prigodne muzičke igre za interaktivno učenje -Usmjerava aktivnosti učenika -Pokazuje i demonstrira izvođenje i sviranje -Procjenjuje interesovanja i napredak učenika -Razvija kreativnost, dječje radne i kulturne navike
<u>IV. SLUŠANJE MUZIKE</u> Izbor : 1. Menuet (L. Bocherini) 2. Gle igre li krasne, iz opere «Čarobna frula» (W.A.Mozart) 3. Želja (F. Chopin) 4. Divlji jahač (R. Schumann) 5. Sanjanje (R. Schumann) 6. Čežnja za proljećem (W.A.Mozart) 7. Ptičja tuga (L.v. Beethoven) 8. Proljeće (I stav) iz Četiri godišnja doba, A. Vivaldi 9. Magarac i pijanist iz karnevala životinja (C. Saint -Saens) 10. Valcer cvijeća, iz baleta «Krkco Oraščić » (P. I. Čajkovski) 11. Bumbarov let, odlomak iz opere « Bajka o caru Saltanu »	<ul style="list-style-type: none"> - Ima veći fond djela koja prepoznaje prilikom slušanja -Prepoznaće i saopćava ime kompozitora -Prepoznaće orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački, drveni i limeni, udaraljke) -Razlikuje izvođačke sastave (orquestar, solista, hor, horski glasovi, dječiji hor) -Prepoznaće instrumente predstavnike grupe (flauta, truba, violončelo, klarinet harfa, gitara, bubanj, doboš) 	<ul style="list-style-type: none"> -Slušajući brzo pamti i pjevući melodiju -Tačno uočava, razlikuje, upoređuje, izvodi zaključke o slušanom djelu - Brzo uočava i saopćava izvođača djela -Samostalno određuje karakter kompozicije -Tačno određuje jačinu (glasnoću), tempo i druge karakteristike djela 	<ul style="list-style-type: none"> - Izražava ugodnost i utiske o slušanom djelu -Razgovora o osjećaju ugodnosti i opuštanja - Često traži da se djelo ponovo sluša -Komentariše osobine djela, saopćava zašto mu se dopada ili ne dopada -Vidljivo pokazuje pozitivne navike i potrebu za muzikom -Riječima i odnosom pokazuje da cijeni muziku, izvođače i kompozitore - Traži da ih vidi uživo na koncertima -Pokazuje kulturu ponašanja kad sluša izvođenje i na koncertu 	<ul style="list-style-type: none"> -Prikupljanje kaseta i CD-a sa djelima koja će se slušati u školi - U knjigama i stampi pronalaze i prikupljaju slike kompozitora i muzičkih instrumenata (simfonijski orkestar) -Pronalaze i prikupljaju slike tradicionalnih narodnih instrumenata i nošnji naroda BiH -Izrađuju zidne panele sa tematskim sadržajima -Pronalaze i prikupljaju tradicionalne instrumente iz kraja gdje je škola 	<ul style="list-style-type: none"> -Osmišljava i realizuje simulacione igre za djecu. -Priprema i vodi djecu kroz aktivnosti dijaloga i interakcije. -Pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu. -Osposobljava ih za uočavanje i bilježenje. - Upućuje i podstiče na prikupljanje materijala .

<p>(N.R. Korsakov) 12. Zeko i potočić (Branko Mihaljević) 13. Da se pita dijete (Nino Pršes, stihovi Sanela Pršes) 14. Sa unukom Janom (Avdo Smailović) 15. Vrteška (Milan Prebanda) 16. Vrapci i strašila (Vlado Milošević) 17. Djekočka više iz tanka grla, narodna (Rešad Arnavutović - obrada za dvoglasni ženski hor) 18. Bosno moja (narodna)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Prepoznaće vokalno, instrumentalno i vokalno-instrumentalno izvođenje -Prepoznaće narodnu muzičku tradiciju -Poznaje i pamti imena bh. kompozitora 	<ul style="list-style-type: none"> -Razlikuje i poznaće pojedine instrumente i vizuelno i auditivno -Sposoban je za praćenje jednostavnog notnog zapisa i primjenu termina (ritam, melodija, legato, staccato) -Prilikom slušanja muzike, posebno na koncertu, poštije pravila ponašanja 	<ul style="list-style-type: none"> -Aplauzom drugarima i na koncertu pokazuje pozitivno ponašanje prema djelima i muzičkim umjetnicima -Pokazuje razvoj svijesti o značaju muzike u porodici, školi i okolini -Razgovorom o muzici u okolini ispoljava svoje stavove i potrebe za lijepim (auditivna ekologija) 	<ul style="list-style-type: none"> -Posjeta koncertima u osnovnoj muzičkoj školi -Pravljenje zajedničke makete koncertnog podiјa -Pravljenje preglednog panoa na koji se dodaju slike instrumenata koje su upoznali, što ih motiviše na učenje -Posjeta najznačajnijim kulturnim objektima u mjestu 	<ul style="list-style-type: none"> -Ukazuje na adekvatan način izrade preglednih zidnih kalendara sa terminima koncerata. -Planira termine za posjete kulturnim ustanovama i bilježi ih na kalendaru. -Osmišljava i obavlja temeljitu pripremu učenika za izlaska iz škole i posjete koncertu i kulturnim ustanovama (ponašanje, oblaćenje).
<p>V. DJEĆIJE STVARALAŠTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izmišljanje melodija na zadani ili novi tekst -Slobodnija improvizacija na Orffovim instrumentima -Improvizacija pokreta u ritmu i plesu - Plesna dramatizacija -Literarno i /ili likovno izražavanje doživljaja muzike -Osmišljavanje više novih muzičkih igrokaza - Posjeta koncertu u mjestu 	<ul style="list-style-type: none"> -Samostalno, spontano dovrši započetvu pjesmu pjevanjem ili sviranjem - Samostalno istražuje instrument i na njemu improvizuje -Pravi varijacije na zadatu temu -Spontano na muziku progovara pokretom, likovno ili literarno - Na podsticaj, ali i spontano daje svoje ideje za rad 	<ul style="list-style-type: none"> -Samostalno osmišljava, upoređuje, dodaje, mijenja -Istražava razne ritmove iz života instrumentima - Pravi improvizaciju ritmičke pratnje pjesmi - Stvara kombinacijom riječi, instrumenata, pokreta i likovnim izrazom - Bez vanjskog podsticaja sam predlaže ideje i uključuje se u rad -Predlaže instrumente za dočaravanje likova u igrokazu 	<ul style="list-style-type: none"> -Željom za muziciranjem pokazuje pravilan odnos prema muzici -Sigurnije i samostalnije praćenje pjevanja - Saopćava interes i želju za njihovim kombinovanjem -Slobodnija kolektivna, grupna, u paru (dijalogom), individualna improvizacija -Sa zadovoljstvom učestvuje u muzičkim igrokazima svog razreda 	<ul style="list-style-type: none"> -Pronalaženje priča i bajki čiji se likovi mogu „ozvučiti“ muzikom -Dogovaranje o improvizaciji koja omogućava neverbalnu komunikaciju i socijalizaciju -Izvođenje muzičkog igrokaza uz kombinaciju pojedinaca - likova i kolektiva -Komunikacija kroz muziku i kooperaciju u radu 	<ul style="list-style-type: none"> - Svojim odnosom i stavovima priprema, rukovodi i razvija interes učenika prema muzici -Planira aktivnosti i muzičke sadržaje u korelaciji sa ostalim umjetničkim i drugim odgojnim područjima -Posjete koncertima, priredbama - saradnja sa lokalnom zajednicom -Procjenjuje učenička postignuća, podstiče kreativnost

LIKOVNA KULTURA

CILJEVI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA - (2 časa sedmično- 70 časova godišnje)

SADRŽAJI U CRTEŽU	LIKOVNE FORME	KREATIVAN CRTEŽ	KOMUNIKACIJA I OTVARANJE UČENIKA
<p>Za svaki navedeni sadržaj neophodno je da nastavnik formuliše:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Likovno područje 2. Likovni element 3. Likovni problem 4. Likovno sredstvo 5. Motiv 6. Likovnu formu <p>I. Motivi, teme po sjecanju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doživljaji s ljetnog raspusta - Ja i moja porodica - Izlet u prirodu - Jesenji plodovi - Vraćaju se laste, gniazda i ptice - Praznici - Zimske radosti - Doček Nove godine - Doživljaji sa zimskog raspusta - Gradnja u mom gradu, selu ili naselju - Prvi simboli proljeća - Ptice selice se vraćaju - Proljetni radovi u bašti i na njivi - Saobraćajna nesreća na ulici <p>II. Sadržaji po direktnom posmatranju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klupe i stolice u mom razredu - Od kroka jedne figure do kompozicije figura - Jesenje lišće, otisak lista u tri boje - Autoportret, slikanje svog lica po opisu - Otisak prstiju i dlana na papiru, akvarel 	<ul style="list-style-type: none"> - Učenik spontano i iskustveno koristi likovne elemente i njihove regulatore - Za rasporeda figura i predmeta u prostoru: gore i dolje, lijevo i desno, ispred i iza, manje i veće - Izmišlja ili se inspiriše iz prirode i umjetnosti - Kompoziciju u «crtežu» i prostoru reda: horizontalno i vertikalno, koso i diagonalno, kružno ili elipsasto - Plastične prirodne oblike voća i povrća transformiše u plošnu sliku - Svjetlost i boja iz prirode i umjetnosti bogati njegov kolorizam 	<ul style="list-style-type: none"> - Ljepota forme raste s ljepotom sadržaja - Ljepota se osjeća u subjektu i objektu, u prirodi i umjetnosti, djetetu i «crtežu» - Ono šta nedostaje objektu, dijete dodaje u «crtežu» - Učenički «crtež» nastaje iz nagona za igrom kao živim doživljajem i zbiljom - «Crtež» je unutrašnji život vanjskog oblika - Njegova je moć da pobudi estetske emocije socijalnog karaktera 	<ul style="list-style-type: none"> - Kada dječak baca kamen u vodu, diveći se krugovima koji se u vodi šire kao jednoj tvorevinu u kojoj zadovoljava očiglednu sliku nečega što je njegovo, to bi trebala biti ideja vodilja ka otvaranju djeteta - Kako dijete komunicira sa sadržajem i formom u crtežu, tako ono u analizi «crtež» komunicira sa učenicima u razredu - Priča o onome što se pojavljuje, otkriva asocijacije i likovnu formu pretače u verbalnu i obratno

<ul style="list-style-type: none"> - Frotiranje reljefnih predmeta: novčić, ključ, drvo,... - Slikanje cvijeća za čestitku za 8. mart <p>III. Sadržaji iz mašte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Japanska umjetnost savijanja papira, origami - Igra linija i boja - Igra trouglova <p>Roršahove mrlje</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1001 boja crvenih, žutih i plavih tačkica - Razlaganje boja, crvene, žute i plave linije - Zamišljene životinje sa balonima - Igre krugova u boji - Šta sanjam i čega se plašim <p>IV. Prema tekstu ilustracija: Nastavnik, po svom izboru, predlaže rad prema tekstu ilustraciji na osnovu važnijih objekata lokalne zajednice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ilustracija crtanog filma - Ilustracija lutkarske predstave - Legenda o Arslanagića mostu - Ilustracija tekstova o Starom mostu - Ilustracija književnog teksta: bajke, priče, pjesme basne..po izboru učitelja <p>V. Inspiracija iz umjetnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Umjetnost mog zavičaja: Sarajevo, Mostar, Tuzla - Mersad Berber, <i>Konj</i> - Paul Klee, <i>Moja soba</i> - Bosanski čilim - Fotografija iz Walt Disney filma, <i>Bambi</i> - Bosanska narodna nošnja - Edgar Degas, <i>Balerina</i> - Henri Matisse, <i>Otvoreni prozor</i> - Etrurska umjetnost - Ranokršćanska umjetnost - Islamska umjetnost (Učenici ne memoriju, već gledaju likovna djela kao estetski čin) 	<ul style="list-style-type: none"> - Dijete se izražava impresivno i ekspresivno, shematsko – simboličko – intelektualno - Svesno linijom, bojom, plohom i volumenom gradi svoju kompoziciju, a podsvesno izražava unutrašnji treptaj, ritam, likovnu formu, «rukopis» i stil 	<ul style="list-style-type: none"> - U «crtežu» je učenik i porodica - Čulna iskustva pišu po duši djeteta na hiljadu načina dok ne proizvedu osjet i opažanje, a ova ideju i «crtež» - Učenički «crtež» nije oponašanje, već mijenjanje i stvaranje - On izmišlja nove forme za stare sadržaje. Što je čin kreacije - Nasuprot kreativnom «crtežu» je kliše i kič. Ako se odvoje kliširani i objektivni, iza njih isplivaju kreativni «crteži» koje treba afirmisati 	<ul style="list-style-type: none"> - Dijete «crta» i govorii, «piše» i briše, oduzima i dodaje - Učenik se u «crtežu» bori i troši, gubi i dobiva, tuguje i raduje se - U tom procesu učenik zadovoljava svoju radoznalost i komunicira sa sobom i okolinom - Dok se u verbalnoj priči tuga prikriva, u crtežu se ona otkriva - Šira sadržajna, likovna, estetska i tehnička, te psihološko - sociološko - pedagoška analiza «crteža» otkriva i otvara učenike - Ono više nije «uvijen duh u sebi», već otvoren
---	---	--	---

OČEKIVANI REZULTATI/ISHODI UČENJA

Djeca otkrivaju jedan skriveni unutrašnji, subjektivni doživljaj, svijet u sebi "crtežu" i umjetnosti.

I dalje je u trećem razredu učenički «crtež» subjektivan, ali je zato analiza «crteža» subjektivno-objektivna.

«Crtež» se analizom objektivizira, očekuje se objektivna analiza o tome šta je učenik nesvesno ili svjesno iznosio u svom «crtežu».

Iako učenici upotrebljavaju sve boje, izražavaju se simboličkom bojom, što treba gajiti.

Sigurniji su u sadržajnoj, likovnoj, estetskoj i tehničkoj procjeni "crteža" i umjetnosti.

Učenici se sigurnije služe likovnim terminima: kolorizam, ritam, kompozicija, simetrija i asimetrija, ploha, volumen.

Znaju šta je original, kopija, ilustracija, šta je kliše, šta je objektivno, a šta subjektivno.

Služe se udžbenikom Likovne kulture u kojem su vidjeli i upoznali umjetnost antičkog vijeka, lutkarsku umjetnost i popularne crtane filmove Walta Disneya.

Razvija se likovna radoznalost.

Učenici su tražeći inspiraciju za svoj "crtež" nemametljivo vidjeli simboličku umjetnost i upoznali legende, basne i bajke.

Djelimično su "zakoračili" u religijske umjetnosti, kao i domaće i svjetske umjetnosti antičkog doba i srednjeg vijeka i svijeta, upoznali legende o Kozijoj čupriji i Arslanagića mostu...

Već su usvojili šta je kist, paleta, štafelaj, kopija, original, imitacija, ilustracija, inspiracija, šta je crtež u boji, plitki i duboki reljef, arhitektura, freska, mozaik, keramika, terakota i porculan, vitraž, spomenik, galerija, muzej, šta je domaća i svjetska likovna umjetnost ili baština.

IZVORI SADRŽAJA

Učenicima III razreda se nude široki vremenski sadržaji iz prošlosti, sadašnjosti i budućnosti; motivi, teme, ilustracije i inspiracije po sjećanju, posmatranju, ilustraciji teksta i inspiraciji iz umjetnosti.

Sadržaj po sjećanju

Kada se dijete ne bi moglo sjetiti prošlosti, ne bi imalo iskustva. Rad po učeničkom sjećanju proizlazi iz bliskih i uzbudljivih događaja u kojima je dijete neposredno učestvovalo. Objektivni događaj, a zatim subjektivni doživljaj vezani su za igru uopće, rad u školi ili van nje. Dakle, prvo događaj, a zatim doživljaj i likovna interpretacija. Rad po sjećanju proističe iz činjenice da djeca i učenici do 9. godine života imaju naglašen doživljaj, transformišući ono što se objektivno desilo. Transformišući događaj u estetsku ideju, tj. razmišljajući o tome šta se i kako se desilo. Sadržaj sjećanja kod učenika razvija pamćenje i mišljenje, bogati emocije i razvija likovne sposobnosti. Sjećanje se uzima iz daleke, ali češće iz bliske i neposredne prošlosti, o čemu učenici pričaju, prepiru se i svađaju, gdje su emotivno učestvovali.

«Crtež» po neposrednom posmatranju

Podrazumijeva direktno posmatranje prirode, života i rada. Ovaj rad je u suprotnosti sa tvrdnjom da učenici razredne nastave rade ono što znaju, a ne ono što vide, ali time mladi stiču naviku za posmatranje, ne da se kopira priroda, već da ona motiviše i inspiriše. Neka cvijet, jabuka, ptica ili bicikl stoje na dohvatu ruke djeteta, da ono vidom, opipom i mirisom upozna karakteristiku i funkciju. Po posmatranju se može raditi sve ono što se može donijeti na nastavni čas. Na taj način će djeca izvornije upoznati psihičke i fizičke karakteristike i bolje će se likovno izraziti. Rad po neposrednom posmatranju kod učenika razvija ljubav prema prirodi i tehnicu, sposobnost vizuelne percepcije, uočavanje lokalnih karakteristika volumena i proporcije, sjaj materijala, prozirnost, veličinu, oblik i zvuk, upoznaje temperaturu, miris i ukus, te mirovanje ili kretanje, a to znači da treba ići od percepcije do predstave, postavljanjem zaključaka da je jabuka dio biljke, da se razvija iz cvijeta, da je u njoj sjemenka, ta da sjemenka služi ta razmnožavanje jabuke. I ovdje, nakon objektivnog upoznavanja, slijedi ne objektivna, već subjektivna likovna interpretacija.

Sadržaj iz mašte ili fantazije

Šta je mašta ili fantazija, te šta je podsvijest i simbol i kada se oni javljaju, šta su naše dileme?

Jedni smatraju da se u mašti radi o sadržaju, drugi misle da se tu radi o formi. Sigurnije je prihvatiti da je to spoj i jednog i drugog. «Ljepota forme raste s ljepotom sadržaja». Savremeni estetičari i psiholozi u centar mašte stavljaju čin sna i podsvijest. Tome je blisko dječije «sanjanje na javi», kada djeca izmišljaju formu i sadržaj. Sadržaj sna sam po себи može biti iz sadašnjosti, ali više iz prošlosti. Neki misle, kao i stari narodi i stari proroci, kako je san, kao i telva u fildžanu, ono što proriče budućnost. Međutim, i to bi, kao i gatanje u dlan, mogla biti mašta. Iz sna je nastala Bajka o Kiru, o Parisu u Trojanskom ratu... ali vratimo se mašti u «crtežu», te simbolu i podsvijesti. Dok se u drugim sadržajima rješavaju likovni problemi i zadaci, u radu po mašti se preko likovne forme dolazi do skrivenih sadržaja. Tu «učitelji i učiteljice» direktno idu na teme: Šta sanjam, čega se plašim i šta me raduje. Sa druge strane crtežom se može polaziti i od apstraktnih linija i geometrijskih «slika» u kojima se naknadno traže neki podsvjesni sadržaji. Mašta je oblik dječijeg mišljenja. Sve što je dijete znalo pa zaboravilo, zatim se u snu ili na javi sjetilo, bi bila mašta.

Mašta i podsvijest može biti iz bliske, ali i iz daleke prošlosti. Kamion koji prolazi pored nas, kojeg gledamo i mislimo o njemu, i koji odlazi i iza okuke se izgubi, istovremeno se gubi i u našoj svijesti i ide u podsvijest. Nikakav genije nije nikada sjeo s perom ili kistom u ruci i rekao: «sad će izmisliti simbol», i zato simbol niko ne može riješiti. Ni djeca svjesno ne izmišljaju simbol, već ga nesvesno unose, kao što se on javlja u snovima, jer se simboli događaju, a ne izmišljaju. Čak i «kolektivni religijski» simboli potiču iz iskonskih snova i stvaralačkih mašta. Ima ih individualnih i kolektivnih. Znak uvjek znači nešto manje, a simbol nešto više. U historiji umjetnosti se mašta ili fantazija predstavlja djelom Rousseaua, (Ruso) «Carinika», *San*, i navodi: «Ono što se dešava u začaranom svijetu nije potrebno objašnjavati, niti je ono moguće», kao i u našem «crtežu», ali od koje analize ne odustajemo. U tome i jeste zagonetka mašte, simbola i podsvijesti, koji samo očekuje odgonetku, pri čemu je naš pokušaj estetski čin.

Sadržaj inspirisan tekstrom - ilustracija i strip

Književnost za djecu, ilustracije i strip su namijenjeni djeci.

Kako učenici, posmatrajući crtež, pričaju priču, tako oni čitajući ili prepričavajući priču «crtaju crtež». Potpuniji je doživljaj ako «učiteljica» i učenici dramatizuju tekst. Pretakanje književne forme mita i legende, bajke i basne, priče i pjesme u likovnu formu crtež, grafiku i sliku, reljef i kip u jednu formu je ilustracija, a u nekoliko scena i sa tekstrom je strip. Treba li kazati kako je to za djecu senzacionalna ideja. Za razliku od motiva i tema sjećanja, gdje učenici u sebi traže i sadržaj i formu, kod ilustracije i stripa im se nudi sadržaj, a oni sami traže formu. U ilustraciji je sadržaj primaran, a forma sekundarna. Treba, prilikom ilustrovanja, izbjegavati ilustraciju odraslih, jer dovoljno je što se djeci nudi sadržaj, neka oni sami traže likovnu formu. Ako je tekst bogat, ako obiluje živim bićima, neočekivanim i uzbudljivim situacijama, djeca će istim žarom realizovati tekst, sa istim žarom kojim prate crtane filmove i slikovnike. Rad prema tekstu razvija ljubav prema knjizi, svijest o nacionalnoj i internacionalnoj kulturnoj baštini, upoznaje i zbližava narode svijeta i razvija emocionalne, intelektualne, moralne i estetske doživljaje i sposobnosti.

Inspiracije iz likovnih i ilustracija iz književnih umjetnosti

Umjetnost je sama po sebi estetska kategorija, a «crtež» je dijete umjetnosti. Inspiracije i ilustracije, kao što su: 1. *Apolon iz Veja na krovu etruščanskog hrama*, 2. Ranokršćanska umjetnost, *Šaranje jaja*, 3. Islamska umjetnost, biljni i geometrijski ornamenti i *arabeske*, 4. Umjetnost bosanskih stećaka, *stećak «Kule» , reljef, scene Lova*, 5. Legenda o Kozjoj čupriji, Legenda o Arslanagića mostu, 6. Mersad Berber, *Konj*, 7. Paul Klee, *Moja soba*, 8. Bosanski čilim, 9. Fotografija iz Walt Disney filma, *Bambi*, 10. Bosanska narodna nošnja, 11. Edgar Degas, *Balerina*, 12. Henri Matisse, *Otvoreni prozor...* Uz umjetnost se nude i mitovi i legende, bajke i basne, zagonetke i odgonetke, tj. uz likovnu i književnu umjetnost koje su se istovremeno inspirisale i dopunjavale.

LIKOVNI JEZIK ILI FORMA

Crtanje

CRTEŽ, crtanje, linija nastaje pokretom tačke, trag neke materije. Ima jednu dimenziju, dužinu, ali se nalazi na plohi, te crtež može biti dvodimenzionalan ili vizuelno trodimenzionalan. On je linearna likovna forma. Nastaje crnom, sivom ili bijelom «bojom», ali i svim drugim bojama, pa ga nazivamo i crtežom u boji, sve dok u njemu dominira linija. Nastaje na svim neutralnim i bojenim podlogama. Crtež može biti i u formi skice, krokija, studije i kreacije. Neograničen je broj crtačkih tehnika i materijala, koje se stavljaju na

različite podloge: grafitna i hemijska olovka, olovka u boji, flomaster, pastel, ugljen, kreda, metalno pero i pero ptice, trska, čak i sve slikarske i kiparske tehnike izvedene linijom, kistom i tvrdim predmetom. Crtež je sve crtano linijom, dok ne pređe u plohu i boju i postane slika ili crtež u reljefu. Postoji cijela skala linija, isprekidane i neprekidne, duge i kratke, tačkice i mrlje, cik-cak, elegantne i trome, rasute i skupljene i sve one koje dijete nanosi, i kako god nanese na svoju podlogu, ono je crtež dok ne pređe u plohu, boju i sliku. A onaj dodir koji dijete isprobava i dira, igra se, stavlja boju nježno kao pahuljicu ili s njom snažno probija papir je njegov temperament, «rukopis» ili ritam po kojemu prepoznajemo dijete u crtežu. Linija je istovremeno i materijalna i psihološka. Crtežom se rješavaju svi likovni regulatori, kao i bojom u slici.

Slikanje

SLIKA, slikanje, slika se slika. Ranije su i slikari prvo crtali, a zatim slikali sliku. Taj se prevaziđeni manir zadržao i u školi, pa učenik prvo crta, a zatim u te crtačke okvire, teškom mukom, utiskuje boju i bez razloga robuje vlastitom crtežu.

Likovni rad riješen bojom i plohom na papiru je slika. Bojom se, kao i linijom, grade: simetrija, opisni prostor, kompozicija i psihološka proporcija, ritam i rukopis, a zatim impresija i ekspresija gdje učenik hvali i kudi. Pri tome učenici upotrebljavaju sve boje koje imaju, ali se više ili manje nesvesno opredjeljuju za simboličke, a ne za lokalne boje, što je prednost, a ne nedostatak. I ne treba žuriti da učenici što prije izađu iz svoje simboličke ili «zlatne faze». Ako postoji interes kod nekih učenika kako će miješanjem osnovnih dobiti ovu ili onu izvedenu boju, treba im kazati kako, ali kod našeg uzrasta generalno treba imenovati sve boje kako se one zovu, i zvanično imenovati samo osnovne i izvedene, neutralne, tople i hladne. Loša je usluga učeniku kazati da mu obojeni predmet nije obojen lokalnom bojom; odmah mu se oduzima ono njegovo.

A što se slikarskih tehnika tiče, školske tehnike su: olovka u boji, flomaster, pastel, akvarel, tempa i gvaš, foro-kolaž, imitacija mozaika i vitraža i sve druge vodene boje do kojih se može doći i njihove kombinacije, ali i na svim različitim podlogama: bijelim, crnim, sivim i na svim bojenim podlogama i formatima: kvadrat, pravougaonik i krug. I boja je materijalna i psihološka.

Prostorno oblikovanje

Prostor i oblikovanje u prostoru. Odmah smo u tzv. trodimenzionalnoj formi koja zauzima neki prostor. Radi se o kipu, plitkom i dubokom reljefu i gradnji ili arhitekturi. Zapravo se radi o spoju i spuštanju umjetnosti kiparstva i arhitekture u školu pod nazivom Prostorno oblikovanje. I druge likovne forme crtanje, slikanje, grafika i primijenjene umjetnosti, kao i kiparstvo i arhitektura, zapravo se transformišu i spuštaju učenicima u nastavu likovne kulture u školi. Time učenici upoznaju prostor i odnose u njemu.

Prostorno oblikovanje je za učenike našeg uzrasta opipljiv likovni element kojim oni rado manipulišu, za kojeg postoji naglašena radoznalost. Njeni su praiskonski izvori majčino i sopstveno tijelo i priroda. Otud naglašeno čulo opipa, a preko njega i put do spoznaje. Ako se tome dodaju savremeni materijali u boji, to proširuje radoznalost učenika za neku novu formu. Djeci se danas igra, i plastične igračke kao primijenjena umjetnost, ali i kao kič, osmjejuju se na svakom izlogu. Nastava treba da im ponudi umjetnost kao estetsku inspiraciju i prostorno oblikovanje kao vlastitu kreaciju.

Dekorativni rad s grafikom

Zanatlje prave upotrebni predmet, zatim ga dekorateri dekorišu, ukrašavaju. Iz toga nastaje primijenjena umjetnost. To je spoj zanata i umjetnosti. Tako smo dobili umjetnost koja se primjenjuje u svakodnevnom životu. Tu figurira termin šare, dekoracije, arabeske.

Grafika je umjetnost novijeg datuma. I njen je put od zanata do umjetnosti. Te se dvije umjetnosti spajaju i spuštaju u školu, u dekorativni rad s grafikom. Dekor, ukras može biti cjelovit, kao friz na predmetu, na vanjskom i unutrašnjem zidu zgrade ili samo kao neki detalj, motiv koji nešto ukrašava. Dekorativni rad ukrašava ili dekoriše nešto drugo, a ne sam sebe. Od likovnih elemenata koristi liniju i boju, i regulatore simetriju i ritam. Dekoracija i arabeska su se usavršile u umjetnosti islama, grafika se usavršila u Evropi, a danas obogatila kompjuterskom grafikom. Grafika se realizuje sistemom štampanja, otiska, s bezbroj originala. Za formu dekorativni rad sa grafikom učenici su veoma zainteresovani, posebno djevojčice, jer se radi o elementima ukrašavanja svakodnevnih predmeta, nakita i kostima. To su nacrti i kreacije, uređenje svoje uže i šire radne i rekreativne sredine i okoline. Koristi se bezbroj crtačkih, slikarskih i kiparskih tehnika i materijala. Pogodan je za individualni i grupni rad. Učenici trećeg razreda upotrebljavaju prirodne otiske krompir i platno, list i dlan s tehnikama vodenih boja.

Vizuelno-estetsko procjenjivanje

Analizom «crteža» i umjetnosti pokriva se teorija i historija likovnih umjetnosti. Rečeno je da se nastava likovne kulture realizuje praktično tri, i teoretski jedan nastavni čas. Tu su dobro došle teoretske pauze da učenici gledaju i doživljavaju umjetnost kao estetski čin. Sadržaji iz umjetnosti osvježavaju i obogaćuju nastavu. Nije se ranije ni primjećivalo da učenici iz sata u sat, ne četiri, već osam godina, crtaju, a samo simbolično ili bojažljivo gledaju umjetnost. U muzičkoj kulturi, kao i bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku takve anomalije da je književnost odvojena od nastavnog predmeta u školi nisu postojale, naprotiv!

Učenici treba da analiziraju svoj «crtež» i umjetnost kao estetske kategorije. Time se učenik otvara da priča o onome šta posmatra «crtu», bogati rječnik i upoznaje umjetnost. Učenici analiziraju prostor i predmete iz svoje okoline i umjetnost zavičaja, te vlastitog «crteža». U trećem razredu se učenicima nude ilustracije i inspiracije starog i srednjeg vijeka kao čin vizuelno–estetske analize umjetnosti djetinjstva čovječanstva.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Svi drugi predmeti u školi imaju uzlaznu liniju, pa se daju stepenovati, na neki su način logični; u likovnoj kulturi nisu, zašto? Zato što u prvom i drugom razredu svi učenici znaju crtati, u osmom i devetom razredu saopćavaju »da ne znaju«. Zato, na neki način, svi ostali predmeti bilježe logične rezultate napretka, a likovna kultura »nazatka«, pa se onda izvodi definicija da se djeci i učenicima nudi »crtež« kao sredstvo odgoja i obrazovanja, dok ona žele da »crtaju«, a da se ta želja u devetom razredu prirodno gasi. Djecu prođe »crtanje« kao što ih prođe djetinjstvo. Zato neki pedagozi žele da djeca, da bi duže »crtala«, što duže budu djeca. Ta činjenica predmet Likovna kultura čini specifičnom, te on tako ne liči ni na jedan drugi predmet, već je identičan samom sebi.

Crtež našeg uzrasta je u usponu, da bi crtež u 6. razredu objektivno bio bolji, ali je subjekтивni crtež kreativniji crtež u kojem je potpuniji izraz djeteta. A što učenici kada odrastu prestaju »crtati« nije kriva ni škola ni učitelj niti nastavnik, već je to prirodni proces; iako nastavnik uvijek od učenika zahtijeva maksimum.

K tome treba dodati i sljedeće: iako se spoznaja može razviti po nekoj određenoj metodi i bez svijesti o njoj, kao što bi to moglo da se primijeni za dječiji »crtež«, da dijete »crta« čak i bez svijesti o sebi i »crtežu«, ipak nastava likovne kulture ima svoje jasne metode i principe u kojima nastavnik u praksi sa manje truda postiže zavidne stvaralačke rezultate. Ovdje samo ističemo **princip nastavnikovog rukovođenja i metode igre, nastave i stvaralaštva** kao jedinstva suprotnosti i **metodu aktivnog doživljaja** u kojima učenik aktivno učestvuje u procesu radanja svog subjektivnog »crteža«.

Specifičnost je i u internacionalnom likovnom jeziku, u kojemu je sve simbolično, jer nitko ne zna šta ova ili ona linija i boja koju je dijete stavilo kistom na papir predstavlja. Da li zato što je od svih mogućih dječak izabrao baš tu ili zato što na paleti nije imao neku drugu, pa mi onda, iako to sve izvire iz njegove duboke psihe, naglađamo šta je učenik htio da kaže. Ali, da bi opravdali sebe, formulisemo: estetsko nastoji da u »crtežu« razotkrije tajnu koja u njemu ipak ostaje sačuvana. Stoga je simboličku umjetnost, »crtež« i u njima simbole teško odgonetati. Ali je takva umjetnost i takav »crtež« bogata umjetnost i bogat »crtež«. Nastava se realizuje u 2 odvojena nastavna časa jer je za uzrast 1. razreda, kada su oni »jučer« bili u obdaništu, zanimanje koje traje ne više od 25 minuta. I u 1. i u 2. razredu učenici svoj »crtež« brzo završe, za 25 minuta, a 20 minuta je dovoljno vrijeme za uvodni i završni dio nastavnog časa. Učenike ne treba do kraja iscrpljivati, niti da oni opet gnjave svoj »crtež«. Oni treba da kreiraju brz i svjež »crtež«, te da sedmično »crtaju« 2 »crteža«. Tek bi u 5. razredu učenici mogli »crtati« u blok-času.

Predloženi okvirni broj časova (Svaki nastavni čas ima sadržaj i formu pa broj nastavnih časova nije 140, već 70 časova godišnje):

Sadržaji	Br.časova	Forma ili likovni jezik	Br.časova
Po sjećanju	15	Crtanje	15
Po direktnom posmatranju	11	Slikanje	16
Iz mašte	16	Osnovi grafike	11
Ilustracija teksta	17	Prostorno oblikovanje	13
Inspiracija iz likovnih umjetnosti	11	Vizuelno-estetska analiza „crteža“	15

Napomena: Sadržaji se izražavaju formom (sadržaj-jabuka, forma-slikanje = 1 nast. čas)!

UČENICI SA POSEBNIM POTREBAMA

Dok se na dnu duše i svjesno tuga prikriva i okreće sama sebi, u «crtežu» se tuga nesvjesno ispoljava, pa se na prvi pogled prepoznaju «crteži» učenika sa posebnim potrebama. S toga je psihološka analiza vrlo složena. Kao što sijedi ribar netremice posmatra plovak koji ga ne zanima, već osluškuje pokrete u dubini vode, tako bi nastavnik preko «mirnog crteža» učenika trebao da otkrije nemir njegove duše. Tu djeluje zagonetka subjektivnog simbola koji treba odgonetati. Bilo kako, naš je pokušaj odgonetke estetski čin.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama iziskuje od nastavnika naglašenu tehničku pomoć, ali ona mora biti takva da dijete koliko je god moguće samo učestvuje u procesu građenja «crteža». Primjera radi, priča iz prakse kaže da ima različitih izuzetaka gdje nastavnici s nekim učenicima jedva izlaze na kraj.

Često, dakle, nastavnik nemoćan stane pred problemom djeteta kojem treba pomoći. Mnogi pedagozi, psiholozi i sociolozi iznose različite reakcije u crtežu djece. Jer djeca u svom crtežu iznose sebe, svoja osjećanja, ljubav i mržnju, strah, tugu i radost, dijete iznosi svoj svijet i svijet odraslih, posebno porodice kao svog nukleusa.

Priča roditelja je nužno iskrivljena u osvjetljavanju slike koju daje o svojoj djeci, tako da crtež zamjenjuje svaki drugi način komunikacije između učenika i terapeuta, zato je «crtež» zahvalno sredstvo za upoznavanje učenika i porodice.

«Crtež» i kod učenika sa posebnim potrebama, ali i kod redovnih učenika, kazuje ono šta priča učenika i roditelja zaobilazi.

Na crtežu porodice u kojoj je dijete na posljednjem mjestu, u stvarnosti je ono na tom mjestu i u njoj; na crtežu gdje su muškarac i žena odvojeni debelom linijom iskazuje svađu i odvojenost roditelja; kuća vezana za drvo izražava strah od napuštanja djeteta od porodice; crtež kuće sa mnogo prozora i likova dječaka izražava umnoženo čekanje da se mama vrati kući; crtež gdje se figure drže za ruke izražava harmoniju u životu obitelji...

OPISNO OCJENJIVANJE UČENIČKOG «CRTEŽA»

Subjektivna ocjena subjektivnog «crteža»

Likovna pismenost (dobar), likovna kultura (vrlo dobar), likovna kreativnost (odličan).

Likovna pismenost bi bila nivo koji svi učenici mogu osvojiti, interes da učenici «crtaju».

Likovna kultura je uz «crtež» kod učenika ono kada oni znaju da kažu nešto o umjetnosti i «crtežu».

Likovna kreativnost je rijedak neponovljiv subjektivni doživljaj «crteža» koji zavisi od trenutka inspiracije, od učenika i nastavnika, kod onih učenika koji u svom «crtežu», tražeći nešto, odu najdalje.

Nastavnici prepoznaju one učenike koji su kreativci i one koji precrtavaju. U udžbeniku su prezentirani kreativni «crteži».

Ovaj koncept valorizacije ili opisnog ocjenjivanja se nudi u 1. 2. i 3. razredu.

IZLOŽBE I DOKUMENTACIJA

Prateći učenika u prvom kvartalu, nastavnik vodi sukcesivno opisnu dokumentaciju. Ako ne postoji zahtjev učenika, roditelja ili staratelja da oni posjeduju crtež učenika, nastavnik «crteže» u školi, kao dragocjenu dokumentaciju, treba da cijeni i čuva. Na razrednom panou ili na drugom mjestu u školi od najboljih, kreativnih crteža, i uz pedagoški

odabir, treba sukcesivno izlagati. Izložbe mogu biti sedmične, mjesecne, polugodišnje i godišnje. Pored toga, «crteže» učenika treba prezentirati i na općinskim, kantonalnim, federalnim, državnim i internacionalnim izložbama. U tom smislu, estetska ocjena i procjena treba da budu osnovne orijentacije. To je i mogućnost objektiviziranja i afirmacije učenika, nastavnika i škole. S druge strane, nastavnik ima dokumentovan pregled likovnog razvoja i napretka učenika.

TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA

TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

CILJEVI I ISHODI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE

CILJEVI	ISHODI UČENJA
Očuvanje i unapređenje zdravlja	<ul style="list-style-type: none"> - zna zašto je zdravlje osnova i preduslov za sve ljudske aktivnosti - zna zašto tjelesna aktivnost utiče na očuvanje i unapravljanje zdravlja - zna zašto je pravilno držanje tijela uslov da se spriječe deformacije kičme, grudnog koša, ekstremiteta i da se osigura normalno funkcionisanje organizma - zna zašto je prekomjerna tjelesna težina izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema i da joj je najčešći uzrok nepravilna ishrana i nekretanje - zna zašto je tjelesna aktivnost izvor dobrog raspoloženja, koje pomaže zdravlju - zna da je čovjek dio prirode i da je tjelesna aktivnost u prirodi posebno važna za djecu - zna zašto kvalitet, oblik i veličina, vanjske prilike i aktivnosti, neprimjerena obuća i odjeća mogu negativno uticati na zdravlje - porodično koristi zdravstvene usluge - ima usklađen dnevni ritam odmora, spavanja, učenja i igre, primijeren uzrastu, uz asistenciju odraslih - izbjegava situacije u kojima može da se povrijedi i umije da traži pomoć - poznaje principe pravilne i redovne ishrane, ima kulturu objedovanja - posjeduje osnovne navike lične i kolektivne higijene - zna zašto su psihoaktivne supstance štetne - tražit će pomoći ukoliko je zlostavljan (tjelesno, emocionalno ili seksualno) i (ili) zanemareno, ili zna za takav slučaj
Rast i razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - u početnom i u završnom stanju, utvrđena su karakteristična odstupanja među učenicima od prosjeka (razreda, škole) i izvršena klasifikacija učenika prema njihovom stvarnom stanju i razvojnim potrebama - u početnom i u završnom stanju, utvrđeno je stvarno stanje: stopala, ekstremiteta, kičme i grudnog koša; potrebne aktivnosti za korekciju - u početnom i u završnom stanju, utvrđen je napredak u visini: prosječan, natprosječan, potprosječan - u početnom i u završnom stanju, utvrđen je napredak u težini: normalan, povećan, smanjen - u početnom i u završnom stanju, utvrđen je odnos težina – visina: normalan, mršavost, gojaznost; potrebne aktivnosti za normalizovanje odnosa - u početnom i u završnom stanju, utvrđen je odnos potkožnog masnog tkiva i mišićne mase: izvrstan, natprosječan, prosječan, potprosječan, loš; potrebne aktivnosti za normalizovanje odnosa - u početnom i u završnom stanju, za tri minute pretrči distancu za ocjenu aerobne izdržljivosti: loše, potprosječno, prosječno, natprosječno, izvrsno; predložene aktivnosti za normalizovanje stanja - u početnom i u završnom stanju, puls u mirovanju je: vrlo nizak, nizak, umjeren, visok, vrlo visok; potrebne aktivnosti za praćenje i normalizovanje stanja - u početnom i u završnom stanju, krvni pritisak je: vrlo nizak, nizak, normalan, visok, vrlo visok; potrebne aktivnosti za praćenje i normalizovanje stanja - u početnom i u završnom stanju, funkcionalne sposobnosti osiguravaju mu da se prilagodi na primjerene tjelesne napore: normalno, s primjetnim znacima umora, s izraženim znacima umora, s izrazito izraženim znacima umora; potrebne aktivnosti za praćenje i normalizovanje stanja
sistema	<ul style="list-style-type: none"> - u početnom i u završnom stanju, ocjena za taping rukom: loše, potprosječno, prosječno, natprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimulisanje napretka - u početnom i u završnom stanju, ocjena za skok udalj s mjesta: loše, potprosječno, prosječno, natprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimulisanje napretka - u početnom i u završnom stanju, ocjena za poligon natraške: loše, potprosječno, prosječno, natprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimulisanje napretka - u početnom i u završnom stanju, ocjena za izdržaj u visu zgibom: loše, potprosječno, prosječno, natprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimulisanje napretka - u početnom i u završnom stanju, ocjena za podizanje trupa: loše, potprosječno, prosječno, natprosječno, izvrsno; potrebne aktivnosti za stimulisanje napretka - u početnom i u završnom stanju, procjenjene su psihomotoričke sposobnosti: loše, potprosječne, prosječne, natprosječne, izvrsne; potrebne aktivnosti za stimulisanje napretka
Znanja	<ul style="list-style-type: none"> - zna zašto je period djetinjstva i mladosti odlučujući za potpuni rast i razvoj čovjeka, njegovih osobina i sposobnosti - zna zašto su osobine i sposobnosti čovjeka nedjeljiva cjelina

	<ul style="list-style-type: none"> - zna da je visina pretežno urođena karakteristika, različito važna za razne sportove - zna da je, u odnosu na visinu, normalna težina preduslov za optimalno funkcionisanje organizma i uspjeh u psihomotoričkim i drugim aktivnostima - zna zašto je potkožno masno tkivo izvor tjelesnih i psihičkih problema - zna zašto pravilna ishrana i svakodnevno vježbanje smanjuje potkožno masno tkivo i povećava mišićnu masu - zna zašto tjelesna aktivnost utiče na pravilan rast, razvoj i funkcionisanje organizma, ukoliko vježba svakodnevno - zna da bez kisika čovjek ne može živjeti i da je dovoljna količina kisika uslov za normalan rast, razvoj i dobro funkcioniranje organizma tokom svih ljudskih aktivnosti - zna da se svakodnevnim vježbanjem pomaže organizmu da optimalno reguliše potrebu za kisikom - prepoznaće fiziološke znake umjerenog opterećenja i zamora (npr. brži rad srca, znojenje, nesvijestica itd.) i umije da traži pomoći ako se loše osjeća - zna da je kretanje čovjekova prirodna potreba i da je svakodnevno kretanje uslov za normalan rast, razvoj i funkcioniranje organizma - zna da čovjek posjeduje kretne sposobnosti koje se mogu povećavati i prilagođavati potrebama čovjeka svakodnevnim vježbanjem u djetinjstvu i mladosti - zna da su za povećavanje nivoa i kvaliteta različitih kretnih sposobnosti potrebne i različite vježbe - zna zašto je igra posebno značajna za razvoj dječijih osobina i sposobnosti - zna ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja - poznaje terminе za označavanje osnovnih vježbovih položaja, stavova, pokreta i kretanja - zna tri kompleta jutarnjih vježbi u trajanju od po 12 minuta - zna pravilno izvesti raznovrsne forme prirodnih oblika kretanja kao atletskih sadržaja: trčanje, visoki i niski start, skok udalj iz mjesta i zaleta, skok uvis i bacanje predmeta - zna pravilno izvesti osnovne elemente gimnastike – vježbe oblikovanja: jačanje, istezanja i labavljenja - zna pravilno izvesti osnovne sadržaje planiranih elementarnih i sportskih igara - zna pravilno izvesti osnovne sadržaje planiranih elemenata ritmičke, plesa i narodnih igara - zna pantomimom i pokretom prikazati različite životne situacije
Vrijednosti, stavovi i navike	<ul style="list-style-type: none"> - naviklo je pravilno držati tijelo pri sjedenju, stajajući i hodajući - pozitivno doživljava i vrednuje nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja - upoznaje i prihvata svoje osobine, sposobnosti i ograničenja značajna za učešće u tjelesnoj aktivnosti - samostalno primjenjuje naučene modele tjelesne aktivnosti: jutarnja gimnastika, zagrijavanje i smirivanje organizma, igre - posjeduje pozitivno iskustvo uspješnosti kroz ovladavanje sve složenijim kretnim zadacima - poznaje rodne (spolne) karakteristike, uvažava suprotan spol - uvažava kolektiv i međusobnu saradnju - podstiče prijateljstvo i strpljivo ponašanje u grupi - u igri je aktivno, interaktivno i kreativno - razvija smisao za takmičenje, uz poštovanje pravila igre i takmičenja - prepoznaće nesportsko ponašanje: gruba igra, kršenje pravila, nepristojno ponašanje - razvija dobre ekološke navike

SADRŽAJI TJELESNOG I ZDRAVSTVENOG ODGOJA

1. Osnovna znanja, metode očvršćivanja, načini samoregulacije i samokontrole: predviđeni posebne časove (po jedan mjesечно), ili na drugi način upoznati učenike sa osnovama zdravog života, neophodnosti održavanja lične higijene, značajem tjelesne kulture, štetnosti pušenja, alkohola, narkotika, pozitivnim uticajem sunca, zraka i vode na dječiji organizam, razvijanjem kontrole pokreta, regulacijom tonusa mišića, pravilnim disanjem i samomasažom, načinom praćenja promjena u njihovom razvoju, mjerjenjem mase tijela, mjerjenjem visine te mjerjenjem pulsa.

2. Općepripremni sadržaji: gimnastičke vježbe predstavljaju jedan od osnovnih sadržaja pripremnog dijela svakog časa, a u njih ulaze: prosti oblici postrojavanja i prestrojavanja, vježbe oblikovanja (fiziološki: jačanja mišića i labavljenja mišića i umjerenog istezanja tetiva i mišića; topološki: ruku i ramenog pojasa, trupa, nogu i karličnog pojasa); veći dio općepripremnih vježbi bez sprava, sa spravama (loptice, palice, krugovi, lopte i kratke vijače), na spravama (švedska klupa, niska greda) i u parovima; općepripremne vježbe u obliku postavljanja motoričkih zadataka; vježbe s raznim estetskim sadržajima. Veliki značaj ima prateća muzika, te aktivnost po grupama i kontrola disciplinovanosti u grupi.

3. Hodanje i trčanje: kretanje u različitim formacijama; hodanje s ubrzavanjem i usporavanjem tempa; hodanje zadatom brzinom; ciklična kretanja do dvije minute; trčanje na kraće i duže staze sa startom iz odgovarajućeg položaja.

4. Skakanje: preskoci kratke i duge vijače sunožnim odrazima; skokovi preko prirodnih horizontalnih i vertikalnih prepreka; nagazni skok na povišenje do 50 cm i saskok; skok udalj zgrčno; skok uvis kosim zaletom, odrazom s lijeve ili desne noge.

5. Bacanje, hvatanje i gađanje: bacanje i hvatanje loptice na različite načine; dodavanje i hvatanje lopte u kretanju; gađanje lopticom u nepokretne i pokretne ciljeve s udaljenosti do 5 m; bacanje loptice o zid i hvatanje.

6. Penjanje, puzanje i provlačenje: penjanje na različite predmete (švedska klupa, švedski sanduk, uz kosinu, prirodni uspon i sl.) i silaženje, puzanje i provlačenje u različitim kretnim manifestacijama (pojedinačno, u parovima, grupno..); kombinacija provlačenja, puzanja, hodanja, trčanja; provlačenje ispod raznih predmeta (grede, švedske klupe, razapete vijače).

7. Vučenje, potiskivanje i nadvlačenje: vučenje predmeta po tlu; vučenje i potiskivanje suvježbača uz korištenje pomagala (palice, medicinke, vijače); grupno vučenje, potiskivanje i nadvlačenje.

8. Kotrljanje i kolutanje: kolut naprijed na povišenju; kolut naprijed i nazad povezano; stav na rukama uz pomoć; vaga zanoženjem.

9. Višenje i upiranje: zavjes sa oba potkoljena; iz upora prednjeg spusta naprijed; višenje i upiranje na spravama kao preprekama; naskoci i saskoci u upor, klečeći, čučeći i saskok; preskoci zgrčeno i raznoške.

10. Plesne strukture: vježbe napetosti i opuštanja; hodanje, trčanje i poskoci u raznim tlocrtnim oblicima; realizacija zadatog ritma; plesna struktura i plesni koraci.

11. Igre: elementarne, štafetne i timske igre; dječiji nogomet, rukomet i košarka.

12. Posebni sadržaji: vježbe ravnoteže sa otvorenim i sa zatvorenim očima (stajanje i hodanje na ograničenoj i podignutoj podlozi, okretanje tijela oko vertikalne i horizontalne ose, hodanje i trčanje sa oštrim okretanjem glave u stranu, skokovi, poskoci i okreti u mjestu, hodanje natraške, bočno i diagonalno i sl.); **vježbe brzine** pojedinačnih pokreta i frekvencije pokreta istih i različitih amplituda (pokreti, kruženja i lupkanja rukama i nogama u različitim smjerovima); **vježbe koordinacije** (ruk: vođenje, hvatanje, odbojanje i prebacivanje lopte s jednom rukom, s obje ruke i naizmjenično - u stajanju, u hodu, u okretu; nogu: pisanje i crtanje nogama - po horizontalnoj, kosoj i vertikalnoj površini, poskoci i sunožni poskoci s okretima); **vježbe preciznosti** (ciljanjem: ciljanje rukom i nogom u metu, ciljanje rukom i nogom natraške, ciljanje štapom u pokretnu metu; gađanjem: gađanje horizontalnog, vertikalnog i pokretnog cilja rukom i nogom – naprijed, ustranu i natraške, gađanje glavom vertikalnog cilja).

13. Plivanje: Početak obuke plivanja se preporučuje od 4. razreda, ali ukoliko škola posjeduje odgovarajuće uslove, obuka može početi i od 1. razreda. Sadržaji obuke su: plivanje u dubokoj vodi, ronjenje, plivanje pod vodom sa otvorenim očima, pravilno disanje, plutanja i klizanja na površini vode, igre u vodi, početno plivanje na grudima (kraul), početno plivanje na leđima (leđni kraul), plivanje na distancu. Plivanje prestavlja nezamjenjivo sredstvo za jačanje zdravljia djeteta, jer doprinosi normalnom razvoju, poboljšava rad kardiovaskularnog, respiratornog i nervnog sistema.

14. Skijanje: Usvajanje početnih elemenata, kao što su nošenje i stavljanje skija, kretanje bez i sa štapovima, prelaženje od 1 do 2 km, penjanje uz i spuštanje niz blagu padinu, padanje i ustajanje iz pada i slično.

15. Varijabilni dio sadržaja: U skladu je sa individualnim potrebama učenika, ambijentalnim karakteristikama i mogućnostima.

16. Tjelesno-zdravstvene aktivnosti u toku nastavnog dana: Izvode se prije časova, za vrijeme časova i za vrijeme odmora. Gimnastičke vježbe prije časova sastoje se od nekoliko vježbi niskog intenziteta, ukupnog trajanja 5-7 minuta. Izvode se na početku prvog časa, pod nadzorom nastavnika. Cilj im je da povećaju radnu sposobnost učenika, da ih pripreme za predstojeću nastavu, kao i da preduprede negativne pojave izazvane dužim zadržavanjem u sjedećem položaju. Vježbe priprema nastavnik tjelesnog i zdravstvenog odgoja i mijenja ih petnaestodnevno. U toku časova vježbaju se 2-3 vježbe, usmjerenе na relaksaciju mišića leđa, ruku i ramenog pojasa. Izvode se po odluci i uz kontrolu nastavnika, a treba ih raditi i za vrijeme rješavanja domaćih zadataka. Za vrijeme odmora preporučuju se vježbe sa loptama, vijačom, elementi plesa, elementarne i sportske igre. Pri kraju aktivnosti, intezitet se smanjuje da učenici budu spremni za sljedeći čas. Vježbe priprema nastavnik tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Učenike neposredno nadgleda dežurni nastavnik, zajedno sa dežurnim učenicima.

17. Promocija tjelesne kulture i sporta: Cilj aktivnosti je promocija tjelesne kulture i sporta, kao i uključivanje učenika u aktivno bavljenje tjelesnom i sportskom aktivnošću izvan škole. Mogu se organizovati kao dani zdravlja i sporta, slobodne igre i takmičenja, prigodna spotrska druženja.

S obzirom na ograničenja u nastavnom procesu, najveći uspjeh nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja je animiranje i priprema učenike za svakodnevno vježbanje.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Početno (inicijalno) i završno (finalno) stanje veže se za školsku godinu i za cikluse (prvi) osnovnog obrazovanja.

U obrazovno-odgojnom procesu, odgoj je specifično ljudski jer se koristi procesima mišljenja, čime se nastoji osjećajnu komponentu neke vrijednosti, stava ili navike osnovati na odgovarajućoj kognitivnoj osnovi. U konceptu tjelesnog odgoja, odgoj se koristi u širem značenju i obuhvata i pojam obrazovanja. To znači da se nastoji odgajati pomoću obrazovanja, što posebno dolazi do izražaja ako se proces zasniva na višim oblicima učenja, a ne na klasičnom i instrumentalnom čulnom uslovljavanju.

Program nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja u trećem razredu osnovne škole izražava kontinuitet ciljeva nastavnog predmeta u prvom ciklusu i usmjeren je na usvajanje osnovnih sadržaja tjelesnog i zdravstvenog odgoja, uz postepeno uvođenje i onih sadržaja koji su neophodni individualnim sposobnostima učenika, njihovim sklonostima i ambijentalnim osobinama. Smatra se da, slijedom ishoda u 1. i 2. razredu, postoji dovoljno saznanja o svakom učeniku, o njegovim morfološkim, funkcionalnim i psihomotoričkim, te kognitivnim, konativnim i sociološkim karakteristikama, koja će osigurati da odgojni proces u potpunosti uvažava razvojne potrebe učenika i, ujedno, kod učenika izgradi aktivan odnos prema ličnim, tjelesnim i zdravstvenim potrebama. Teorijski odgojni sadržaji trebaju biti u potpunoj vezi sa praktičnim sadržajima.

Uz stimulisanje optimalnog razvoja osobina i sposobnosti svakog djeteta, što je dominantni cilj, postepeno se intenzivira proces usvajanja znanja i razvijanja sistema vrijednosti, stavova i navika. Ovaj uzrasni period je pogodan za razvijanje baznih psihomotoričkih sposobnosti koordinacije, ravnoteže, frekvencije pokreta, preciznosti i gibljivosti, za sticanje kretnih navika, kao i za realizovanje socijalizacijskih sadržaja. Neophodna je primjena igre, a posebno je važno pravilno nazivanje i demonstriranje svake vježbe, uz blagovremeno ispravljanje grešaka kako bi dijete bilo u stanju da samostalno, pravilno vježba. Nezamjenjiva je aktivna uloga roditelja (ili staratelja) u dostizanju najboljih ishoda za djecu u području tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

U cilju pravilnog rasta i razvoja veoma je bitan odabir vježbi oblikovanja i zagrijavanja. Posebnu pažnju treba obratiti na vježbe zagrijavanja, istezanja vrata (ni u kojem slučaju se ne smiju izvoditi isti i nagli pokreti glave). Treba izbjegavati kretanje u čučnju zbog mogućih oštećenja zglobova. Naročito treba izbjegavati jačanje sklopa trbušnih mišića zbog povijanja kičmenog stuba. Kod skakanja treba paziti da svi poskoci budu u pokretima (nikako veliki doskoci). Kod gimnastičkih preskakanja treba obratiti pažnju na mogućnosti učenika, te na veličinu i visinu predmeta kojeg preskaču.

ENGLESKI JEZIK

ENGLESKI JEZIK

Uloga i značaj

Znanje engleskog jezika danas predstavlja vid osnovne pismenosti, prijeko potrebne za međunarodne kontakte, naučna istraživanja, obavijesti i komunikacije korištenjem elektroničkih tehnologija i općenito, da služi kao instrument za sticanje znanja. Poučavanje engleskog jezika treba posmatrati kao učenje osnovne pismenosti nužne u svijetu interkulturnih, interdisciplinarnih i globalnih zbivanja.

Stoga je uloga nastave engleskog jezika veoma značajna i svakim danom biva sve značajnija. Kako znanje engleskog jezika predstavlja imperativ današnjeg vremena, tako i rani početak učenja zauzima posebno mjesto u nastavnom planu i programu za osnovnu školu*.

Cilj i zadaća

Cilj učenja engleskog jezika je da učenika ospozobi za aktivno i pozitivno življenje u savremenom svijetu, uz zahtjeve i izazove koji se neprestano mijenjaju.

Znanje engleskog jezika danas predstavlja vid osnovne pismenosti i nastava ima za cilj da učenika ospozobi za međunarodne kontakte, naučna istraživanja, sakupljanja obavijesti i komuniciranje korištenjem elektroničkih tehnologija, i općenito da služi kao instrument za sticanje znanja.

Zadaci nastave engleskog jezika su:

- razvoj jezičke kompetencije kod učenika;
- upoznavanje kulture naroda čiji se jezik izučava i pozitivan stav prema različitim;
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju;
- razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja;
- razvijanje i podržavanje radoznalosti, samostalnosti i kreativnosti;
- razvijanje sposobnosti slušanja, usredotočenosti pažnje i praćenja logičkog smisla;
- razvijanje i podržavanje kontinuiteta u učenju jezika kao osnovnog principa.

Posebne napomene: Početak učenja engleskog jezika, kako je predloženo u ovom nastavnom planu i programu, u III razredu osnovne škole je s dva nastavna časa sedmično. U katoličkim školskim centrima u Federaciji BiH učenje engleskog jezika počinje u I razredu, s jednim nastavnim časom sedmično. U nekim osnovnim školama u BiH, engleski jezik se fakultativno uči od I razreda. Ovakve prilike zahtijevaju dodatni angažman prosvjetno-pedagoških savjetnika na obradi segmenata ovog programa, primjereno dobi i dječijim sposobnostima.

NIVO: PRVA GODINA UČENJA – III razred osnovne škole
 (2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA	
Ciljevi početne nastave engleskog jezika	Očekivani ishodi učenja
<ul style="list-style-type: none"> - učiti jezik, a ne o jeziku; - dalje njegovati razvijanje pozitivnog, razigranog stava prema učenju jezika; - podsticati motivisanje odgovornog i aktivnog stava; - podsticanje radoznalosti i kreativnosti; - dalje njegovanje razumijevanja i logičkog pamćenja; - poticati temeljitosti, predanosti i preciznosti u učenju jezika; - njegovanje samostalnosti u govoru i vlastitom produkovanju naučenog, primjerenog dobi; - kroz igru, pjesmu i ples učiniti da učenje engleskog jezika bude zabava i zadovoljstvo; - postepeno i odmjereno prelaziti ka čitanju i pisanju najjednostavnijih riječi i rečenica. 	<ul style="list-style-type: none"> - njegovanje i dalje podsticanje želje i ljubavi prema učenju engleskog jezika; - razumijevanje primjerenih sadržaja na engleskom jeziku; - prihvatanje logičkog pristupa upotrebi naučenog; - izražavanje slobode i samostalnosti u govoru i direktnom reagovanju; - čitanje riječi pojedinačno, povezano s konkretnim pojmovima; - čitanje jednostavnih rečenica; - prepisivanje, kratki pismeni odgovori, popuna slova i riječi.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Teme (opća tematska područja kao osnova za dalju obradu, u zavisnosti od datih okolnosti nastavne prakse);
- Funkcije i vještine (usmena ili pismena kompetencija kao zacrtani cilj na datom nivou);
- Aktivnosti (pomoću kojih se realizuju vještine);
- Gramatika (gramatička područja za dati nivo);
- Vokabular (predloženi vokabular u okviru datih tema).

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja potrebno je usmjeriti pažnju na razumijevanje, ponavljanje i na usmenu komunikaciju sa zabavnim aktivnostima, kojima je cilj pobuditi, razviti i poduprijeti zainteresovanost za učenje jezika.

Nastavnik treba:

- pažljivo planirati svaki čas, cilj i način rada; pripremati materijal i opremu, zadatke za učenike pojedinačno, za grupe i cijeli razred; pisati pismene pripreme za svaki čas;
- proizvesti pozitivno i zabavno ozračje za učenje;
- od početka razvijati radne navike;
- razvijati komunikacijske sposobnosti;
- razviti vlastiti sistem praćenja i provjere napretka kod svakog učenika;
- osposobiti učenike da samostalno rade u toku časa i kod kuće;
- njegovati poštivanje drugog u toku zajedničkog rada i takmičenja;

- slobodno oblikovati svoje časove, proširivati materijal prema dатој situaciji, saradivati s kolegama i stručnim savjetnikom;
- držati se načela jednostavnosti, primjerenosti i postepenosti, idući od jednostavnih ka složenijim jezičkim ciljevima;
- procijeniti kojim rječničkim fondom riječi učenici trebaju ovladati u dатој grupi i datim uslovima;
- primjenjivati direktni, frontalni, grupni i individualni pristup;
- praktikovati prvo usvajanje pravilnog izgovora auditivnim putem, a zatim usmenu upotrebu ili izolovano, ili u govornoj interakciji;
- ne prihvati kruto upute date u programu, udžbenicima i priručnicima, nego kreativno i fleksibilno kreirati svoj rad u okvirima zacrtanog, ali primjerenou uslovima u kojima radi.

• **Praćenje i vrednovanje** na ovom nivou je u službi motivisanja učenika i služi nastavniku za procjenu realizacije zadanih ciljeva.

• **Interdisciplinarni sadržaj**

Sadržaj je u svim područjima vezan za druge školske predmete (posebno za likovnu i muzičku kulturu, tjelesna i zdravstvena kultura).

• **Interkulturne vještine**

Upoznati kulturu naroda engleskog govornog područja, upoređivati je s vlastitom kulturom i razvijati pozitivan stav prema toleranciji i različitosti.

• **Preporuke**

* Preporuke za organizaciju nastave engleskog jezika u prvoj godini učenja prvenstveno se odnose na fleksibilnost u organizaciji nastave i ukupnom rasporedu nastavnih aktivnosti, kao i na trajanje časova. To podrazumijeva paralelno izvođenje nastave engleskog jezika s nastavom drugih predmeta, kao što su, npr., muzička kultura, likovni odgoj i sl. Čas može trajati i kraće (20-25 minuta) radi intenziteta pažnje kod djece ovog uzrasta. Nastava je razredna, pa se lako mogu organizovati grupe koje će se smjenjivati na uporednoj nastavi iz dvaju predmeta. Ukoliko uslovi dopuštaju, mogu se organizovati uvježbavanja jezičkog znanja kroz igru i pjesmu u toku odmora ili perioda relaksacije, a u dogovoru s nastavnicima drugih predmeta uvježbavanja mogu biti podrška usvajanju gradiva iz tih predmeta, osvježenje u toku časa. Izlasci djece u prirodu su, također, prilika za igre i pjesme na engleskom jeziku. Preporuka se odnosi na nastavnike i škole koje imaju mogućnost za njeno provođenje. Efekti nastave bi na ovaj način bili poboljšani.

* Rad sa djecom sa posebnim potrebama: ukoliko se ukaže takva potreba, rad sa ovom djecom treba da se odvija prema uputama grupe autora datim u *Inkluzivnom pristupu odgojno-obrazovnom radu u I, II i III razredu devetogodišnje osnovne škole*, dio - Djeca sa oštećenim slušom i teškoćama u učenju govora».

NJEMAČKI JEZIK

N J E M A Č K I J E Z I K

Uloga i značaj nastave njemačkog jezika u osnovnoj školi

U toku cjelokupnog procesa učenja, i u okviru nastave stranih jezika, posebno je neophodno razvijanje svijesti o potrebi poznavanja stranih jezika. Bosna i Hercegovina se već godinama uključuje u evropske integracijske procese i nije daleko dan kad će postati punopravni član Evropske unije. Evropska unija je multietnička zajednica, čiji su opstanak i prosperitet uslovljeni višejezičnošću. Rezultat takvih razmišljanja je i stav Vijeća Evrope da svaki građanin Evrope mora poznavati najmanje dva strana jezika.

Bosna i Hercegovina je vijekovima bila upućena na Srednju Evropu. Naše privredne veze će, kao do sada i ubuduće, prvenstveno biti upućene na ovaj dio Evrope, u kojem se intenzivno koristi njemački jezik. Znanje njemačkog jezika je neophodno kako za uspostavljanje privrednih, tako i međunarodnih kontakata, naučnih istraživanja, informacija i komunikacija koje su nužne u današnjem užurbanom svijetu globalnih, interkulturnih i interdisciplinarnih događanja, te primjene savremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Uz navedene argumente, vezane kako za tržište rada, tako i za uspostavljanje međunarodnih kontakata i komunikacija svake vrste, ne smije se zaboraviti ni kulturno-historijska veza naše zemlje sa zemljama njemačkog govornog područja. Svo ovo učenje njemačkog jezika nameće se kao imperativ u toku cjelokupnog osnovnoškolskog obrazovanja sa početkom u najranijoj dobi, odnosno od trećeg razreda osnovne škole.

Cilj

Cilj učenja njemačkog jezika je osposobljavanje učenika za komunikaciju na njemačkom jeziku, u usmenom i pismenom obliku o temama iz svakodnevnog života. Kroz nastavu stranog jezika kod učenika se razvija svijest o značaju višejezičnosti u savremenom svijetu, odnosno svijest o tome da uspješno ovladavanje jezičkim kompetencijama doprinosi afirmaciji ličnosti i njenom optimalnom razvoju. Razvijajući pozitivan stav prema sličnostima i razlikama u kulturama, kod učenika se razvija kosmopolitski stav, duh tolerancije, humanizma i internacionalizma.

Zadaci nastave njemačkog jezika su:

- razvijanje sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje neophodnim leksičkim, pravopisnim, fonetičkim i gramatičkim minimumom,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji se jezik izučava i razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje i podržavanje kontinuiteta u učenju jezika,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštivanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje sposobnosti slušanja, praćenja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje izvora znanja, odnosno ovladavanje strategijama učenja (naučiti kako učiti).

NJEMAČKI JEZIK
PRVA GODINA UČENJA, III RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

(2 časa sedmično - 70 časova godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOZNOG RADA

U nastavi njemačkog jezika u trećem razredu osnovne škole treba težiti dostizanju nivoa A 1.1 Evropskog okvira za strane jezike.	
Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">• učenik prepozna glasove, naglasak, ritam i intonaciju u jeziku koji uči• razumije ograničen broj riječi i izraza, kratke dijaloge o poznatim temama, pjesmice• razumije i reaguje na odgovarajući način na kratke usmene poruke, pri čemu mu je potrebna znatna pomoć (ponavljanje, pokazivanje i sl.)
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">• prepozna slova i napisane riječi, te kratke rečenice• prepozna poznate riječi i kratke rečenice i zna ih povezati sa ilustracijama
Govor	<ul style="list-style-type: none">• pravilno artikuliše glasove, naglašava riječi, poštuje ritam i intonaciju rečenice• daje osnovne informacije o sebi i svom okruženju, služeći se pritom ograničenim brojem osnovnih riječi i zapamćenih rečeničnih shema• sa sagovornicima razmjenjuje nekoliko osnovnih iskaza u vezi sa konkretnom situacijom
Pisanje	<ul style="list-style-type: none">• prepisuje, dopunjava i samostalno piše riječi i kratke rečenice
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none">• Na ovom nivou učenja jezika učenik ne stiče znanje o jeziku, nego prepozaje i pravilno upotrebljava osnovne jezičke elemente.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Tematske cjeline:

1. Pozdravljanje
2. Predstavljanje
3. Porodica, prijatelji
4. Kuća, okolina
5. Škola
6. Svakodnevni život
7. Odjevni predmeti

Vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pozdravljati se na formalan i neformalan način - predstaviti sebe i druge - reći koliko imaju godina - imenovati članove svoje uže porodice - reći nekoliko najjednostavnijih rečenica o: <ul style="list-style-type: none"> - ljudima i predmetima iz neposrednog okruženja, - prostorijama u kući / stanu. - locirati ljude i predmete - imenovati predmete u školskoj torbi i u učionici - brojati od 1 do 12 - reći koliko je sati (puni sat) - nabrojati dane u sedmici - reći: <ul style="list-style-type: none"> a) kome šta pripada, c) koje je šta boje. 	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) neverbalno, npr.: <ul style="list-style-type: none"> - gestikulacijom predstaviti ono što su čuli ili izvršavanjem naredbi koje čuju, - bojenjem navedenih predmeta/osoba, - slaganjem slika redoslijedom koji proizlazi iz teksta koji su čuli, - pokazivanjem na određene ilustracije koje se odnose na riječi koje su učenici čuli, odnosno povezivanjem slike sa tekstom koji čuju, - bojenjem ilustracija koje se odnose na riječi koje su učenici čuli. 2) verbalno, npr.: <ul style="list-style-type: none"> - ponavljanjem određenih riječi koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa kasetofona, - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa kasetofona, - vježbom falsch/richtig. <p>CITANJE I RAZUMIJEVANJE</p> <p>Učenici će prepoznati jednu ili više napisanih riječi ili rečenica i reagovati:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) neverbalno, npr.: <ul style="list-style-type: none"> - gestkulisanjem, imitiranjem, - bojenjem, crtanjem, izrezivanjem, povezivanjem pisanih riječi i odgovarajućih ilustracija, 2) verbalno, npr.: <ul style="list-style-type: none"> - kraćim odgovorima na pitanja, - dopunjavanjem izostavljenih slova ili riječi u tekstu, - povezivanjem ponudenih riječi u tekstu...itd. <p>GOVOR</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa kasetofona, - pjevati, - recitovati kraće pjesmice, - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugim učenicima ili sa nastavnikom, 	<p>Učenici će: <u>koristiti</u> (ali neće učiti o tome):</p> <p>Imenice - jednina - prisvojni genitiv, npr.: <i>Juttas Bleistift</i></p> <p>Zamjenice - Lične - Upitne: <i>wer, was, wie, ...</i> - Posvojne: <i>mein, dein</i></p> <p>Predikativno upotrebljene pridjeve, npr.: <i>gut, schön blau...</i></p> <p>Glagole - prezent - imperativ za 2. lice jednine i 2. lice množine: <i>Lies! Schreibe!</i> Antworte! Ergänze!...itd.</p> <p>Priloge za mjesto: <i>hier, dort..itd.</i></p> <p>Brojeve: <i>od 1 do 12</i></p> <p>Prijedloge u njihovoj funkcionalnoj upotrebi</p>	<p>Učenici će učiti samo osnovni vokabular koji se odnosi na date teme npr. :</p> <p>Pozdravljanje <i>Hello!, Guten Morgen!, Guten Tag! Auf Wiedersehen! Wie geht es dir? Wie geht es Ihnen?</i> itd...</p> <p>Predstavljanje <i>Ich bin... Das ist... Mein Name ist..., Was ist das? Wer ist das? Wie heißt du? Wie alt bist du?</i></p> <p>Opisivanje npr.: <i>Das Haus ist groß. Mein Bleistift ist grün.</i> itd.</p> <p>Određivanje mjesta i položaja <i>Hier. Dort. Er/Sie ist hier... Wer ist dort?.</i></p> <p>Izricanje naredbe <i>Komm her! Male! Schreibe!</i></p> <p>Članovi uže porodice npr.: <i>Mutter, Vater, Bruder, Schwester ...</i></p> <p>Prostorije u kući (osnovne riječi), npr.: <i>die Wohnung, das Wohnzimmer, das Schlafzimmer, die Küche, das Bad,</i> itd.</p> <p>Škola (osnovne riječi), npr. <i>der Lehrer, der Schüler, die Schule, die Tafel, die Bank, die Kreide, schreiben, sagen, lesen, hören...</i>, itd.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - glumiti itd. <p>PISANJE</p> <p>Pisanje na ovom nivou nije prioritet. Učenici prvo preslikavaju riječi koje su prije toga usmeno usvojili, a potom postepeno usvajaju i pravilan način njihovog pisanja kroz vježbe poput:</p> <ul style="list-style-type: none"> - popunjavanja slova (npr.: Gdje su nestala slova? - učenici trebaju popuniti izostavljena slova), - rekonstruisanje riječi od ponuđenih slova, - takmičenje u pisanju brojeva itd. 		<p>Svakodnevni život npr.: <i>schlafen, Hausaufgabe machen, gehen, spielen</i></p> <p>Igračke <i>der Teddy, das Schiff; das Auto; der Roboter; der Ball; die Puppe (Das ist mein Teddy. Mein Teddy ist groß.)</i></p> <p>Vrijeme <i>Wie spät ist es? Es ist sechs Uhr.</i></p> <p>Odjevni predmeti (osnovni pojmovi) <i>die Jacke, die Hose, das T-Shirt</i></p>
--	--	--	--

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja njemačkog jezika potrebno je usmjeriti pažnju na aktivnosti koje imaju za cilj da pobude i razviju zainteresovanost učenika za učenje jezika. Jezik se u ovom uzrastu uči imitiranjem i ponavljanjem, sa postepenim prijelazom na čitanje i pisanje i uz angažiranje svih čula. Rad u parovima ili manjim grupama, uz smjenu više različitih aktivnosti, doprinose dinamici časa i održavanju neophodne pažnje učenika. Učenici rado prihvataju i provode proces imitiranja i ponavljanja, rado insceniraju naučene dijaloge. Ukoliko se u nastavni proces funkcionalno integrišu i igre, njihove prednosti su velike. Igre doprinose povećanju učeničke aktivnosti, poboljšanju njihovih jezičkih znanja, uspostavljanju prijatnije atmosfere u učionici, kao i njegovanju prisnijih odnosa između učenika i nastavnika, te između samih učenika. Razvija se takmičarski duh, stvara živa atmosfera u učionici, što doprinosi povećanju motivacije za učenje jezika.

Nastavnik treba da:

- pažljivo planira svaki čas za koji piše pismenu pripremu, postavljajući ciljeve te detaljno razrađujući načine (strategiju) kako da ih postigne, pripremajući adekvatne nastavne materijale (vizualizacija je na početnom nivou učenja stranog jezika neophodna), pripremajući zadatke za pojedine učenike, grupe i cijeli razred, te planirajući trajanje svakog segmenta aktivnosti u učionici;
- kreativno i fleksibilno kreira svoj rad u okviru zacrtanih ciljeva, a u skladu sa uslovima u kojima radi;
- procijeni kojim fondom riječi učenici trebaju ovladati u dатoj grupi i datim uslovima;
- poštuje osnovne didaktičke principe primjerenosti i postepenosti;
- razvija pozitivnu atmosferu u učionici;
- razvija kod učenika radne navike, marljivost, odgovornost i motivaciju za učenje;
- razvija vlastiti sistem praćenja i provjeravanja napredovanja svakog učenika;
- kod učenika podstiče pozitivnu radoznalost, samostalnost i kreativnost;
- razvija komunikacijske sposobnosti kod učenika, podstičući ih da maksimalno koriste vlastite talente i sposobnosti.

Praćenje i vrednovanje

Na početnom nivou učenja stranog jezika nastavnik samoaktivno razvija i prati motivaciju i interes učenika za učenje njemačkog jezika i procjenjuje realizaciju zacrtanog programa, njegovih ciljeva i zadataka. O odnosu učenika prema nastavnim obavezama, njegovom aktivnom učešću u nastavi i rezultatima koje pokazuje, nastavnik daje opisnu ocjenu.

Interdisciplinarni sadržaj

Programski sadržaj je međusobno povezan sa drugim predmetima. Učenici će tako učiti jezik i proširivati svoj vokabular, oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta, ali i kombinujući učenje stranog jezika sa aktivnostima «preuzetim» iz nekih drugih predmeta, npr.:

- crtanjem, slikanjem, oblikovanjem (likovna kultura),
- plesom, igrom (tjelesna i zdravstvena kultura),
- pjevanjem (muzička kultura),
- zajedničkom šetnjom kroz park, prirodu i sl. (moja okolina - ekološki odgoj).

Interkulturnalne vještine

Učenici će:

- upoznavati različite kulture i tradicije,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je primjereno kulturi zemlje čiji jezik uče.

Rad sa djecom sa posebnim potrebama

Ukoliko se ukaže takva potreba, rad sa ovom djecom treba se odvijati prema uputstvima grupe autora, datim u *Inkluzivnom pristupu vaspitno-obrazovnom radu u I, II, III razredu devetogodišnje osnovne škole*, dio *Djeca sa oštećenim sluhom i teškoćama u učenju govora*.

FRANCUSKI JEZIK

FRANCUSKI JEZIK

ULOGA I ZNAČAJ

Učenje jezika pruža učenicima šanse da prihvate različitosti i da imaju više poštovanja prema drugima. Iskustvo učenja jezika će povećati svijest učenika o jeziku, te može imati pozitivan uticaj na opći razvoj i kosmopolitski stav.

Nastava i učenje stranog jezika treba da pomogne učenicima i doprinese njegovom ukupnom intelektualnom razvoju. Kod učenika treba da se razvije svijest da je jezik jedan od najvažnijih elemenata druge kulture, koja je jednako vrijedna kao i njegova vlastita, treba da mu učenje stranog jezika bude podsticaj za uočavanje kulturnih sličnosti, ali i različitosti u kojima je bogatstvo.

Učenjem francuskog jezika učenicima se otvara mogućnost da postanu dio velike porodice govornika francuskog jezika, koja broji 56 zemalja na pet kontinenata. Pored engleskog, francuski jezik je jedini jezik koji se izučava u svim zemljama svijeta, a to je istovremeno zvanični i radni jezik svih relevantnih međunarodnih institucija i organizacija.

CILJ

Predmet ima za cilj osposobljavanje učenika za aktivno i pozitivno življenje u savremenom svijetu. Poznavanje stranog jezika, u ovom slučaju francuskog, predstavlja vid osnovne pismenosti i obrazovanja, i ima za cilj osposobljavanje učenika za međunarodne kontakte, prikupljanja informacija i komuniciranja putem elektroničkih tehnologija. Poznavanje stranog jezika treba da bude instrument za sticanje drugih znanja.

ZADACI

Zadaci nastave francuskog jezika su:

- omogućiti razvoj jezičke kompetencije učenika, a naročito razviti njihove komunikacijske sposobnosti,
- bolje upoznati učenike s elementima civilizacije i kulture zemlje čiji jezik uče, kao i sa vlastitom kulturom, te ih naučiti da cijene, razumiju i poštuju druge kulture,
- omogućiti učenicima uživanje u učenju, motivaciju za učenje,
- kod učenika razviti pozitivnu radoznalost, samostalnost, kreativnost,
- razvijati kod učenika sposobnost pažljivog slušanja i uvažavanja mišljenja drugih.

FRANCUSKI JEZIK

PRVA GODINA UČENJA, III razred osnovne škole
(2 časa sedmično, 70 časova godišnje)

Cilj nastave francuskog jezika u trećem razredu osnovne škole je razvijanje svijesti o postojanju drugih jezika i mogućnosti komuniciranja na nekom drugom jeziku koji nije bosanski, hrvatski ili srpski. Učenje stranog jezika učeniku treba olakšati razumijevanje drugih i različitih kultura i tradicija i jačati motivaciju za učenje stranih jezika. Učenik se treba osposobiti da na francuskom jeziku komunicira na osnovnom nivou o temama iz svog neposrednog okruženja. Učenje stranog jezika treba da podstakne njegovu maštu, radoznalost i kreativnost.

U nastavi francuskog jezika u trećem razredu osnovne škole treba težiti dostizanju nivoa

A 1.1 Evropskog okvira za strane jezike.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati / ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznavati glasove, naglasak, ritam i intonaciju u jeziku koji uči • razumjeti ograničen broj riječi i izraza, kratke dijaloge o poznatim temama, pjesmice • razumjeti i reagovati na odgovarajući način na kratke usmene poruke, pri čemu mu je potrebna znatna pomoć (ponavljanje, pokazivanje i sl.)
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznavati slova i napisane riječi, te kratke rečenice • prepoznavati poznate riječi i kratke rečenice i znati ih povezati sa ilustracijama
Govor	<ul style="list-style-type: none"> • pravilno artikulisati glasove, naglašavati riječi, poštovati ritam i intonaciju rečenice • davati osnovne informacije o sebi i svom okruženju • opisivati u nekoliko rečenica poznatu situaciju, služeći se pritom ograničenim brojem osnovnih riječi i zapamćenih rečeničnih shema • razmjenjivati sa sagovornicima nekoliko osnovnih iskaza u vezi sa konkretnom situacijom
Pisanje	<ul style="list-style-type: none"> • prepisivati, dopunjavati i samostalno pisati riječi i kraće rečenice
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik neće na ovom nivou učenja jezika sticati znanje o jeziku, nego će prepoznavati i pravilno upotrebljavati osnovne jezičke elemente

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Teme (opća tematska područja kao osnova za dalju razradu, u zavisnosti od datih okolnosti nastavne prakse, npr.: lično predstavljanje, porodica, dom, moja bliža okolina, škola, svakodnevni život).
- Funkcije i sposobnosti (usmena ili pismena kompetencija koja predstavlja zacrtani cilj na datom nivou).
- Aktivnosti (navedene su aktivnosti pomoću kojih je moguće realizovati sposobnosti).
- Gramatika (gramatička područja koja odgovaraju datom nivou, npr.: imenice, zamjenice, brojevi, glagoli itd., koje će učenici koristiti, a ne učiti o tome!)
- Vokabular (predlaže se vokabular koji je u skladu sa datim temama).

DIDAKTIČKO-METODOLOŠKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja francuskog jezika treba usmjeriti pažnju na razumijevanje, ponavljanje i na usmenu komunikaciju koja će sadržavati elemente zabavnih aktivnosti, koje imaju za cilj pobuditi, razviti i podržati zainteresovanost za učenje jezika.

Nastavnik treba pažljivo planirati svaki čas, cilj i način rada. Treba kod učenika razvijati radne navike i komunikacijske sposobnosti, te ih osposobiti za samostalan rad kako tokom časa, tako i kod kuće. Potrebno je, također, primjenjivati direktni, frontalni, grupni i individualni pristup.

Veoma je važno da nastavnik uputstva, ponudena u programu, udžbenicima i priručnicima, ne prihvata kruto, nego da kreativno i fleksibilno kreira rad, primjereno uslovima u kojima radi.

Interdisciplinarni sadržaji

Učenici će, također, učiti jezik i proširivati svoj vokabular, oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta, npr.:

- kroz crtanje, slikanje, ples, oblikovanje itd. (likovno obrazovanje, ples),
- kroz sportove i igre (tjelesna i zdravstvena kultura),
- slušanjem i pjevanjem omiljene vrste muzike (muzičko obrazovanje).

Interkulturnalne vještine

Učenici će se:

- upoznavati sa kulturom svoje zemlje i učiti da je bolje poštuju i cijene,
- upoznavati se sa nekim osnovnim razlikama između njihove kulture i kulture naroda sa francuskog govornog područja (npr. razlike u upotrebi nekih pozdrava u francuskom i u bosanskom, hrvatskom, srpskom jeziku, npr. *Dobro jutro i dobar dan / Bonjour*)
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama, na način koji je prirodan za kulturu zemlje čiji jezik uče. Ovo može podrazumijevati, npr. uzvike (*helas!* (Jao!) ili *eh bien!* (pa lijepo! No!) *ta ta ta!* (koješta!) *tien!* (gle!) itd.

Učenje kako učiti

Učenici će da:

- razvijaju pozitivan stav prema učenju jezika,
- budu odgovorni i aktivni u situacijama kada se uči jezik,
- koriste ključne metode iz prakse pri radu u parovima ili malim grupama,
- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih drugova iz razreda, kao i nivo svog i njihovog znanja u odnosu na postavljene ciljeve.

Praćenje i vrednovanje na ovom nivou treba da bude u službi motivacije učenika i da služi nastavniku za procjenu realizacije zadatih ciljeva. Ocjenjivanje je opisno i brojčano.

Nivo	Teme	Funkcije i sposobnosti	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
3. razred Osnovna škola godina učenja francuskog Prvi stepen početnog znanja	<ul style="list-style-type: none"> • Lično predstavljanje • Porodica • Kuća • Moja bliža okolina • Škola • Svakodnevni život 	<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pozdravljati, - predstaviti sebe ili druge, - identifikovati ljude i predmete, - opisati ljude i predmete, - boje predmeta, - veoma ograničen broj raspoloženja, - brojati predmete, - locirati ljude i predmete, - reći koliko je sati – puni sati, - izraziti dopadanje, - sposobnost da nešto urade (<i>Je peux...</i>) - ideju posjedovanja (<i>le livre de Jean, ma maison</i>). 	<p>RECEPCIJA</p> <p>a) SLUŠANJE I REAGOVANJE</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati:</p> <p>1) neverbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> -imitiranjem nastavnika ili neke popularne ličnosti (npr. iz crtića), gestikulacijom, oponašanjem glasova/zvukova, glumom, izvršavanjem uputstava nastavnika ili uputstava koje čuju sa kasetofona, pokazivanjem određenih ilustracija koje se odnose na riječi koje im se usmeno upućuju, crtanjem, bojenjem navedenih predmeta/osoba navedenim bojama, podvlačenjem ili bojenjem riječi koje im se usmeno upućuju, lijepljenjem slika, redanjem slika itd. 2) verbalno, npr.: -ponavljanjem riječi koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa kasetofona, davanjem veoma kratkih odgovora na pitanja nastavnika ili pitanja koja su čuli sa kasetofona, popunjavanjem praznina riječima, odabranim sa zidnih karata na kojima se te riječi nalaze itd. <p>b) ČITANJE I REAGOVANJE</p> <p>Učenici će prepoznati jednu ili više napisanih riječi ili uputa i regovati:</p> <p>1) neverbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> -gestikuliranjem, oponašanjem glasova/zvukova (npr. imitiranjem zvuka voza, životinjskih glasova itd.), glumom (npr. <i>tužan, sretan</i>), ili pokazivanjem, biranjem ili povezivanjem pisanih riječi i odgovarajućih ilustracija, crtanjem, pravljenjem/oblikovanjem stvari (npr. rezanjem zahtijevanih oblika/likova iz papira, pravljenjem raznih oblika od plastelina itd.), bojenjem ili podvlačenjem samo određenih riječi (npr. onih koje označavaju neku aktivnost, raspoloženje, brojeve itd.). 	<p>Učenici će <u>koristiti</u> (a ne učiti o tome!):</p> <p>Imenice</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednina i množina <p>Zamjenice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične - Pokazne, <i>celui, celui-ci, celui-la, celle, celle-ci, celle-lá</i> - Upitne, <i>qui?</i> <i>Dé/á qui?</i> <i>Qui est-ce?</i> <i>De/á quo</i> <p>Determinatore</p> <ul style="list-style-type: none"> - Članove, <i>un, une, des, le, la, l', les</i> - Prisvojne pridjeve <i>mon, ton, son, ma, ta, sa</i> - Opisne pridjeve, najosnovnije, npr. Triste, malheureux, beau, Glagole - Le présent - Pomoćne glagole <i>être, avoir</i> - Impératif <p>Priloge za mjesto, <i>ici, lá, devant, dehors</i></p> <p>Brojeve</p> <p>1-10</p> <p>Prijedloge</p> <ul style="list-style-type: none"> - á, <i>dans, sur, avec</i> <p>(u osnovnim značenjima)</p>	<p>Učenici će učiti <u>samo osnovni</u> vokabular koji se odnosi na date teme, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozdravljanje <i>bonjour, Salut, Au revoir</i> itd. • Predstavljanje <i>Je m'appelle ... Je suis, C'est ...</i> itd. <i>Qu'est-ce que c'est ? Qui est-ce ? Oui / non</i> • Opisivanje <i>Il est grand / petit. Il a les cheveux noirs, brun, blonds. De quelle couleur est... ? rouge, jaune, blanc</i> itd. <i>Quel âge as – tu? J'ai ...</i> • Moje lice, moje tijelo, samo osnovne riječi • Određivanje mesta i položaja <i>Pardon, pour aller à ... C'est loin (de) / près (de) Aller tout droit, tourner à droite / à gauche</i> • Članovi uže porodice <i>mère, père, frère, soeur</i> • Raspoloženja <i>heureux, triste</i> • Prostorije u kući i namještaj <i>cuisine, sale à manger, chambre, armoire, chaise, table, lit, itd.</i> • Bliža okolina <i>rue, jardin, arbre, parc,</i> • Škola <i>insegnant, élève, livre, cahier</i> itd. • Vrijeme <i>Quelle heure est-il? Il est ...</i> • Svakodnevni život, rutinske aktivnosti npr.: <i>dormir se lever, se laver, prendre autobus, se promener</i> <p>Učenici će vježbati</p>

		<p>raspoređivanjem ilustracija po određenom redu, prema pisanim uputstvima itd.</p> <p>2) verbalno, npr.: -davanjem kratkih pismenih ili usmenih odgovora na pitanja, zamjenjivanjem ilustracija u tekstu ponudenim riječima, povezivanjem riječi u stupcu A sa odgovarajućim ilustracijama u stupcu B, zamjenjivanjem inicijala punim riječima ili popunjavanjem praznina odgovarajućim riječima itd.</p> <p>PRODUKCIJA</p> <p>a) GOVOR</p> <p>Učenici će: -ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa kasetofona, učestvovati u razgovoru (pitanja/odgovori) sa drugim učenikom/učenicima ili nastavnikom,igrati uloge, recitovati, pjevati i igrati jezičke igre davati uputstva i naredbe.</p> <p>b) PISANJE</p> <p>Budući da učenje pisanja na ovom nivou nije prioritet, učenici će: -povremeno prepisivati izolovane riječi, učiti pisati pomoću igara na CD-u, pomoću društvene igre u koju se sastavljuju riječi od slova na kockama, društvene igre u kojima se slažu pločice sa slovima jedna na drugu itd. -zamjenjivati inicijale punim riječima, ubacivati, podvlačiti, redati riječi po određenom redoslijedu itd.</p>		<p>koristiti (a ne učiti o tome!):</p> <p>Afikse, u vezi sa datim temama i gramatikom, npr. -s</p> <p>Antonime, u vezi sa datim temama, npr. <i>Bon – mauvais, grand – petit</i></p> <p>Složenice, u vezi sa datim temama, npr. <i>Sale à manger sac à dos, itd</i></p> <p>Kolokacije, u vezi sa datim temama, npr. <i>Prendre un bain, il fait froid, faire attention</i></p>
--	--	--	--	--

ARAPSKI JEZIK

A R A P S K I J E Z I K

Uloga i značaj nastave arapskog jezika

Tokom procesa obrazovanja, a u okviru nastave stranih jezika, neophodno je razvijanje svijesti o poznavanju dva ili više stranih jezika.

Evropska unija je multietnička zajednica čiji su opstanak i prosperitet uslovjeni višejezičnošću. Rezultat takvih razmišljanja je i stav Vijeća Evrope da svaki građanin Evrope mora poznavati najmanje dva strana jezika.

Vijekovima Bosna i Hercegovina ima civilizacijske i privredne veze sa Bliskim i Srednjim istokom, kao i sjevernom Afrikom, gdje se u više od 20 zemalja sa više od 200 miliona govornika kao zvanični jezik koristi arapski. Pored toga, više od 35 miliona ljudi kao drugi strani jezik koristi arapski jezik.

Značajno je napomenuti da je u jednom periodu naše historije nemali broj književnika pisao djela na arapskom jeziku.

Sve prethodno spomenuto govori u prilog neophodnosti učenja arapskog jezika kao jednog od stranih jezika tokom osnovne škole.

Cilj i zadaci učenja arapskog jezika

Cilj učenja arapskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na arapskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života.

Proširivanje opće kulture učenika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori arapski jezik.

Kroz učenje stranog jezika kod učenika se razvija svijest o značaju višejezičnosti, duhu tolerancije, kosmopolitizmu, toleranciji, humanizamu i internacionalizmu.

Zadaci nastave arapskog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje osnovnim leksičkim, fonetskim i gramatičkim minimumom,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji se jezik izučava i razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštivanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora znanja, odnosno ovladavanje strategijama učenja (naučiti kako učiti).

NIVO: PRVA GODINA UČENJA - III RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

(2 časa sedmično/70 časova godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOZOVNOG RADA	
Ciljevi početne nastave arapskog jezika su:	Očekivani rezultati učenja
<ul style="list-style-type: none">- učenje jezika, a ne o jeziku- razvijanje pozitivnog stava prema učenju jezika- razvijanje radoznalosti i kreativnosti- razvijanje razumijevanja i logičkog pamćenja- razvijanje temeljitosti, predanosti i preciznosti u učenju jezika- razvijanje samostalnosti u govoru putem igara, pjesme i plesa,- učiniti da učenje arapskog jezika bude zabavno- postepen prelaz ka čitanju i pisanju jednostavnih riječi i rečenica	<ul style="list-style-type: none">- ljubav i spremnost za učenje arapskog jezika- razumijevanje jednostavnih sadržaja na arapskom jeziku- sloboda i samostalnost u govoru- čitanje riječi vezanih za konkretni pojam (samostalno upotreblih)- čitanje jednostavnih rečenica- prepisivanje riječi i kratkih sadržaja- kratki usmeni i pismeni odgovori- popunjavanje slova i riječi

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Teme (opća tematska područja kao osnova za dalji rad)
- Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija)
- Aktivnosti (pomoću kojih se realizuju vještine)
- Gramatika (osnove gramatike za dati nivo)
- Vokabular (u okviru datih tema)

Specifičnosti arapskog pisma će usloviti i početnu fazu učenja arapskog jezika. Neophodno je, uz učenje osnovnih fraza, usvojiti: osnovne oblike slova, varijante pisanja slova, kratke i duge vokale, sukun, tašdiđ, tanwin, vezivanje slova u riječi i kraće rečenice.

Nivo	Teme	Funkcije i vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
III razred Osnovna škola 1. godina učenja arapskog jezika	- Pozdravljanje i upoznavanje - Porodica i prijatelji - Kuća - Svakodnevni život - Škola - Bliža okolina - Odjevni predmeti	Učenici će znati: - Pozdravljanje na formalan i neformalan način - Predstaviti sebe i druge - Imenovati članove svoje uže porodice - Opisati jednostavnim rečenicama (imenskim) i ograničenim brojem riječi ljudi i predmete u kući - Imenovati predmete u školskoj torbi i učionici - Brojati od 1 do 10 - Reći koliko je sati (puni sat) - Nabrojati dane u sedmici - Nabrojati ograničen broj odjevnih predmeta	SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati: 1) neverbalno, npr.: - gestikulacijom predstaviti ono što su čuli, - bojenjem navedenih predmeta/osoba, - ljepljenjem, odnosno slaganjem slika redoslijedom koji proizlazi iz teksta koji su čuli, - pokazivanjem na odredene ilustracije koje se odnose na riječi koje su učenici čuli, odnosno povezivanjem slike sa tekstom koji čuju, - podvlačenjem i bojenjem ilustracija koje se odnose na riječi koje su učenici čuli, - izvođenjem uputstava koje nastavnik izgovara ili koja čuju sa kasetofona, 2) verbalno, npr.: - ponavljanjem određenih riječi koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa kasetofona, - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa kasetofona. ČITANJE I RAZUMIJEVANJE Učenici će prepoznati jednu ili više napisanih riječi ili rečenica i reagovati: 2) neverbalno, npr.: - gestikulacijom, imitiranjem - povezivanjem pisanih riječi i odgovarajućih ilustracija, - bojenjem, crtanjem, oblikovanjem plastelinom, izrezivanjem, - podvlačenjem pojedinih riječi. 2) verbalno, npr.: - kraćim pismenim ili usmenim odgovorima na pitanja, - dopunjavanjem izostavljenih slova ili riječi u tekstu, - povezivanjem ponuđenih riječi u tekstu...itd. GOVOR Učenici će: - ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa kasetofona, - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugim učenicima ili nastavnikom;	Lične zamjenice ('ana, 'anta, 'anti, huwa, hiya, nahnu) Upitne zamjenice (man, ma) Pokazne zamjenice (hara, harihi) Vokativna partikula "ya" Potvrđne i odrične riječi (na ` am, la) Upitne partikule (hal, 'a) Prijedlozi (fi, min, 'ila, `ala) Upitna riječ "ayna" Prepoznavanje gramatičkog ženskog roda (okruglo "ta") Brojevi (od 1 do 10)	Učenici će: -učiti samo osnovni vokabular, koji će biti osnova za tvorbu kratkih (imenskih) rečenica, -kroz dijalog (igre, pjesmice, ponavljanje, prepoznavanje, crtanje i druge vježbe) uvježbavati osnovni vokabular.
Prvi stepen elementarnog znanja					

		<ul style="list-style-type: none">- pjevati,- recitovati kraće pjesmice,- glumiti itd. <p>PISANJE</p> <p>Učenici prvo preslikavaju slova koja su prije toga usmeno usvojili, a potom postepeno usvajaju i pravilan način njihovog pisanja kroz vježbe poput:</p> <ul style="list-style-type: none">- popunjavanja slova (npr.: Gdje su nestala slova? - nastavnik ispisuje riječi na tabli, izostavljajući određena slova koja učenici treba da popune),- rekonstruisanje riječi od ponuđenih slova,- takmičenje u pisanju brojeva itd.		
--	--	--	--	--

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja arapskog jezika pažnju treba usmjeriti na aktivnosti koje imaju za cilj razviti zainteresovanost učenika za učenje jezika. Arapski jezik se na ovom nivou uči kroz različite jezičke igre, ponavljanje, pjesmu, ples, kao i postepenim uvođenjem čitanja i pisanja. Rad u parovima ili grupama doprinosi dinamici časa i većoj angažovanosti učenika.

Nastavnik treba da:

- pažljivo planira svaki čas, postavljajući ciljeve, detaljno razrađujući načine kako da ih postigne, pripremajući materijale/opremu koja je potrebna u učionici, kao i dodatne materijale u slučaju neočekivanih situacija, pripremajući zadatke za pojedine učenike, grupe i cijeli razred, te planirajući trajanje svakog segmenta aktivnosti u učionici;
- piše pismene pripreme za svaki čas;
- da kreativno i fleksibilno kreira svoj rad u okviru zacrtanih ciljeva, a u skladu sa uslovima u kojima radi,
- procjeni kojim fondom riječi učenici treba da ovladaju u datoj grupi i datim uslovima;
- da kontroliše i razvija kod učenika pravilno usvajanje izgovora;
- poštuje osnovne didaktičke principe primjerenosti i postepenosti;
- razvija pozitivnu atmosferu u učionici;
- razvija kod učenika radne navike, marljivost, odgovornost i motivaciju za učenje;
- razvija vlastiti sistem praćenja i provjeravanja napredovanja svakog učenika;
- razvija komunikacijske sposobnosti kod učenika, podstičući ih da maksimalno koriste vlastite talente i sposobnosti.

Praćenje i vrednovanje

Na početnom nivou učenja arapskog jezika nastavnik samoaktivno prati i razvija motivaciju i interes učenika za učenje arapskog jezika i procjenjuje realizaciju zacrtanog programa, njegovog cilja i zadatka.

Interdisciplinarni sadržaj

- U svim oblastima sadržaj je povezan sa drugim školskim predmetima:
- crtanjem, oblikovanjem (likovna kultura)
 - plesom, igrom (tjelesna i zdravstvena kultura)
 - pjevanjem (muzička kultura)
 - zajedničkom šetnjom kroz park, prirodu i sl. (moja okolina - ekološki odgoj)

Interkulturnalne vještine

Učenici će:

- upoznati kulturu i običaje različitih zemalja u kojima se govori arapski jezik, upoređivati je sa vlastitom kulturom i razvijati pozitivan stav prema različitosti.

Preporuke

Kod organizacije nastave arapskog jezika u prvoj godini učenja preporuke se odnose prvenstveno na fleksibilnost u organizaciji nastave i ukupnom rasporedu nastavnih aktivnosti, kao i na trajanje časa. Ovo podrazumijeva i moguće paralelno izvođenje nastave arapskog jezika sa nastavom drugih predmeta, kao što su, naprimjer, muzička kultura, likovna kultura, tjelesni odgoj, moja okolina itd. Čas može trajati i kraće (20-25 minuta) radi postizanja maksimalnog intenziteta pažnje kod djece. Nastava je razredna pa se lako mogu formirati grupe koje će se smjenjivati na uporednoj nastavi dva predmeta. Učenici rado prihvataju i provode proces imitiranja i ponavljanja, rado insceniraju naučene dijaloge. Ukoliko se u nastavni proces integrišu igre, njihove prednosti su velike. Igre doprinose povećanju učeničke aktivnosti, poboljšanju njihovih jezičkih znanja, uspostavljanju prijatnije atmosfere u učionici, kao i njegovanju prisnijih odnosa između učenika i nastavnika, te između samih učenika. Razvija se takmičarski duh, stvara živa atmosfera u učionici. Postojanje i njegovanje takmičarskog duha tjesno je povezano sa učeničkom motivacijom za učenje jezika. Izlasci djece u prirodu su također prilika za igre i pjesmice na arapskom jeziku.